ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DIANA BALMORI'NİN 'BİR PEYZAJ MANİFESTOSU' ÜZERİNE İNCELEMELER VE TÜRKİYE'DE PEYZAJ MİMARLIĞININ GELECEĞİ

Pınar KESKİN

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ANKARA
2019

Her hakkı saklıdır

TEZ ONAYI

Pınar KESKİN tarafından hazırlanan **"Diana Balmori'nin 'Bir Peyzaj Manifestosu' Üzerine İncelemeler ve Türkiye'de Peyzaj Mimarlığının Geleceği"** adlı tez çalışması 26/08/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr.Öğr.Üyesi Işıl KAYMAZ
Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Jüri Üyeleri:

Başkan: Prof. Dr. Mustafa Halim PERÇİN
Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Üye: Dr. Öğr.Üyesi Işıl KAYMAZ
Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Güzide Pınar KÖYLÜ
Düzce Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Özlem YILDIRIM
Enstitü Müdür Vekili

ETİK

Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez içindeki bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, bilgilerin üretilmesi aşamasında bilimsel etiğe uygun davrandığımı, yararlandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi beyan ederim.

26/08/2019

Pınar KESKİN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

DIANA BALMORI'NİN 'BİR PEYZAJ MANİFESTOSU' ÜZERİNE İNCELEMELER VE TÜRKİYE'DE PEYZAJ MİMARLIĞININ GELECEĞİ

Pınar KESKİN

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi IŞIL KAYMAZ

Günümüzde karşılıklı etkileşimi kaçınılmaz olan insan ve doğa ilişkisinde, doğanın olumsuz yönde büyük bir değişim içerisinde olduğu görülmektedir. İnsan faaliyetleri sonucunda meydana gelen ekosistemlerin ve çevrenin tahribatı ile birlikte, peyzaj mimarlığı disiplininin mekânsal tasarım ve planlamada ki rolü de giderek artan bir önem kazanmaktadır. Bu çalışma 21. yüzyılda, profesyonel uygulamaları evrilmekte ve çeşitlenmekte olan peyzaj mimarlığı disiplini için insan ve doğa ilişkisinin sürdürülebilir ve ekolojik bağlamda gerekliliğini dikkate alan ve estetik yaklaşımları içeren yeni bir çerçeve ortaya koymayı hedeflemektedir.

Tez çalışmasının ana materyalini Diana Balmori'nin (2010) 'Bir Peyzaj Manifestosu' nda peyzaj mimarlığının yeniden tanımlanması ve geliştirilmesi için ortaya koyduğu 25 madde oluşturmaktadır. Her toplumun kendi meslek disiplin normlarının kendine özgü kültürel yapısı içerisinde şekillendiği düşünülerek; bu maddeler doğrultusunda oluşturulan anket çalışması ile Türkiye'deki çalışan peyzaj mimarlarının görüşleri alınmıştır. Araştırmalar ve anket sonuçlarıyla elde edilen bulgular, araştırmada kullanılan yöntemin analiz sonuçlarıyla yorumlanarak değerlendirilmiş ve çalışmanın hedefi olan ülkemizde mesleğin tanımlanması, gelişmesi ve mesleği icra edenlerin doğa ile insan arasında yeni bir ilişki türü kurulmasına yardımcı olacak önerilerin getirilmesi sağlanmıştır. Bu ilişkinin kurulabilmesi için Balmori'nin tasarım anlayışı ve çalışmaları ile somut örneklendirmeler yapılmıştır.

Bulgular, politik ve ekonomik etkenlerin Türkiye'de peyzaj tasarımında uygulama sürecinde etkili olduğunu desteklemektedir. Bu bağlamda, Balmori'nin (2010) doğayı ve sürdürülebilirliği temel alan manifestosunun aslında ülkemiz meslek pratiğinde ve peyzaj mimarlığının geleceğinde ne ölçüde yer aldığını tartışmak oldukça zordur. Bu noktada 21. yüzyılda peyzaj mimarlığı, akademik ve profesyonel bir çalışma alanı olarak yeniden tanımlanırken peyzaj mimarlığının dayandığı doğa, bilim, kültür, sanat, bileşkelerinin disiplini güçlendiren yapı taşlarını oluşturması önem kazanmaktadır. Bunun için peyzaj mimarlığının disipliner tanım ve kapsamının iyi yapılması; gerekli bilimsel altyapının eğitim sürecinde ele alınması; uygulama kadar kuramsal altyapıyı oluşturacak yönde eğitim programlarının içeriklerinin güncellenmesi de gereklidir.

Ağustos 2019, 97 sayfa

Anahtar Kelimeler: Diana Balmori, Peyzaj Manifestosu, Sürdürülebilirlik, Ekolojik Yaklaşım

ABSTRACT

Master Thesis

RESEARCH ON DIANA BALMORI'S 'A LANDSCAPE MANIFESTO' AND FUTURE OF LANDSCAPE ARCHITECTURE IN TURKEY

Pınar KESKİN

AnkaraUniversity
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Işıl KAYMAZ

It is possible to see today how nature is undergoing a negative and profound change due to the inevitable interactions in the relationship between humans and nature. With the destruction wrought on ecosystems and the environment by human activities, the discipline of landscape architecture is gaining an increasingly important role in spatial design and planning. The aim in this study is to provide the discipline of landscape architecture, whose professional practices have evolved and diversified in the 21st century, with a new framework that considers the sustainability and the ecological necessity of the human–nature interaction, and that also embodies new esthetic approaches.

The main focus of this dissertation are the 25 items that were put forward by Diana Balmori (2010) in her work entitled *A Landscape Manifesto* (2010) with the aim of redefining and developing the field of landscape architecture. In the belief that the professional discipline norms of each society are shaped by their own intrinsic cultural structure, we obtained the views of landscape architects working in Turkey using a questionnaire developed in line with the aforementioned items. The findings obtained through surveys and questionnaires were interpreted and evaluated together with the analysis results of the method used in the study, and suggestions were made that would support the aim of the study, which is to define and develop the profession of landscape architecture in Turkey, and to enable those practicing the profession to establish a new formof relationship between nature and humans. To this end, concrete examples were given from Balmori's design concept and works.

The findings support the view that political and economic factors affect the implementation of landscape design in Turkey. In this context, it is difficult to clarify the extent to which Balmori's (2010) manifesto, centered on nature and sustainability, actually figures in the practice of the profession in Turkey and in the future of landscape architecture. At this point, while landscape architecture is being redefined in the 21st century as an academic and professional field of study, it becomes important that the combination of nature, science, culture and art – on which landscape architecture is built – effectively become building blocks that further reinforce the discipline. To this end, the definition and scope of landscape architecture as a discipline should well described; the necessary scientific infrastructure should be addressed in education; and the content of training programs should be updated in a way that not only supports practice, but also helps in the creation of an institutional infrastructure.

August 2019, 97 Pages

KeyWords: Diana Balmori, Landscape Manifesto, Sustainability, Ecological approaches

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Çalışmam süresince bana yol gösteren ve desteğini benden esirgemeyen, göstermiş olduğu sabır ve hoşgörüdendolayı değerli danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Işıl KAYMAZ'a (Ankara ÜniversitesiPeyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı) en içten duygularımla teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam sırasında görüş ve önerilerini paylaşarak beni yönlendiren değerli arkadaşlarım Dr. Öğr. Üyesi E. Seda ARSLAN (Süleyman Demirel Üniversitesi Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı) ve Dr. Öğr. Üyesi H. Ekin OKTAY'a (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı), değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ömer K. ÖRÜCÜ'ye (Süleyman Demirel Üniversitesi Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı), değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ö. Lütfü ÇORBACI'ya (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı) katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Tez jürimde yer alan, yapıcı eleştrileri, önerileri ve verdikleri destek ile çalışmamı zenginleştiren Prof.Dr. M. Halim PERÇİN (Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı) ve Dr. Öğr. Üyesi G. Pınar KÖYLÜ'ye (Düzce Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı) değerli katkılarından ötürü çok teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmam süresince yanımda olan dostlarım İrem ÖZÇİFTÇİ'ye ve T. Özden YAVUZ'a, aileme ve sevgili eşim A. Erhan KESKİN'e çok teşekkür ediyorum.

Pınar KESKİN
Ankara, Ağustos 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI
ETİK ..... **i**
ÖZET ..... **ii**
ABSTRACT ..... **iii**
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR ..... **iv**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **vii**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **viii**
1. GİRİŞ **1**
2. KURAMSAL TEMELLER **4**
2.1 Peyzaj ve Doğa Kavramları **4**
2.2 Dünya'da Peyzaj Mimarlığı **14**
2.3 Türkiye'de Peyzaj Mimarlığı **19**
2.4 Çağdaş Peyzaj Mimarlığı **22**
2.5 Peyzaj Mimarlığında Güncel Sorunlar **25**
2.6 Peyzaj Mimarlığında Manifestolar **28**
3. MATERYAL VE YÖNTEM **31**
3.1 Materyal **31**
3.2 Diana Balmori ve Bir Peyzaj Manifestosu **32**
3.2.1 Diana Balmori'nin hayatı **32**
3.2.2 Bir peyzaj manifestosu **34**
3.3 Diana Balmori'nin Çalışmalarından Örnekler **46**
3.3.1 Doğrusal parklar **46**
3.3.2 Çatı bahçeleri **48**
3.3.3 Yağmur bahçeleri **51**
3.4 Yöntem **53**
4. BULGULAR **55**
4.1 Balmori'nin Tasarım Kriterleri **55**
4.1.1 Sürdürülebilirlik **55**
4.1.2 Estetik yaklaşım **60**
4.1.3 Ekolojik yaklaşım **63**
4.2 Anket Çalışmasına İlişkin Bulgular **65**
4.2.1 Frekans analizi bulguları **65**
4.2.2 Güvenilirlik analizi sonuçları **72**

4.2.3 Faktör analizi sonuçları 73
5. TARTIŞMA VE SONUÇ 80
KAYNAKLAR 87
EKLER 91
EK 1 Çeşitli Sektörlerde Çalışan Peyzaj Mimarlarına Uygulanan Anket Formu ..92
EK2 Anketin Sayısal Değerlendirmesine İlişkin Bilgisayar Dökümleri 94
ÖZGEÇMİŞ 97

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
APS	Avrupa Peyzaj Sözleşmesi
ASLA	Amerikan Peyzaj Mimarları Birliği
CIAM	Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi
IUCN	Uluslararası Doğa Koruma Birimi
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PMO	Peyzaj Mimarları Odası
TDK	Türk Dil Kurumu
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1 Balmori'nin kullandığı peyzaj öğeleri (Balmori 2010) 39
Şekil 3.2 Balmori'nin kullandığı peyzaj sunum teknikleri (Balmori 2014)..... 40
Şekil 3.3 Geçici Peyzaj Çalışması, Bilbao, İspanya (Balmori 2010)..... 42
Şekil 3.4 Yüzen Peyzajlar (Anonymous 2019b)..... 43
Şekil 3.5 Iowa Üniversitesi, Amerika (Anonymous 2019a) 45
Şekil 3.6 Tucuman Havaalanı, Arjantin (Anonymous 2019b)..... 45
Şekil 3.7 Farmington Kanalı, New Haven Doğrusal Park Tasarımı (Balmori 2010) 47
Şekil 3.8 Çatı Bahçeleri (Balmori 2010)..... 50
Şekil 3.10 Texas Botanik Araştırma Enstitüsü, Texas (Balmori 2010)..... 52
Şekil 3.11 Yöntem Akış Şeması 53
Şekil 4.1 Kullanıcıların beğenisine uygulanan faktör analizi sonucu çıkan screeplot.... 76

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1 Katılımcıların demografik özellikleri ve mezuniyet yıllarına göre dağılımları 65
Çizelge 4.2 Katılımcıların çalıştıkları sektörler ve çalışma sürelerine göredağılımları .. 66
Çizelge 4.3 "Peyzaj mimarlığında diğer etkenlere göre en önemli unsurun değişim olduğunu düşünüyorum" ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri..... 67
Çizelge 4.4 "Peyzaj tasarımlarının zamanın koşulları bağlamında değişebilir nitelikte olması gerektiğini düşünüyorum" ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri 68
Çizelge 4.5 "Mimari ile peyzaj arasındaki sınırın geçirgen olduğunu düşünüyorum" ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri 69
Çizelge 4.6 "Tasarladığım peyzajların, yeni kentsel kimlikler yarattığını düşünüyorum" ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri..... 69
Çizelge 4.7 "Peyzaj mimarlığı uygulamalarının yaşam kalitesi açısından önemi kamuoyunca takdir edilmektedir." ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri 71
Çizelge 4.8 "Peyzaj mimarları disiplinlerarası çalışmalarda sorunsuzca yer almaktadır." ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri..... 71
Çizelge 4.9 Güvenirlik kategorileri..... 72
Çizelge 4.10 Güvenirlik analizi sonuçları..... 73
Çizelge 4.11 Kullanıcıların beğeni puanlarına uygulanan faktör analizi..... 74
Çizelge 4.12 Kullanıcıların beğeni puanlarına uygulanan faktör analizi (devam)..... 75
Çizelge 4.13 Kullanıcıların beğeni puanı ortalamalarının faktörlere göre değişimi Anova Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları..... 79
Çizelge 4.14 Kullanıcıların beğeni puanı ortalamalarının faktörlere göre değişimi Anova Tek Yönlü Varyans Analiz sonucu 79

1. GİRİŞ

Günümüzde karşılıklı etkileşimi kaçınılmaz olan insan ve doğa ilişkisinde, doğanın olumsuz yönde büyük bir değişim içerisinde olduğu görülmektedir. İnsan faaliyetleri sonucunda meydana gelen ekosistemlerin ve çevrenin tahribatı ile birlikte, küresel iklim değişikliği ve buna bağlı küresel ısınma gibi yaşam ortamlarını etkileyen süreçler karşısında peyzaj mimarlığı disiplininin mekânsal tasarım ve planlamadaki rolü de giderek artan bir önem kazanmaktadır. Bununla birlikte doğanın hassas dengesini çalışmalarında kaçınılmaz olarak irdeleyen peyzaj mimarlarının; kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması yönündeki sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için, kendi toplumsal yapıları kadar küresel dinamikleri de yakından bilmeleri gerekmektedir. Sürekli değişim içinde olan doğadaki büyük kırılmaları ve zaman içerisinde değişen insanın doğaya müdahalesini anlayabilmek için bu oldukça önemlidir.

Peyzaj mimarlığı disiplinin gelişim sürecinde diğer disiplinlerle olan etkileşimi ortak iş birliklerine ışık tutarken, kuramsal temelinin zayıf olması (Koh 2008) kendini yeterince tanımlayamamasına yol açmıştır. Eaton (2006), peyzaj mimarlığı disiplininin temel sorunlarından birinin "liderlik" nosyonunun olmayışı olduğunu ileri sürmüş; ancak bu liderliği bir kişi ya da kurum olarak değil, insan doğası ve fikirlerle ilişkili bir kültür anlayışını temel alan bir nosyon olarak önermiştir. Peyzaj mimarlarının gerek farklı bilgi altyapılarıyla, gerekse ekoloji alanında duyarlılıklarıyla, farklı disiplinleri yönlendirmede daha başarılı bir profil çizdikleri çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur (Moussa ve Mahmoud 2017). Eaton (2006) ayrıca meslek içi iletişim sürecinin kopukluğunun ve peyzaj mimarlığı eylemlerinin "entellektüel" mesajlar verememesinin, mesleğin zayıf noktalarından biri olduğunu ileri sürmüştür. Bu kapsamda peyzaj mimarlığı disiplinini ilgilendiren manifestolar, disiplinin geçmişini, bugününü ve geleceğini değerlendirmek ve ileriye yönelik yapıcı önermeler sunmak açısından önem arz etmektedir.

Tarihsel duyarlılık ve eleştirel bakış açısıyla yapılan değerlendirmelerin en önemli örneklerinden olan manifestolar kışkırtıcı dilleriyle toplumu harekete geçiren yazınlar olarak ortaya çıkmaktadır. Manifesto, belirli bir politik değerler dizisini, olayı,

teknolojik anı, yaratıcı anı, nesneyi veya uygulamayı belirlemeye çalışan bir iletişim biçimidir (Colman 2010). Peyzaj mimarlığı disiplininin eylemlerinin dünyanın geleceği açısından öneminin farkındalığı ile (Anonymous 2016a), bugüne kadar peyzaj mimarlığı üzerine de çeşitli bildiriler ve deklarasyonlar yayınlanmıştır (Anonymous 2017a). Bu bildirilerin en güncel ve öne çıkanlarından birisi de peyzaj mimarlığı alanında, gerek akademide (Yale Üniversitesi, ABD) gerekse özel sektörde (BalmoriAssociates, Landscapeand Urban Design, NY, ABD) faaliyet göstererek; peyzaj tasarımı ve kentsel tasarım konularında araştırmaları ve uygulamalı çalışmaları bulunan Diana Balmori (2010) tarafından hazırlanan "Bir Peyzaj Mimarlığı Manifestosu" (A Landscape Architecture Manifesto) dur.

Darwin'in Evrim Teorisi'ne göre adaptasyona bağlı değişim kuşaklar boyunca devam eden ve herhangi bir bireyin ortalama yaşam ömrü içinde gözlemleyemeyeceği geniş bir aralıkta iken, Balmori (2010) günümüzde insan yaşamını etkileyen değişimlerin çok hızlı meydana geldiğini ve bu değişimi yönlendirmek gerekliliğinden hareket etmektedir. 21. yüzyılda yaşanan değişimler göz önüne alındığında, insan etkisinin bütün gezegende sonuçlarını gösterdiğini ve bunun ekosistemleri geri dönülemez bir biçimde değiştirdiğini savunmaktadır. Hatta bu döneme bazı araştırmacılar, yabanıl dönem sonrası dünyada (*Post-Wild World*) (Rainerand West 2016) yaşam adını vermektedir. Balmori (2010)'de yayınladığı bildirgeyle bu yeni dünyada planlama ve tasarım alanında en geniş çalışma ölçeklerine sahip olan peyzaj mimarlarının sorumluluklarının önemine dikkat çekmeye çalışmış; peyzaj mimarlığı eylem alanının geleceğine dair önermelerde bulunmuştur.

Ülkemizde peyzaj kavramı kapsamında politika, planlama ve yönetim araç ve pratiklerinin yeterli gelişim gösterememesi küresel problemlere karşı yeterince çözüm üretilmediği varsayımını ortaya çıkarmakta ve bu değişimlere verilen cevaplar ve müdahaleler sistemsiz, doğaçlamalar şeklinde gözükmektedir. Üniversiteler bünyesinde giderek artan sayıda peyzaj mimarlığı programları olmasına rağmen peyzaj mimarlığı meslek disiplininin çalışma ve faaliyet alanlarının kamuoyunca yeteri kadar anlaşılamamasının, özellikle kuramsal temeline yönelik araştırmaların azlığından ve disiplin içi ortak bir platform oluşturulamamasından kaynaklandığı varsayılarak bu

çalışmada; Balmori'nin bildirgesi doğrultusunda, bugüne dair ve geleceğe referans veren yönlendirmeler yapılabilmesi için disiplinin eğitim, araştırma ve pratiklerinin incelenmesi hedeflenmiştir. McHarg'tan yaklaşık 40 yıl sonra, yeniden doğa ile tasarımın gerekliliğine ve önemine dikkat çeken Balmori de 25 maddeden oluşan ve kendi tasarım çalışmalarıyla desteklediği kentsel ekoloji, çevre koruma ve çevreye duyarlı yapı tekniklerinin tartışılmasını içeren bildirgesine ilişkin ulusal literatürde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ekolojik yaklaşımlarla peyzajın estetik yönünü birleştiren Balmori'nin tasarım anlayışının geleceğe dair öngörülerinin irdelenmesinin ve ülkemizdeki eğitim, araştırma ve uygulama faaliyetleri ile ilişkisinin kurulmasının hem kuramsal literatüre katkı sağlaması hem de ülkemizdeki peyzaj mimarlığı disiplininineylem alanlarının önceliklerinin tanımlanması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Bu bağlamda tez çalışmasında amaçlananlar aşağıdaki gibidir:

• Peyzaj mimarlığı disiplininde uluslararası bir figür olan Diana Balmori'nin meslek alanına ve pratiğine yaklaşımının incelenmesi

• Balmori'nin kaleme almış olduğu bildirinin ve bu bildirinin peyzaj mimarlığı açısından öneminin incelenmesi ve ulusal ölçekte peyzaj mimarlığının geleceğine dair önermelerin geliştirilmesi.

Bu amaçla ilk olarak Kuramsal Temeller bölümünde peyzaj ve doğa kavramlarından yola çıkılarak, dünyada ve ülkemizde peyzaj mimarlığı disiplinin gelişimi ve sorunları ortaya koyulmuştur. Balmori'nin (2010) bildirgesindekiilkeler doğrultusunda ülkemizde mevcut meslek pratiğini belirlemeye yönelik anket çalışmasının sonuçları ise Bulgular bölümünde verilmiştir. Tezin sonuç bölümünde ise Balmori'nin (2010) bildirgesi, peyzaj mimarlığı disiplinin ulusal ölçekte geleceğine dair önermelerle tartışılmıştır.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1 Peyzaj ve Doğa Kavramları

Peyzaj mimarlığı disiplini dünya literatüründe ülkemize kıyasla çok daha eski ve köklü bir tarihçeye sahiptir. Peyzajların biçimlendirilmesi, nitelikli olarak kullanımı, korunması ve yönetimini hedefleyen peyzaj mimarlığı meslek disiplini çalışma alanları gereği doğa ve peyzaj kavramları ile yakından ilişkilidir. Peyzaj doğanın insanların yaşamına dahil oluşudur ve yaşamsal çevrenin önemli bir bölümünü oluştururken onun kalitesini de doğrudan etkilemektedir. Peyzajlar en titiz ve en donanımlı tarihçinin bile tek tek anlayamayacağı binlerce katmandan oluşmaktadır (Cauquelin 2016). Hem ekolojik hem de kültürel olarak sürekli değişmekte ve bu değişimler birçok zaman ölçeğinde ortaya çıkarak peyzajların evrimsel kalıplarını ortaya koymaktadır. İnsanlar da dahil olmak üzere malzeme ve organizmaların akışı peyzajın evrimsel yolu üzerinde derin bir etkiye sahip olmaktadır. Peyzaj tarihinin bu dinamikliği göz önüne alındığında, zamansal bağlamının değerlendirilmesinin güncel peyzajın kavranması için oldukça önemli olduğu görülmektedir. Peyzajın evrimsel kalıplarını ortaya koyan süreçler olmadan gelecekteki peyzaj değişikliklerini öngörmenin de pek mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda kavramsal olarak doğa ve peyzajın tanımlanması mesleğin dünya literatüründeki tarihçesinin anlaşılması bakımından yararlı olacaktır.

Doğa kendini peyzaj çeşitleriyle ve tarihsel olarak kurgulanmış olan özel biçimlerin dili ve kurgusuyla göstermektedir (Cauquelin 2016). Tarihsellik her ne kadar insan buluşu olsa da, doğa da fizik yasalarından zamansallığa tabii olduğundan doğanın süreçlerini de tarihsel olarak ele almak mümkündür. Doğa ve peyzaj kavramları ele alındığında bunların birliktelikleri sürekli yeniden biçimlenmekte ve iki kavram zaman zaman birbirine karıştırılarak aralarındaki farklar silinmektedir. Bu bağlamda peyzajın insan ile ilişkisi göz önünde tutulmalı, doğanın ise kendiliğinden oluşu gözden kaçırılmamalıdır. Peyzaj bir anlamda doğanın yani çevrenin algılanabilen bir parçası olarak okunabilmektedir (Meinig 1979).

Eski çağlardan beri doğayla ilişki kuran insanlar için doğal peyzaj önemli olmuştur. Fakat göğüne, toprağına, adalarına, kıyılarına, çorak tepelerine, seyrek ormanlarına ve ışığına duyulan hayranlığa oranla Eski Yunan'da 'manzara' ya benzeyen ne bir sözcük ne de bir nesne olmaması oldukça şaşırtıcıdır (Cauquelin 2016). Yunan dünyası bahçe kavramıyla iç içe felsefe yapmıştır, hatta bunlardan en ünlüsü de Epikür bahçesidir (Young 2014) ancak peyzaj kavramı yine de Antik Yunan dünyasında bulunmamaktadır. Bunun yerine yer anlamına gelen 'topos' sözcüğü bu ihtiyacı Antik Yunan'da karşılamaktadır. Peyzaj olmasa da, doğa varlığı zaman zaman aynı figürün içinde birbirine karıştırılıyor olsa da, aynı zamanda aralarındaki mesafenin varlığına işaret ediyor olabileceği savunulmaktadır (Cauquelin 2016).

Dış mekân sahnesini temsil eden bir resmi tanımlamak için kullanılan Orta Hollandaca kelime topraklarından türemiş olan "peyzaj" kelimesi, 15. yüzyılda batı resim sanatından alınmış (De Jonge 2009) ve resim sanatının perspektif yasalarının uzun süren gelişimiyle birlikte zihinlerimize yerleşmiştir (Cauquelin2016). Bu Hollandaca kelimenin Avrupa dillerine uyarlanması, Flaman ve Hollandalı peyzaj ressamlarının ünü sayesinde 16. yüzyılda İngiliz diline girerek olmuştur (De Jonge2009). Bu perspektifçiprofiller bir dönemden diğerine geçerek o dönemde yaşayanlar için bir veri gerçekliğindeki 'dünyaları' resmetmişlerdir. Yunanistan'dan Roma'ya, Roma'dan Bizans'a, Bizans'tan Rönesans'a üretilen kimi biçimler insan algısına hükmetmiş, yargılarını yönlendirmiş ve uygulamalarını kurgulamıştır (Cauquelin2016). Özellikle tasarlanan manzarayı yaratan sanat olarak resimle iç içe geçmiş olan peyzaj; şiir, tiyatro, heykel ve mimarlığın da bir parçası olarak kabul edilmiştir. Bu şekilde peyzaj, düşüncelerin, inançların ve duyguların bir ifadesi şeklinde kendini göstermiştir.

Çağdaş Hollanda'da "*landschap*" olan ve İngilizce'ye "*landscape*" olarak geçen kelimenin köklerine bakacak olursak "*land*" hem yer hem de orada yaşayan insan anlamına gelir, "*scape*" de *"-ship*" ekiyle ilişkilendirilerek hem şekillendirmek hem de anlamca ortaklık ya da arkadaşlık olarak tanımlanırken; Mikesell (1968) ise İngilizce'deki "*landscape*" kelimesinin orta çağ İngiltere'sinde lordların ya da belli bir grup insanın kontrol ettiği alan anlamına geldiğini belirtmektedir (Jonge 2009).

Peyzaj, pek çok dilde, “arazi, alan veya bölge” ve “görsel resim veya görünüm” anlamlarına sahiptir. Bu yüzden hem nesnenin kendisi hem de onun öznel görüntüsüdür (Jonge 2009). Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde ise peyzaj, “kır resmi” ve “bir yerin doğal görünüşü” olmak üzere iki farklı biçimde açıklanmış, Fransızca’sının “paysage” olduğu belirtilmiştir ve Türkçe’deFransızca’dan geçen peyzaj (paysage) kelimesi yaygın olarak kullanılmaktadır (Anonim 2019a).

Hollandaca’da insanlar tarafından oturulmuş bir bölgeyi ifade eden kelimenin bu anlamıyla İngilizce’deki doğru karşılığı “*territory*”, Fransızca’da ise “*terroir*”dir ve “*terroir*”, belirli nitelikler oluşturmak için insanlar tarafından adaptasyonu sağlanmış bir yerdeki iklim, toprak tipi ve topoğrafyaya ait mekânsal karakteristikleri ifade etmektedir (Değerliyurt ve Çabuk2015).

İnsan; davranışları içinde yaşanılan çevre tarafından etkilenir ve çevreye karşı bir cevap olarak ortaya çıkar (Engin vd. 2008). Çevre peyzaj kavramı ile ilişkilidir ancak peyzaja göre daha kapsamlıdır. Çevre doğrudan insan hayatının bir parçası olurken; peyzaj, çevre içindeki algıları ve kültürü yansıtmaktadır. İnsan aktiviteleri, doğal çevre üzerinde, toplumsal tipte kararlaştırılmış, örgütlenmiş birçok denge ortaya çıkarırken, peyzajlar bu dengelerin algıladığı alanlar olarak kendilerini gösterirler. Bu noktada, insan algısı, peyzaj tanımının temel unsuru olarak ortaya çıkar ve peyzajlar, çevre ve insan aktivitelerinin etkileşimi ile birlikte gelişirler.

Peyzaj kavramının bilimsel temelde araştırması, Alexander vonHumboldt (1769-1859) ve Charles Darwin (1809-1882) tarafından yapılan doğal araştırmalar sırasında; sistematik açıklamalarla başlamıştır ve vonHumboldt bölgesel çeşitliliğin peyzajlar tarafından ifade edildiğini ve peyzajların insanlar tarafından algılanan bütünsel bir fenomen olduğunu vurgulamıştır (Antrop 2013).

Antrop’a (1998) göre peyzaj, bölgesel kimliğin (görsel) tezahürünü ifade ederken; doğal çevre ile insan aktiviteleri arasındaki etkileşimin dinamik dışa vurumu olarak günlük hayatın arka planını oluşturur (Tveit vd. 2015). Cauquelin’a (2016) göre peyzaj, toplumu çevreleyen doğanın kültürel anlamda kurumlaşmış sunumu, uzamın ve

zamanın algılanma çevrelerini sürekli sağlayan bir icat, tescil edilmiş kültürel bir nesnedir. Mikesell peyzajın, "üzerindeki bütün nesnelerle beraber gözün bir kerede görebileceği bir arazi ya da alan" olarak tarif edildiğini kaydederken; Jackson'a göre peyzaj, "ortak varlığımıza hizmet edecek veya ona altyapı oluşturacak insan yapımı ya da değiştirmesi ile ortaya çıkan mekânlardır" (Arı 2005). Kaplan'a (2007) göre peyzaj, doğal ve kültürel süreçlerin birbirleri arasında ve yeryüzü ile kompleks (-karmaşık) ilişkileri sonucu oluşan doğal ve kültürel karakteristikler bağlamında tanımlanabilen (kavranabilen ya da birbirlerinden ayrıştırılabilen) arazi parçaları veya fiziksel çevrelerdir. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (TheEuropeanLandscapeConvention) (APS) ise peyzajı; insan algısına dayanan, karakteri doğal ve/veya insan faktörlerinin hareketleri ve etkileşimleri sonucu oluşmuş bir alan olarak tanımlamaktadır (Tveit vd. 2015).

Sonuç olarak, ortak dilde, "peyzaj" kelimesi birçok anlama gelmekte ve amaca göre farklı araştırma ve eylem perspektiflerini ortaya koymaktadır. Kullanılananlamı netleştirmek için, doğal ya da kültürel peyzaj, kırsal ya da kentsel peyzaj ya da tasarlanmış peyzaj gibi birtakım sıfatlar eklenmekte ve peyzaj, yalnızca nesnel bilimsel yöntemler kullanılarak tanımlanıp analiz edilebilecek bir olguya işaret etmemekte, aynı zamanda öznel gözlem ve deneyimlere de işaret ederek algısal, estetik, sanatsal ve varoluşsal bir anlama sahip olmaktadır (Antrop2013).

Şahin (2009) ve Şahin vd.'e (2014) göre peyzaj kavramı, anlam bütünlüğü içerisinde aşağıdaki sözcükleri kapsamaktadır (Şahin 2018):

Dinamizm ve süreklilik:İnsan tarafından algılanan biçimiyle peyzaj,bir resim enstantanesini değil, dinamik, sürekli gelişen ve değişen bir mekânı temsil eder.
Algı ve realite:İnsanlar tarafından algılanan peyzaj doğal ve kültürel süreçler tarafından biçimlendirilir. Peyzajın ahengi (Thayer 1994) algılanan peyzajı (peyzajın yapısı) oluşturan süreçlerin sürekliliğiyle ortaya çıkar.
Değişim: Peyzaj sürekli değişir. Bugün var olan çevresel koşullar geçmişten bu yana süregelen olayların bir sonucudur.
Ölçek ve hiyerarşi: Peyzaj hiyerarşik olarak yerel, bölgesel, ülkesel ve küresel ölçekleri kapsar.

Etkileşim: Peyzaj bileşenleri arasındaki etkileşim o peyzajı biçimlendiren mekanizmaları belirler.

Özgünlük: Her bir peyzaj kendini oluşturan öğeler ve süreçler bakımından birbirinden farklıdır.

Sınır kavramı: Peyzaj, mekânsal hiyerarşinin her aşamasında; yapı, fonksiyon ve değişim özellikleri kapsamında farklı alansal sınırlara sahiptir.

Peyzajı oluşturan iki unsur olan doğal ve kültürel peyzaj ve peyzajı tanımlamada yararlanılan doğal-sosyal bilimler doğa-insan ilişkisini anlamak için önemlidir. İnsan doğa ilişkisi peyzajı bu anlamda değiştirebilmekte ve organizma düzeyinden yerküre ölçeğine kadar yapılanmış peyzajlar ortaya koyabilmektedir. Uzun süredir canlılarla birlikte çalışan peyzaj mimarları ise doğal olanı koruyarak yeniden ve birlikte tasarlayarak zenginleştirmenin yöntemlerini çalışmalarında incelemektedirler. Doğal sistemler gibi çalışabilecek fikirleri üretebilecekleri yolları bulmaya çalışmaktadırlar. Bu bakımdan doğayı yakından tanımalarına ihtiyaç vardır.

Doğa; sürekli değişim halinde olan, gelişen, dönüşen, canlı ve cansız nesneleri kapsayan ve onlara güç verebilen, doğal unsurlar ve özellikleri çevreleyen bir kavramdır. Eski Yunan'dan beri doğa kavramı, Aristotales'tenKnikler'e kadar ciddi tartışmalara konu olmuş ve doğa görüşleri tarihsel süreç içerisinde farklılıklar göstermiştir.

Batılı kaynaklarda doğa ile ilgili felsefi ilk söylemler, M.Ö. VI. yüzyılda İyonya Okulu'ndaki Yunan düşünürlerin doğa olgusunun ne olduğu sorusuna yanıt aradıkları gözlemleri ve görüşleri ile oluşturulmuştur (Türkdoğan 2017). Doğa'nın "dünyası", Yunanlılar'ın kendi görüleri içinde yer alan gerçek dünya, bu dünyanın nesnelerinin bir görüntüsü olmaktan çok, nesneleri kat eden ve bir anlaşma kuran sözel aklın dünyasıdır. Oluşum içerisindeki evreni sürekli akış ve süreç olarak zıtlıkların birbirini takip etmesi ile açıklayan Herakleitos'tan(Türkdoğan 2017), günümüze kalan yazıların çoğu bundan söz etmekte ve bir ilkenin siyasal, toplumsal, kavramsal öğeler arasında tutarlılığı ve birliği sağlaması, bir birimin bölünmez bir bütün olarak ortaya çıkması için yeterli olduğunu belirtmektedir (Cauquelin 2016).

Aristotales doğayı, "*içkin doğalarınca kendilerine özgü amaçlarca yöneltilmiş yetilerden ya da gelişme güçlerinden meydana gelen bir sistem*" olarak tanımlamaktadır (Görmez 2018). Doğayı, erzakı özenle muhafaza eden ve gerektiğinde bunları doğru ve ölçülü biçimde dağıtan tutumlu bir ev hanımı gibi sunarken; bütün iyi anneler gibi, erzakı paylaştırmada bazen yanılabilmekte, birine verirken diğerini mahrum bırakabilmekte ya da birine fazla, diğerine az verebilmektedir (Cauquelin 2016). Platon bir anlamda organik doğa görüşünün temellerini atarken, Stoa Okulu "doğa yasalarının ilkelerinin değişmezliğinden" bahsetmiştir. Orta Çağ'da Hristiyanlık ve Müslümanlık, doğa için "Cennet" tasarımları, "öteki" dünya ve "hırstan" uzak durmak gibi benimsedikleri düşüncelerle Organik Dünya Görüşü'nün yerleşmesinde etkili olmuşlardır (Görmez 2018).

Doğa genellikle güzel ve yararlı olarak görülse de insanların doğaya karşı reaksiyonlarının her zaman olumlu yönde olmadığı ve insanların yabana karşı olumsuz, korkulacak bir yer olarak duygu durumu oluşturdukları gözlemlenmektedir.

Van den Bergn ve Ter Heijene (2005) insanların bireysel olarak doğal tehditlerle karşılaşmalarının niceliksel analizine dayalı olarak, insanları hem korkutma hem de büyüleme eğiliminde olan dört durum kümesi belirlemişlerdir (Van den Berg ve Konijnendijk 2015):

- Hayvanlarla yüz yüze gelme;
- Fırtınalar ve depremler gibi doğa güçlerine maruz kalma;
- Göz korkutucu ortamlarla karşılaşma (ör: ormanın azametinden korkuya kapılmak);
- İnsanın yer ve zaman bilincini kaybettiren durumlar (ör: ormanda kaybolmak)

Aydınlanma çağına kadar insanların yabana bakışı genel olarak bu yönde şekillenmiş ve bilimsel keşifler sayesinde bu durum kısmen değişmeye başlamıştır. Dağın ve deniz kıyısının keşfi de böyle olmuştur. Bu peyzajlar daha önceleri ıssız ve korkunç diye ünlenmiş olsa da, sonraları önce toplumun seçkin tabakası için bir modaya dönüşmüş daha sonra doğal ihtiyaçlar listesine girmiş ve herkes için var olmuşlardır. Aydınlanma

öncesinde bilgi, akla ve inanca dayalı olmuş ve tabiatı dönüştürme ve hâkim olma gibi amaçlar taşımamıştır.

Orta Çağ'ın mekanik dünya görüşünün, 16. ve 17. yüzyıllarda organik dünya görüşünün yerini almasıyla yaşanan değişimler, hayatın her alanında kendini göstermeye başlamıştır. 17. Yüzyılda 'tümevarım' metodunu kullanan ve geliştiren Bacon, 'geleneksel düşüncenin' yıkılmasına öncülük etmiş ve organik doğa anlayışını, makina tarzındaki dünya algısıyla değiştirerek, Descartes ve Newton'un çalışmalarına zemin hazırlamıştır. Newton zamanında ise bilim dinden tamamen kopmuş ve kurduğu Kartezyen düşünce hakimiyeti ile insan-doğa ilişkilerinde daha sonraki dönemlerde temel belirleyici olmuştur. Kartezyen evren anlayışı doğanın sömürülmesini sağlarken, Descartes ise canlı organizmaları basit makineler olarak düşünüp insanları da işleyen bir makine olarak tasvir etmiştir. Öncesinde insanı, diğer canlılar gibi tabiatın bir parçası olarak algılayan görüş, yerini insanın bilgisiyle doğaya hükmetmeye hakkı olan görüşe bırakmıştır (Görmez 2018).

17. yüzyılın doğayı rasyonel ve statik olarak gören bilimsel devrimi, 19. yüzyıldan itibaren yerini yavaş yavaş ve sürekli değişen yeni doğa anlayışına bırakmıştır. Bu düşünce türlerin zamanla değişimini tanımlayan Charles Darwin (1859); ilk defa ekoloji terimini kullanan, insanların ve doğanın geri kalanının karşılıklı etkileşim ağı içinde birbirine bağlandığı bir ekosistem kavramını ortaya koyan, Alman deniz biyoloğu Ernst Haeckel (1868); 1965'te Nobel Ödülü'nü kazanan, insanları ve yaşayan dünyanın geri kalanını eski parçaların yeni işlevlere uyum sağlamaya devam ettiği moleküler bir briket olarak gören Fransız fizyolog François Jacob; asit yağmuru varlığını ve insanların doğada bu değişimi yaratmadaki rolünü kanıtlayan Herbert Bormann ve Gene Likens (1974) ekibi gibi insanlar tarafından pekiştirilirken; bir yüzyıl boyunca, bu buluş ve paradigma kaymaları, sürekli değişim içinde olan doğanın kümülatif görüntüsünü ortaya çıkarmıştır (Balmori 2014).

Aklın aydınlanması ile birlikte gelen modernite olarak adlandırılan değişim, salt değişim değildir ve kapitalizm, sermaye birikimi, endüstriyalizm, doğanın dönüştürülmesi, yapay çevrenin gelişimi ve savaşın sanayileşmesi sadece teknolojik

ilerlemelerin yönünü tayin eden değil, aynı zamanda insanların ve nesnelerin yönetimini de elinde bulunduran bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Görmez 2018). Canlı ve cansız öğelerin ve bunlar arasındaki ilişkide yaşanan herhangi bir değişim ise bütünlüğün kaybolmasına sebep olmaktadır. Bütünleşmiş ve kaynaşmış yapının kırılması, insan davranışlarının doğa üzerindeki olumsuz etkisinin bir sonucudur.

Aydınlanma düşünürleri, fizik ve matematikteki bulguları ve anlayışı siyasal ve iktisadi düşünceye yansıtmışlar ve yeni dünya tasarımının şekillenmesinde rol oynamışlardır. Yeni gelişen bilim anlayışının önemli isimleri arasına giren ve aydınlanma düşüncesinin kurucularından sayılan Locke, mülkiyet hakkını temel insan hakkı sayarak onun korunmasını devlete vermiş ve doğayı mülk sahipliğinin kaynağı olarak görmüştür (Görmez 2018). Locke aynı zamanda amprizmin öncülerinden kabul edilmektedir, ona göre insan doğuştan bilgi sahibi değil doğayla etkileşimi bağlamında şekillendirdiği tabularasa bir durumda dünyaya gelmektedir (Dunn 2011). Locke'a göre doğa yasaları mülkiyet hakkını olduğu kadar bütün bireylerin özgürlük ve eşitliğini de içerirken; yine aydınlanma düşünürlerinden Montesquieu ise "*insanın doğayı istediği gibi biçimlendirmekte özgür olduğu*" düşüncesini savunmuştur (Görmez 2018).

Tüm bu tarihsel gelişmeler göstermektedir ki aydınlanma dönemiyle birlikte ortaya çıkan bireycilik, insan menfaatlerini kendi hırsları ve egosu ile yönlendirmiş ve insanların, geliştirdiği teknoloji aracılığıyla, doğanın canlı ve cansız tüm kaynaklarını kullanarak gelecek nesilleri düşünmeden hareket etmelerine sebep olmuştur.

Ancak insan aktiviteleri bireycilik yolunda evrilirken doğa, bu haliyle durağan olarak kalmamış ve insanın eylemlerinede karşılık vermeye başlamıştır; hasar gören doğa çevre sorunlarıyla kendini göstermiştir. Doğanın değişim içinde olduğunu ve edilgen olmadığını gören insan için doğa anlayışındaki birçok bilginin sonu olmuş; yeni bir doğa anlayışı ile zaman içerisinde doğaya farklı bakış açıları geliştirmemizin nedenlerinden biri olmuştur.

Var olduğu andan itibaren yaşamı doğa içerisinde geçen insan, doğayı tanıyabildiği ölçüde eylemlerini gerçekleştirmiş ve bu eylemler zaman içerisinde farklılıklar

göstermiştir. İnsan doğa arasındaki ilişkilerin bilişsel olarak nasıl temsil edildiği konusu da bireysel farklılıklar göstermiştir. İnsanlar kendilerini doğanın üzerinde (antroposantrik görüş) ve doğadan aşağıda, ona bağımlı (ekosantrik görüş) olarak tanımlamışlardır.

Groot ve Van der Born (2003), Keulartzvd.'e (2004) tarafından belirtildiği üzere uygun insan-doğa ilişkisiyle ilgili antroposantrik-ekosantrik uçları arasında dört temel görüş tespit edilmiştir (Van den Berg ve Konijnendijk 2015):

Usta:İnsanlar doğanın üstünde yer alır ve istediklerinde doğaya hükmedebilir. Ekonomik büyüme ve teknolojinin çevresel problemleri çözmesi beklenir.
Kâhya/Gardiyan:İnsanlar Tanrı adına ve gelecek nesiller için doğaya bakmakla yükümlüdür.
Partner:İnsanlar ve doğa eş değerlidir. Her ikisi de kendi statüsüne sahiptir ve dinamik bir birlikte gelişim sürecinde beraber çalışırlar.
Katılımcı:İnsanlar yalnızca biyolojik olarak değil psikolojik olarak da doğanın bir parçasıdır. Doğaya teknolojik müdahalelere izin verilmemelidir.

Buijs vd. (2006), Özgüner ve Kendle (2006), Sklenicka ve Molnarova (2010), Van den Berg ve Koole'nin (2006) belirttiği üzere pek çok araştırmayla doğa görüşü, doğa imgeleri ve manzara tercihleri açısından bireysel farklılıklar göstermiştir (Van den Berg ve Konijnendijk 2015). Fakat Sanayi Devrimi ile birlikte insanların doğanın tükenebilirliğini göz önüne almayan hoyrat kullanımları uzun bir dönem usta insan-doğa ilişkisinin hâkim olduğunu göstermektedir. Descartes'in akıl bağlamında önerdiği "hakimiyet" ve "sahiplenme" insanlığın yaşama düsturu olduğundan beri (Serres 1994), insan kendini doğanın efendisi gibi görmekte ve doğa madde olarak sürekli tüketilmektedir. Bu tüketimin hazırladığı yok oluş doğanın ölümünü hazırlamaktadır. Miser'in (2019) aktardığı üzere Marx, insanların doğaya müdahalesinin önceleri kendi varoluş koşullarını iyileştirmek üzere olduğunu belirtirken, Sanayi Devrimi'ne kadar ciddi boyutlarda hissedilmemiş olan doğa üzerindeki bu baskı, gittikçe üretim aracına dönen insan tarafından ciddi bir tehdit olmaya başlamıştır.

Kapitalizmin ana süreçlerini eleştiren RudolfBahro, sanayi uygarlığının yıkıcı etkilerine son verilerek insan doğa ilişkisinin ve uygarlık biçiminin yeniden kurulması gerektiğini ileri sürerken, MichelSerres, yeni doğa insan ilişkisinin "doğayla yapılacak bir sözleşmeyle" kurulmasını önermiştir (Ataöv ve Tekeli 2017).

Çevre sorunlarının gündeme gelmesi ve olumsuz etkilerinin farkına varılmasıyla birlikte 1948 yılında Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) kurulmuştur. Sekretaryası İsviçre'nin Cenevre yakınlarındaki Gland kasabasında olan IUCN, çevre ve doğanın korunması ve sürdürülebilir çevre yönetiminin sağlanmasına yönelik uluslararası çabaları organize etmekte, doğanın korunmasına yönelik politikaların geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Anonim 2019b).

Bunun yanı sıra insanın doğa üzerindeki zararlı sonuçlarının farkına varılmasıyla birlikte, yayınlar, uluslararası toplantılar ve çevre koruma eylemleri yapılmıştır.

"Doğayla Tasarım" (*Design with Nature*) adlı kitabıyla Ian McHarg (1969), insanların planlama ve tasarım süreçlerini doğa ile uyumlu şekilde gerçekleştirmelerinin yaratacağı sinerjinin, çevresel ve sosyal sorunların önlemesine yardımcı olacağı düşüncesiyle oldukça ses getirmiştir.

Bütün bu yayın, toplantı ve eylemler insanlar için uyarıcı nitelikte olmuştur. İnsanların çevre sorunlarına odaklanmasını sağlamıştır. Doğaya ve çevreye baktığında iklimlerin değişmekte, suların ısınmakta, toprağın bozulmakta, rüzgarların oluşumunun değişmekte olduğunu gören insan, doğanın haklarına saygı duyup yeni bir doğa anlayışı geliştirmek zorunda olduğunu açıkça hissetmektedir. Doğa anlayışımızdaki tüm bu değişimler ise peyzaj mimarlığının son derece köklü çalışma yollarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2 Dünya'da Peyzaj Mimarlığı

Peyzaj kavramın temellendirilmesine olduğu kadar meslek disiplininin tarihi gelişimi kapsamında da bir bilinç uyandırmaya ihtiyaç vardır. Peyzaj tarihi, doğa ve kültür etkileşimini açıklaması bakımından oldukça önemli olup yeni peyzajların daha öncekilerin mirası olduğunu açıklar niteliktedir. Tarihi gelişimi referans alan çalışmalar toplumsal rollerini daha iyi tanımlayarak diğer meslek dallarından hangi noktalarda ayrıldıklarını ve hangi noktalarda ortak paydada buluştuklarını daha iyi ifade ederek, kendi meslek disiplininin özgünlüğünü ortaya koyacaklardır (Kaplan 2007). Bir meslek disiplininin işlerliği, toplumsal rollerinin farkında olan ve sahip olduğu değerlerden çıkardığı derslerle kendisini yenileyen, geliştiren yapılanmalara bağlıdır. Sürekli ilerleyen zamanı tarihle bütünleştirerek günümüz ve gelecekle bağlantısını kurmak, çözümler üretebilmek yolunda üzerinde durularak açıklık getirilmesi gereken önemli bir husustur. Peyzaj tarihi sayesinde peyzajın sorunları ve sonuçları tarihsel bağlamda yeniden çerçevelendirilebilmektedir. Geçmişte insanların algılanabilir çevreyle kurdukları çeşitli ilişkiler gelecek peyzajlar için önemli bilgiler vereceklerdir. Bu da peyzajın uzun vadeli sürdürülebilirliği için gerekli olan envanteri sunması açısından önemli olmaktadır.

Geçmiş devirlerin çalışmaları ve tarihi, biri diğerinin özünden mayalanan uzun bir gelenek ve tecrübe serisi olup; kendisinden önceki her tarihi süreç yeni çalışmalara ışık veren bir başlangıç noktasıdır (Aran 1977). Tüm tarihi araştırmalar kısmen dedektiflik çalışması olmasına rağmen peyzaj tarihinin sıra dışı ve standartlaştırılmamış olması bakımından veri gereksinimlerini karşılamak daha zor olmaktadır (Marcucci 2000). Bünyesinde canlı malzeme (bitki) ye geniş yer veren peyzaj eserlerinde, bitki örtüsü uzun asırlar boyunca yıpranarak, tarihi izler bırakamazken, gözden silinebilmektedir. Bu sebeple arkeolojik kazılar, eski uygarlıklar devirlerine ait peyzaj eserlerinin sadece mimari ve inşaitesislerini ortaya çıkarmıştır. Alanın bitki örtüsüne dair bulgular ancak yakın zamanda gerçekleştirilen polen analizleri sayesinde mümkün olabilirken tam ve bütünlüklü bahçeler ancak Rönesans döneminden itibaren kalanlar olmuştur. Rönesans'tan beri varlıklarını koruyabilmiş eserler, bahçe sanatının son beş yüz yıllık geçmişi hakkında yaşayan bilgi verebilmektedir (Aran 1977).

İnsanın göçebe hayatı bırakarak, tarımı geçim kaynağı olarak kullanmasıyla bahçe örnekleri ortaya çıkmaya başlamış ve ilk örneklerini Mezopotamya, Mısır, İran, Eski Yunan ve Roma vermiştir. Peyzaj sanatı, başlangıçta bahçe sanatı olarak gelişip olgunlaşaraksanat tarihinin güçlü yapısı içerisinde var olmuştur. İlk çağlarda uygarlık düzeyinin göstergesi olarak kullanılan bahçeler, tanrılar, krallar ve aristokratlar için var olmuşlardır. Bu yönleriyle bahçeler genellikle sahiplerinin kullanışı için olmuş ve geniş kitlelere hitap eden doğal çevre düzenlemesi niteliği taşımamışlardır. Genellikle meyvelik, sebzelik, koruluk, av parkı, tapınak çevresi düzenlemeleri şeklinde görülmüştür. Tarihin çeşitli devirlerindeki bahçe sanatına ait gelişmeler, toplumun o dönemki yaşayış biçimlerini, idari ve siyasal yapısını, sanat kültürlerini sunmaktadırlar ve mekân düzenleyici özellikleri ile mimarlığı destekleyici nitelikte yer almışlardır.

İnsanın doğayı düzenleme işlemi yüzyıllarca tarım alanları dışında, bahçe yapımı olarak nitelik taşımış ve bahçevan uğraşısı olarak kabullenilmiştir (Evyapan 1972). Uzun bir dönem bahçe sanatıyla birlikte tanımlanan peyzaj sanatı, Evyapan'ın (1993) belirttiği üzere 1780'lerde HumphreyRepton adında kırk yaşlarında bir büro çalışanının tanıdıklarına "*peyzaj mimarı olarak hizmetlerine amade*" olduğunu bildiren mektup yollamasıyla o zamana kadar ya bahçevan ya da hevesli amatörlerce yapılan bu uğraş bir ad kazanmış ve başlı başına bir meslek konumuna gelmiştir. Bayındır Eren'in (2014) belirttiği üzere peyzaj sanatının peyzaj mimarlığı şeklinde tanımlanması ve mesleğin sistematik anlamda temelinin atılması ise, Amerikalı FrederickLawOlmsted'in ilk kez "peyzaj mimarı" unvanını kullanarak yaptığı çalışmalarla olmuştur. Frederick Law Olmsted ve Calvert Vaux 1858 yılında Central Park için hazırladıkları planlar kabul edildiğinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde henüz peyzaj mimarlığı mesleği yoktur ve resmi olarak Central Park tasarlandıktan otuz yıl sonra, New York şehri Rochester bölgesinde park komisyon üyesi olarak çalışan Frederick Law Olmsted bir mektubunda "peyzaj mimarı" terimini kullanmıştır. Böylece, "peyzaj mimarlığı" bir meslek disiplini olarak ortaya çıkmıştır. Brown 2002'e göre; Olmsted, "peyzaj mimarı" ünvanını şu şekilde ifade etmiştir (Bayındır Eren 2014):

"Ben Fransız ve İtalyan ekollerinde olduğu gibi "Peyzaj Mimarı" olarak kendimizi tanıtmamızı tercih ediyorum. İngilizcede kullanılan "Peyzaj Bahçıvanı" ünvanından

daha profesyonel bir anlam taşıyor. Bu ünvan aynı zamanda tasarım fikrini de içinde barındırıyor. "Bahçıvan" sıfatı el işçiliğini çağrıştırırken "Mimar" sıfatı daha doğru bir tanım ve müşterileri zihinsel olarak daha profesyonel ilkeler üzerinden etkileşime girmeye hazırlıyor."

Daha sonraki uygulayıcılar da, özel merakları nedeniyle bu konuya eğilenler, nadiren mimarlık eğitiminden gelenler ve hortikültüristler olurken; mesleği 1850'lerden 1895'e kadar Olmsted'in ofisi, bu mesleği icra edecekler için adeta bir okul görevi yapmış, mesleği geniş kapsamda daha da ciddi bir boyuta getirerek özel eğitim gereğini doğuran Olmsted'ın çabaları olmuştur (Evyapan 1993).

FrederickLawOlmsted'in 1895 yılında emekliliğinden sonra peyzaj mimarlığının bir meslek haline dönüşebilmesi için çok güçlü yorumlar ve eleştiriler yapan oğlu John Charles Olmsted'ınönderliğinde 11 meslek adamı tarafından New York'ta TheAmericanSociety of Landscape Architects "Amerikan Peyzaj Mimarları Birliği" (ASLA) kurulmuştur (Bayındır Eren 2014). Bu gelişmeyle birlikte peyzajın sadece resme atıfta bulunduğu 17. yüzyılda, yeni ortaya çıkan alanı ayırt etmek için kullanılan ilk terimler peyzaj bahçeciliği ve peyzaj tasarımı iken 19. yüzyılın sonlarında, ASLA'nın kuruluşuyla peyzaj mimarlığı haline gelmiştir (Balmori 2014).

1800'lerin başında peyzaj mimarlığı, özellikle sanayileşmenin neden olduğu koşulların iyileşmesi gibi zorlayıcı bir sebepten dolayı var olmuştur. Örneğin; 17. ve 18. yüzyıllarda Sanayi Devrimi'ni en erken yaşayan İngiltere'de entelektüeller doğa özlemlerini dile getirmiş ve bu sebeple doğaya benzer çevreler yaratılması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Ancak bu sebeple oluşturulan özel park bahçeler kentin dışında yer almış ve üst orta sınıfın kullanımı için olmuş ve kentin insan kalabalığını meydana getiren alt sınıf işçi kesiminin gereksinimlerini tatmin edememiştir (Evyapan 1972).

Tarihsel olarak çeşitli arayışlarla bütünleşik ve dinamik ilişkilerini sürdüren peyzajın diğer alanlarla olan ilişkileri birbirlerinin dinamik olarak gelişmesine, genişlemesine izin veren bir bilgi takasını içermektedir. Örneğin 18. yüzyılda İngiltere'de, peyzaj mimarlığı, resim ve şiir ile uyum içinde, birlikte daha geniş sanatsal fikirleri etkileyen

üç alandan biri olmuştur. 19. yüzyılda peyzaj mimarlığı edebi fikirlere ve aşkınlığa bağlı olmuş; Olmsted ve Cleveland gibi uygulayıcılar, Emerson, Longfellow ve Thoreauile birlikte çalışarak, edebiyat ve felsefeyi formüle etmişlerdir (Hohmann ve Langhorst 2000). Avrupa'da Rönesans ve Keşif Çağı boyunca yoğun şekilde sanatta kendini gösteren peyzaj, 19. yüzyılın ortalarına kadar tüm sanatlarla el ele ilerlemiştir. Ancak, bahçecilik, botanik, jeoloji ve bilimsel fikirlerin alanın yönünü devralmaya başlamasıyla diğer sanatlardan ayrılmaya başlamıştır (Balmori 2014).

19. yüzyıla kadar peyzaj mimarisinin yöneliminin yapıların yakın çevresinde oluşturulmuş özel dış mekânlar ile, kentlerde ise meydanlar ile olduğu görülmektedir.19. yüzyıldan itibaren yaşanan sanayileşmeye, ekonomik küreselleşme, ulus devletlerin ortaya çıkması ve toprak mülkiyeti sistemlerinin büyük çaplı dönüşümleri ilebirliktedünya dinamikleri gelişmiş ve peyzaj mimarlığı da kimlik, vizyon ve yapısal olarak değişim göstermiştir.

Almanya'da Meitzen, İngiltere'de Maitfield, Fransa'da Vidal de la Blache ve ABD'de Sauer'inki gibi öncü çalışmalar, hem tarihi-coğrafi hem de kültürel-coğrafi peyzaj araştırmalarının uzun ve başarılı geleneklerinin temellerini atmışlardır (Palang vd. 2011). 19. yüzyıl sonlarına ve 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise Amerika Birleşik Devletleri'nde peyzaj mimarlığının Olmsted'ın başarısıyla öne çıkması tesadüf olmamış ve demokratik siyasi sistem, büyük bir göçmen akını ile birleşince, modernleşme karşısında sosyal reformu hızlandırmıştır. Peyzaj mimarları, bu sosyal reformla bağlantı kurarak, oluşturdukları parklar ve konut altbölümleri gibi yeni tipolojilerle karakterize edilmişlerdir (Hohmann ve Langhorst 2000).

Peyzaj mimarlığı okulları, modern hareketle birlikte peyzajı oluşturan tüm öğelerin mekân yaratmak için kullanılabileceğini savunmaya başlamışlardır. Ancak modern dönemde mekân toplumsal ilişkilerin bir yan ürünü olmakla sınırlı kalmış ve toplumsal amaçlar uğruna şekillenmiştir. Modern dönemdeki ekonomik bakış açısı doğayı faydacı bir yaklaşımla ele almıştır ve çözülmesi beklenen sorunlar çözülememekle birlikte birtakım yeni sorunların da meydana geldiği görülmüştür. Ancak, dünya savaşları sonrasında bir aydınlanma ürünü olarak mekânsal müdahalelerde kendini göstermiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, hava fotoğrafçılığı peyzaj arkeolojisini hızlandırmış, peyzaj çalışmalarına tamamen yeni bir yaklaşım getirmiştir (Antrop 2013). Kuşbakışı perspektifi, mekânsal ölçeklerin hiyerarşilerini yansıtarak görünür hale getirmiş ve bu da peyzajın bütüncül karakterini açıkça ortaya koymuştur (Antrop 2013).

İkinci Dünya Savaşı sonrası ise peyzaj araştırması, bölgesel monografların ve doktora çalışmalarının bir sonucu olarak hala tanımlayıcı nitelikte karşımıza çıkmaktadır. Çalışmalarda vurgu, peyzaj sınıflandırması hem doğal hem de tarihi olan peyzaj oluşumu ve bölgesel kimliğin temeline yapılmıştır. Bu bağlamda 1957'de en eski organize arazi peyzaj araştırma grubu kurulmuştur ve yine aynı dönemde peyzaj mimarları kendilerini uluslararası, profesyonel bir federasyonda (IFLA) örgütlemişlerdir (Antrop 2013).

1967 yılında kurulan Peyzaj Araştırmaları (LandscapeResearch) dergisi uluslararası hale gelerek 1986'da Peyzaj ve Kentsel Planlama ve 1987'de Peyzaj Ekolojisi isimli iki kitap yayınlamışlardır. 1991 yılında, Avrupa'da farklı peyzaj mimarlığı okulları ortaklaşa düzenlenen ve yıllık olarak toplanan Avrupa Peyzaj Mimarlığı Okulları Konferansı ECLAS'ı yaratmıştır (Antrop 2013).

20. yüzyılın sonunda, peyzaj araştırmalarında farklı yaklaşımlar tanınırken tam bir disiplinlerarasıentegrasyon hala gözükmemektedir (Antrop 2013). 21. yüzyıl başlarında ise peyzaj mimarlığı sahip olduğu niteliklere rağmen hala tam anlamıyla tarih yazımı olmayan, formal bir tanımı bulunmayan, yönü ve odağı tam olarak tanımlanmamış sıkıntılı bir süreç geçiren bir meslek olarak karşımıza çıkmaktadır (HohmannveLanghorst 2000). Ancak 21. yy başlarından itibaren peyzaj mimarlığı profesyonel meslek gruplarının bilinçlendirilmesi, sürekliliği, güncel bilgi ile donanımı, güçlendirilmesi ve geleceğe dönük adaptasyonunu sağlamak amacıyla, son yıllarda kâr amacı gütmeyen; araştırma, dökümantasyon ve yayıma yönelik değerlendirme sağlayan, mesleki dernek ve vakıflar kurulmaktadır (Özdil 2018). Amerikan peyzaj mimarlarının kurdugu ve peyzaj mimarlığı profesyonelleri arasında dayanışmayı önceleyen Peyzaj Mimarlığı Vakfı (LAF) ile tarihi, doğal ve kültürel peyzajın korunması ve mesleki bilinçlenme hedefleyen Kültürel Peyzaj Vakfı (TCLF) bu türden değerlendirme veri

tabanı oluşumu girişimlerine ön ayak olan kurumların başını çeken örneklerdir (Özdil 2018).

2.3 Türkiye'de Peyzaj Mimarlığı

Uygur ve Göktürk kitabelerinden, Türklerin komşu ülkeler gibi yerleşik olmadıkları, göçebe hayatı yaşadıkları bilinmektedir. Bu durum, uzun süre Türklerin toprağa bağlılığını engellemiş, bu nedenle de bahçe kurma geleneği geç gelmiştir. İslamiyete 10. yüzyıldan sonra girmeye başlayan Orta Asya Türklerinin bahçe düzenlemeleri hakkında bilgiler de oldukça kısıtlıdır. Bunun en büyük nedeni belki de Türklerin mekân oluşturmada toprak, kerpiç gibi çabuk dağılan malzeme kullanmalarıdır. Buna rağmen Darçın'nın (2002) belirttiği üzere Türklerin bu dönemde bahçeyi ideal bir avcılık yeri, koruluk ve orman olarak gördükleri bilinmektedir (Kızıldere 2009).

Ülkemizde peyzajla ilgili ve açık hava rekreasyon aktivitelerinin oldukça eski bir geleneği vardır (Aran 1977). Birçok kentin uzun yıllardan beri bilinen mesire alanları bulunmaktadır. Eski adı ile teferrüç yerleri, seyrengah adı verilen bu sahalardan büyük mesire alanlarında at koşusu, cirit, güreş ve benzeri çeşitli spor yarışmaları yapılmakta ve orta oyunu, tiyatro, monolog gibi sanat gösterileri olmaktaydı (Aran 1977).

Ancak Lale Devri dışında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e doğa potansiyel mülk olarak görüldüğünden; peyzaj, araçsal rasyonalitenin bir bileşeni olarak karşımıza çıkmakta ve bu sebeple özerk bir peyzaj kuramından/yazınından ya da bir projeden söz etmek mümkün gözükmemektedir (Gürkaş 2003). Osmanlı bürokratının kendisine göre üstün olduğunu kabul ettiği Batı'nın sahip olduğu ve güçle ilişkilendirilen her şeyin kendi topraklarında da olması gibi istekleri ön plana çıkmaktadır. Topluma karşı zayıfladığını düşündüğü gücünü onarmak için de Batı'dan ithal edilen bir mimarlık anlayışı yoluna başvurulmuştur (Gürkaş 2003). Değişmenin gerekliliğinin fark edildiği bu dönemlerde kentsel müdahaleler, ideolojik pratiklerin kendini göstermesi açısından büyük öneme sahip olmuştur.

Yeni bakış açısıyla yapılan uygulamalardan biri olan ve Osmanlı mesire geleneğinde bir kırılma noktası olan Sadabat Düzenlemesi, genel bir tavır değişikliğini somutlayan bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürkaş 2003). Kültürel açıdan yerel, planlama süreci olarak Batılı kavramların bir parça da olsa etkili olduğu ne tamamen geleneksel Osmanlı ne de tamamen Batılı bir örnektir. Doğaya müdahale edebilmenin siyasal gücü simgeleyen araçlardan biri olduğunu anlayan Osmanlı, mesirenin anlamını değiştirirken fiziksel biçimini de değiştirmiştir. Kullanım biçimindeki değişikliğin nedeni devletin yaptığı mesire alanının oturularak değil dolaşılarak kullanılabilmesidir. Genellikle mesire alanlarını oturarak kullanmayı tercih eden Osmanlı için Sadabad'ın bu açıdan yeni bir kullanım pratiği ürettiği görülmektedir (Gürkaş 2003). Ancak peyzaj tam anlamıyla ayrı bir sektör olarak kabul edilmemiş, oluşturulan yeni kullanım pratikleri kentlerin fiziksel ve sosyal olarak açık yeşil mekânlarla ilişkisini ortaya koyan yaklaşımlarla değil daha çok ideolojik olarak şekillenmiştir.

1860lı yıllardan başlayarak Osmanlı imparatorluğunun sona ermesine kadar olan dönemi kapsayan Osmanlı modernleşmesi birincisi ülke merkezli geliştirilen kurumsal reformlar ve alt yapı projeleri ve ikincisi ise ülkenin uluslararası ticarete açılması ve kapitalistleşme sürecinin işlemeye başlamasıyla olmuştur. Bu temelde merkezden yönlendirilen, tepeden gelen bir modernleşme olarak kendini göstermiştir. Kapital birikim süreçleri etkili olmaya ve kentin fiziksel dokusunu dönüştürmeye başlamıştır. Bu dönüşüm 1880 yıllarından sonra kapsamlı hale gelmiş ve hızlanmıştır. Bu dönüşüm modernist bir meşruiyet çizgisiiçinde gerçekleştirmek için belediyeler kurulmuş ve ilk kent planları yapılmaya başlanmıştır (Tekeli 2009).

Geç Osmanlı döneminde başlayan bu dönüşme eğilimi, bir süreklilik gösterdiği kadar kesin bir kopuş da sergileyerek, Erken Cumhuriyet döneminde kentsel planlama bağlamında devletin resmî politikası haline gelmiştir. Bunun en açık örneklerinden biri, politik olan ile toplumsal olanın kesiştiği bir mekân olan park alanlarının oluşturulmasında izlenebilmektedir. Erken Cumhuriyet dönemi parklarına kendi özel kimliğini vermiştir. Ne Geç Osmanlı ne de Erken Cumhuriyet'te parkın mimari, tasarıma ilişkin bir sorun olarak ele alınmadığı söylenebilir, en azından bu tür bir kaygıya işaret eden bir belge ya da gayriresmi bir metne rastlanmamaktadır (Gürkaş

2003). Her iki dönemdedeparklarınmimari ve kentsel anlamı ideolojik anlamının yanında ikinci planda kalan bir eleman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünden sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti kendisine rehber olarak köktenci bir modernite projesini ve bu projelerinin bir parçası olarak yeni ülkenin başkenti olarak Ankara'yı seçmişlerdir (Tekeli 2009). Erken Cumhuriyet döneminin yaşandığı Türkiye, henüz tamamen yasal yönetsel sistemlere sahip olmasa da kent için yabancı şehir plancılarıyla birlikte iyi bir başlangıç yapmıştır. Örneğin, Ankara örneğinde Jansen'in Ankara planına bakıldığında, kentsel peyzaj üzerine, bir bahçe kent modelinin bileşenleri olan merkezi park, zincir yamalar, koridorlar ve yeşil kuşakla oluşturulmuş bir yeşil sistem görülmektedir (Yiğit Turan 2007).

Türkiye, 1950 li yıllara gelindiğinde planlı yönetime geçmiştir. Ancak 2. Dünya Savaşı sonrasında bir yandan çok partili rejime geçilmiş öte yandan ulusal politikalarla birlikte hızlı bir kentleşme yaşanmaya başlamıştır. Yeni koşullarda Türkiye modernite projesini popülist bir anlayışla uygulamaya başlamıştır. Modernleşme kendini korumacı yüzüyle değil yıkıcı yönüyle göstermiştir (Tekeli 2009). Gecekondulaşma ve imar aflarıyla birlikte açık yeşil mekân sistemleri parçalanmış ve yok olmuştur. 1950 li yıllardan 1984 yılına kadar kent planı yapma yetkisi merkezi olarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'ndan iken 1984 yılında bu yetki yerel yönetimlere verilmiştir (Yiğit Turan 2007). Bu gelişme olumsuz olan sürecin dayatmacı ve keyfi alınan kararlar ile daha olumsuz bir şekilde yönlenmesine sebep olmuştur.

Türkiye'de henüz tam olarak kurumsallaşamamış peyzaj alanında açık-yeşil alanlar ve parklarla ilgili bu gelişmeler yaşanırken "Peyzaj Mimarlığı" eğitimi 1933 yılında Ankara'da kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsü bünyesinde "Süs Nebatları Şubesi" ile tarihsel süreç içerisinde yerini almıştır (Anonim 2019c). Ankara Üniversitesi'nin 1946 yılında kurulması sonrasında, bu kuruluş içerisinde yer alan Ziraat Fakültesibünyesinde 'Bahçe Mimarisi ve Ağaçlandırma Kürsüsü ile Peyzaj Mimarlığı eğitiminde önemli bir gelişim sağlanmıştır. Peyzaj Mimarlığı Bölümü; 1968 yılında eğitime başlamış ve ilk mezunlarını bölüm adı belirtilerek 1973 yılında vermiştir (Anonim 2019c). Böyleliklemesleğigerçekleştirmek için bütünleşik bir peyzaj mimarlığı yaklaşımının

benimsenmesi sağlanarak, ilgili teorik ve uygulama derslerinin dengeli bir şekilde verilmesi, bunların gerçek hayata aktarılması, dünümüz, bugünümüz ve gelecekle bağlantı kurularak kendini sürekli geliştirebilecek güncel bilgininverilmesi ve yönlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bugün ise peyzaj mimarlığı lisans eğitimi Türkiye'de "Mimarlık", "Ziraat", "Orman", "Güzel Sanatlar ve Tasarım" gibi çok farklı fakülteler altında verilmektedir. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) verilerine göre 2018'de lisans öğrencisi alan peyzaj mimarlığı bölümü sayısı 40 iken, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından web tabanlı olarak hizmet veren YÖK Lisans Atlası'na göre, 2019'da peyzaj mimarlığı /kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı programı bulunan üniversitesayısı 48'dir. ÖSYM (2018) verilerine göre 2018 yılında 1433 öğrencinin üniversitelerin Peyzaj Mimarlığı Bölümlerine; 96 öğrencinin de Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarlığı/Mimarisi Bölümlerine olmak üzere toplamda 1597 öğrencinin yerleştirildiği görülmektedir (Kaymaz ve Hoşgör 2018). 2019 yılında Türkiye de peyzaj mimarlığı eğitimi 51. yılını doldururken; bu süreç içerisinde hem ulusal hem uluslararası ölçekte peyzaj mimarlığının ne olduğu ve kapsamı tartışmaya açıklığını koruduğu gibi, eğitim de kaçınılmaz olarak bu tartışmanın önemli bir ayağını oluşturmaktadır (Kaymaz ve Hoşgör 2018).

2.4 Çağdaş Peyzaj Mimarlığı

Endüstri devrimi üretim, kültür, ekonomi, sosyal yapı, sanat ve mimarlık gibi birçok konuda önemli değişimleri meydana getirirken yeni yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Üretim ve kaynak kullanma yaklaşımlarıyla birlikte gelişen, tüketim kalıplarındaki bu değişim, ekonominin yeniden yapılanmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan yeni ekonomi düzeni, güç ile ilişkilendirilen farklı toplumsal sınıfların oluşmasına neden olmuştur. Endüstri devrimi ile ortaya çıkan sosyo-ekonomik gelişmeler, mimarlık ve sanat alanlarında da değişikliklere yol açmıştır. Üretimde makinelerin kullanımı, seri üretim ve standartlaşma kavramını getirirken, teknolojinin hızla gelişmesi özellikle 20. yüzyılda üretim ve tasarım alanının giderek felsefe ve sanattan, teknolojiye doğru

kaymasına neden olmuştur. Bu değişen yaşam ve üretim biçimleri sonucunda ortaya çıkan toplumsal arayışın arttığı dönem "Modern Dönem" olarak adlandırılmıştır.

Peyzaj, bahçecilik, botanik, jeoloji ve bilimsel fikirlerin alanın yönünü devralmaya başladığı ve sanattan ayrılmaya başladığı 19. yüzyılın ortalarına kadar tüm sanatlarla el ele ilerlemiştir. Fakat Balmori'nin (2014) belirttiği üzere; büyük bir dönüşümün yaşandığı, bütün sanatların birbirinden ayrıldığı 1911'de peyzaj mimarlığı henüz hiçbir yerde tam anlamıyla görülmemekteydi. Bu dönüşümü tam olarak tamamlayamayan peyzaj mimarlığı 20. yüzyılın büyük bir kısmında mimari ihtiyaçları destekleyen küçük bir disiplin olarak karşımıza çıkarken; bütün sanatların birleştiği ve modernizmin bir ifadesi haline gelen bir okul olan Almanya'daki ünlü Bauhaus'ta öğretilmemekteydi (Balmori 2014).

Treib ve Imbert'in (1997) belirttiği üzere; 1925 yılında Paris'te gerçekleştirilen "Uluslararası Sanat ve Endüstri Fuarı", peyzaj mimarlığının bir sanat dalı ve bir meslek olarak tanıtılmasında dönüm noktası olarak kabul edilebilir (Erbaş Gürler 2012). Imbert'in (1993) ifade ettiği üzere bahçenin yaşam mekânının bir uzantısı olmasının yanı sıra "*bir sergileme mekânı olabileceğinin vurgulanması ve dönemin sanat anlayışının açık alan tasarımına uygulanması*", anlayışı Art Decoratif sergisinde öne çıkmaktadır (Erbaş Gürler 2012). Amidon (2001) bu sergide özellikle, GabrielGuevrekian'ın "Su ve Işık Bahçesi" ile Robert Mallet Stevens'ın beton ağaçlarla yaptığı tasarımın büyük etki yarattığını; dolayısıyla bu etkinliğin "*peyzaj mimarlığında modernizmin başlangıcı*" olarak önemli bir dönüm noktası olduğunu belirtmektedir (Erbaş Gürler 2012). Mimar GabrielGuevrekian 1925 yılında Su ve Işık Bahçesinde mümkün olan en resimsel düzeni, "tablo bahçe"yi yaratmıştır ve Guevrekian'ın tablo bahçe biçimindeki tasarımı, resim sanatı ve peyzaj tasarımı arasındaki çok eskilere dayanan ilişkiden gelmektedir (Taşdemir 2011). Guevrekianmodernist bir sanat akımı olan kübizme dayanarak tasarladığı Su ve Işık Bahçesi 19. yüzyılın son dönemindeki doğanın taklidine dayanan peyzaj stiline açık bir biçimde karşıtlık içerirken; geometrik olarak düzenlenmiş bir yapı ile şekillenmektedir (Taşdemir 2011).

Modern hareket, CIAM (*International Congress of Modern Architecture*) "Atina Kartası" (1933) ile "peyzajın bir kentsel fonksiyon olarak bütüncül bir şekilde ele alınması" gerektiğini duyurmuştur. "Atina Kartası" na göre peyzaj, mahalle ve bölge ölçeğinde modern kentlinin vakit geçirebileceği dış mekânlara ihtiyaç duyması bakımından, özellikle rekreatif açıdan planlanması gereken bir strüktürel öğedir. Her ne kadar planlama ve mimarlığın peyzaj ile ilişkisi söz konusu döküman ile yeniden şekillendirmiş olsa da peyzaj yine de pasif bir eleman olarak görülmüştür (Çavdar 2012). Bunun yanı sıra üretim kültüründen tüketim kültürüne geçilen ve geleneksel anlayıştan uzaklaşan modernizminyaşandığı yüzyılın bu ilk dönemlerinde, henüz ekonomik dengeler kurulamadığı için peyzaj mimarlığı kendisini geliştirecek gerekli uygulama alanı bulamamıştır.

20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, olumsuz ekonomik koşullarla mücadele eden iki ülke İsveç ve ABD'de peyzaj mimarlığı, büyük şehir sorunlarıyla yüz yüze kalma yeteneğini göstermiştir. İsveç'te "Stockholm Peyzaj Mimarlığı Okulu" (*The Stockholm School of LandscapeArchitucture*), Sosyalist Demokratik hükümet altındaki Stockholm şehri ve çevresinin dönüşümünde önemli bir rol oynamış ve çevreyi bir kamu malı olarak savunmuştur. ABD'de ise otomobil üretimindeki patlamayı izleyen parkurların gelişiminde büyük rol oynamıştır. Fakat bu başarı kısa süreli olmuştur. İkinci Dünya Savaşını takip eden dönemde ABD'de, 20. yüzyılın son üçte birine kadar, disiplinin yönü ekoloji alanına kaymaya başlayana kadar çoğunlukla dekoratif bir rol almıştır (Balmori 2014).

Touraine'in (1995) ifade ettiğine göre bireyciliği ve aklı ön plana çıkaran modern döneme ilk eleştiri yine modernist J. J. Rousseau tarafından "*modernleşmeyle birlikte bilim ve sanatta yaşanan gelişmeler insanlar arasındaki eşitsizliği arttırmıştır*" olarak dile getirilmiştir (Kırılmaz ve Ayparçası 2016). 1980'lerde postmodernizm kavramı da yeni anlamları ile üretilmeye devam etmiştir. Kırılmaz ve Ayparçası'na göre (2016) göre "*postmodernizmin küreselleşme, tüketim, devlet kademelerinde merkeziyetçi anlayışın değişmesi, bilginin metalaşması, yaşam tarzında yaşanan deformasyon gibi durumlara denk olduğu kabul edilmektedir*".

Habermas ise postmodernliğe geçiş durumunu reddetmektedir; çünkümodernizm henüz tamamlanmamıştır (Kırılmaz ve Ayparçası 2016). Ancak genel olarak 1960'tan sonra postmodernizm olarak adlandırılan döneme denk gelen IanMcHarg'ın Doğayla Tasarım (1969) adlı kitabı sayesinde peyzaj mimarlığı, ekolojikbakış açısını benimseyen en eski tasarım mesleği haline gelmiştir. Aynı zamanda, peyzaj mimarlığı, kısmen McHarg'ın şehirlerin ve tüm bölgelerin katmanlı haritalama analizleri yoluyla şehircilikle de ilgilenmeye başlamıştır. 1980'lerde peyzaj ekolojisinin ortaya çıkmasıyla, disiplin 'kentsel peyzaj' ismiyle yeniden yorumlanmıştır (Balmori, 2014). Ünlü'ye (2007) göre modernizmle birlikte bir sanat dalı olarak kendisini kabul ettiren peyzaj mimarlığı, post modern dönemde kapsamını genişleterek farklı konularda ve diğer sanat dallarıyla ilişki içinde çalışan bir disiplin haline gelmiştir (Kızıldere 2009). 1960 larda başlayan ve içinde bulunduğumuz süreçte devam etmekte olduğu düşünülen postmodern dönem sıklıkla "Ekolojik Dönem" olarak nitelendirilmekte ve vizyonunun birçok eylem alanına yansıdığı görülmektedir. Kaplan'a (2007) göre, peyzaj disiplinin daha iyi anlaşılması konusundaki artan ilgi, ortaya çıkan "Ekolojik Dönem" fikirlerine iyi uyum potansiyeline sahiptir ve peyzaj mimarlığının ilerlemesiyle uyumlu bir gelecek beklentisi yaratmaktadır.

Özellikle 2000'li yıllarla birlikte, küresel düzeyde etkinlik kazanan "*evresel uyanış*", doğa ve insan kaynaklarının eşitsiz dağılımı, olağan dışı tüketim kalıpları, iklim değişiminin yanı sıra hızlı ekolojik ve çevresel bozulma konularına daha duyarlı hale gelinmesini sağlarken; çok aktörlü çevre duyarlı yaşam alanı üretme sürecinde, peyzaj mimarlığı profesyonellerinin ve örgütlerinin, sağlam verilerle temellendirilmiş bilgi odaklı uygulamalarla tartışmanın ön saflarında yer alabileceğinin farkına varılmasına sebep olmuştur (Özdil 2018).

2.5 Peyzaj Mimarlığında Güncel Sorunlar

Peyzaj mimarlığı disiplini eş zamanlı olarak doğal bilimler ve sanatsal yaratıcılık alanlarında geniş erimli bilginin farkındalığını gerektiren alışılmamış bir karaktere sahiptir (Kaymaz ve Hoşgör 2018). Peyzaj kavramının anlaşılmasının güç olmasında doğa-bilim-kültür-sanat olgularının ve bunların birbirleriyle olan etkileşimini zıtlığını

barındırması rol oynamakla beraber, bu zıtlık peyzaj mimarlığının geniş bir tabana oturmasını da sağlamaktadır (Kaplan 2007). Peyzaj ve peyzaj mimarlığı tarihsel süreç içerisinde evrilirken sınırlarını sürekli olarak yeniden tanımlaması gerekmesi kendine kamuoyunda yeterince yer bulamamasına sebep olmuştur. Ancak peyzajı tanımayı, sadece varolan durumu açıklamakla sınırladığımızda tüm verileri toplamış olmamaktayız. Bu sebeple tanımayı tamamlamak için peyzajın kendi geleceğine ilişkin vizyonunun ne olacağına dair rollerin tanımlanması ve stratejilerin oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda bakıldığında peyzaj mimarlığı için vizyonun üretilmesi görevi, üniversiteler, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve meslek insanları gibi farklı aktörlere düşmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde birbirleriyle dinamik ilişkilerini sürdüren disiplinler, aralarındaki bilgi transferleriyle bilginin gelişimini ve genişlemesini sağlamışlardır. Özellikle peyzaj mimarlığı ve mimarlık arasındaki ilişki bu anlamda oldukça değişkenlik göstermiştir. Peyzaj mimarlığı meslek disiplini olarak ortaya çıktığı ilk zamanlarda mimarlık mesleğini destekleyen, yardımcı bir rol üstlenen izlenim vermiş ve mimarlık tabanlı söylem geliştirmiştir. Bu da kendini yeterince ifade edememesine sebep olmuştur. Mimarlık alanındaki yaklaşımlar da bunu destekler nitelikte olmuştur. Sanatların birçoğu nesneden uzaklaşırken, mimarlık giderek daha fazla nesne yönelimli hale gelmiş ve mimarlar, mimariyi nesne, peyzaj mimarlığını ise o nesnenin arka planı olarak tanımlamışlardır. Ancak zamanla iki disiplinin ilişkisinde birtakım değişimler gözlenmiştir. Bunun sebeplerinden biri ise, alanın nesneden daha önemli hale gelmesi gerçeğidir. Bu, bir yandan peyzajın durumunu yükseltmekte ve öte yandan nesnenin durumunu azaltmaktadır. Bu sebeple mimarlar peyzaja daha fazla ilgi duymaya başlamışlardır. Değişen doğa anlayışımız, insan olarak doğaya verdiğimiz zararlar ve doğanın bize verdiği tepkiler bakış açılarını değiştirmiş ve bu iki mesleğin anlaşma noktasınıyenideğişen dramatik doğa anlayışı oluşturmuştur (Anonymous 2019a). Bu değişimin bir diğer sebebi ise peyzaj mimarlığının son yıllarda gerçekleştirdiği yenilikçi söylemlerdir. Hohhman ve Langhort (2004), Balmori (2010), Turner ve Holden'a (2015) göre daha pozitif yaklaşan bir grup kuramcı, peyzaj mimarlığının son otuz yılda kazandığı ivmenin kendi ürettiği yenilikçi söylemler sayesinde arttığını ve derinleşerek özgünleştiğini ifade etmektedirler (Erbaş Gürler 2012). Ancak Hohmann ve Langhorst'a

(2004) göre tüm bu gelişmelere rağmen mimarlar hala büyük ölçüde ekonomi dar olduğunda görmezden gelinmesi ve terk edilmesi için peyzaj mimarlarını işaret etmekte ve peyzaj mimarlığı disiplininin müttefik meslek ilişkileri günümüzde çoğunlukla karşılıklı bir ilişkiden çok paraziter olarak sunulmaktadır. Bu nedenle peyzaj mimarlığının kendini iyi tanımlayıp tanıtması oldukça önem kazanmaktadır. Ulusal literatürde ve küresel ölçekte disiplinin gelişimi için çalışmalarda bulunan kişilerin söylem ve pratiklerini irdeleyen çalışmalara hem kuramsal hem de uygulama açısından gereksinim vardır. Doğayı yakından tanıyan, doğal sistemleri çalışmalarında fazlasıyla irdeleyen ve canlı materyalleri kullanan peyzaj mimarlarının, disiplinler arası gruplar içinde, ekolojik altyapıları tasarlama ve uygulama konusunda daha fazla katılımcı olmaları gerekmektedir. Böylelikle farklı disiplinleri temsil eden parçaların bir araya gelmesiyle bütünlük sağlanacak ve peyzaj mimarlığı da dünya ölçeğine yayılan çevre sorunlarının çözümünde dinamik olarak yerini alacaktır.

Kaplan'a (2007) göre, peyzaj mimarlığı disiplini, mimarlık ve kentsel planlama gibi tasarım disiplinlerine kıyasla bir özeleştiri kültüründen yoksundur. Peyzaj-kavram-disiplin sürekliliğiyle yeniden yapılanmak için özeleştiriyi süreç içerisine dahil etmek gerekmektedir. Günümüzde Türkiye'de peyzaj mimarlığı bölümleri; ziraat, orman, güzel sanatlar ve mimarlık fakültelerine bağlı olarak eğitim vermektedir. Bu farklılıklar bölümlerin eğitim sistemlerine yansıdığından ve peyzaj mimarlığının kendi kökleri üzerinde yeterince güçlenememesinden dolayı farklı diller ve peyzaj mimarı kimlikleri de ortaya çıkabilmektedir. Ortaya koyulacak özeleştirilerle kavramlar ve disiplinin bütünleşmesi sağlanarak daha geniş bir iletişim dili tanımlanabilecektir. Peyzaj mimarlarının ortak bir kalıp dili bularak ve tasarımların bu kalıp diline uygun olarak yapılması disiplinin kendisinidaha etkili olarak konumlandırmasını sağlayacaktır.

Aklın doğanın olanaklarına üstün geldiği çağda, doğanın döngüsel süreçlerine uyum sağlamayan toplum sistemleri ve bu sistemleri yönlendiren söylemler, doğayı çeşitli tehlikelerle yüz yüze getirmektedir. Ancak ülkemizde insan-doğa ilişkisine toplumsal dinamiklerde ve yasal süreçlerde peyzajın bütünlüğü kapsamında gerektiği kadar yer verilememiştir. Yeni duyarlı bir dengeyi kurma konusunda gerekli bilgiye sahip olan peyzaj mimarlarının bilgilerini aktif olarak daha çok eyleme dökebilmeleri için yeni

yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Doğa, insan ve peyzaj felsefesi bir hukukun içine yerleşmediği sürece doğa kendi haklarını koruyamayacaktır. Böyle bir bilinçlenmenin ise ancak söylem ve eylem bütünlüğünü sağlayacakyasal düzenlemelerle oluşabileceği öngörülmektedir. Aksi takdirde talan edilendoğa ve peyzajlar gelecek nesillere bozulmuş olarak aktarılacaktır.

Ülkemizde uygulamadaki planlama araçlarında, peyzaj öğeleri ve peyzajı oluşturan süreçlerin (hidrolojik süreç, biyokütlesüreci, erozyon süreci, kültürel süreçler, iklim değişikliği vb.) envanter ve analizine olanak tanıyanlar oldukça az sayıdadır. Peyzaj ve süreçlerine ilişkin uluslararası bir yasal dayanak olan "Avrupa Peyzaj Sözleşmesi" (APS) nin uygulaması ise ülkemizde henüz başlangıç aşamasındadır. Şahin'e (2018) göre "*peyzaj bilinci ve peyzaj karakterine dayalı envanter, analiz ve değerlendirme süreçleri uygulamada yerini alamamakta, sonuç olarak, peyzajlar sürekli zarar görmekte ve geri dönüşümü olmayan kaynak kayıpları ortaya çıkmaktadır*".

2.6 Peyzaj Mimarlığında Manifestolar

Manifestolar diğer yazınlardan farklı olan dilleriyle karşımıza çıkmaktadırlar. OED (2015) tarafından belirtildiği üzere Manifesto kelimesi, Latin kökenli olup "*manus*" (el) ve "*festus*" (tehlike) ve "*infestos*" (saldırı, sorun, istila, ziyafet, kutlama) kelimelerinden türemiştir ve "belli bir nedeni destekleyen, bir teori ya da argüman ileri süren veya bir yaşam stilini destekleyen bireyler tarafından üretilen bir kitap ya da eser" olarak ifade edilmektedir (Bora 2016). TDK tarafından 'toplumsal bir hareketin siyasal inanç ve amaçlarının açık ifadesi' ve 'bildiri' olarak tanımlanan manifestolar, literatürde ise beyanname ve açıklama metinleri olarak da tanımlanabilmektedir (Anonim 2019a). Manifestoların kışkırtıcı dilleri sebebiyle provakatör ve devrimsel nitelik taşıdığı da söylenebilmektedir.

Sanayi Devrimi ile birlikte bildiriler, kalabalık kitlelerin değişim isteklerini seslendirdikleri araçlardan biri haline gelmiştir (Bora 2016). Tarihsel duyarlılık ve eleştirel bakış açısıyla yapılan değerlendirmelerin en önemli örneklerinden olan bildiriler, genellikle belirsizlikten beslenmişlerdir. Bildiriler, gereksinimlerle doğarak,

belirsizliğe, değişimle açıklık getirmeyi amaçlamışlardır. Peyzaj mimarlığı disiplininin kendini tam olarak tanımlayamamasının oluşturduğu belirsizlik ile de çeşitli bildiriler yayınlanmıştır. Ancak Buckley (2011)'in dediği gibi bildirilerin çıkış noktasının yalnızca belirsizlikten kaynaklandığını söylemek gerçek değerinin gözden kaçırılmasına sebep olacaktır (Bora 2016). Bu sebeple peyzaj mimarlığı disiplininin eylemlerinin dünyanın geleceği açısından öneminin farkındalığı da bu bildirilerin ortaya çıkmasın da temel etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Peyzaj Mimarlığı alanında ortaya konan bildirilerden biri 2005 yılında Iowa State Üniversitesi'nden bir grup araştırmacı tarafından ortaya koyulan "*An Apocalyptic Manifesto*" dur. İlk defa "Landscape Architecture Magazine" de Iowa StateÜniversitesi'nden Heidi M. Hohmann ve JoernLanghorst tarafından yayınlanmıştır. Bildirge, kışkırtıcı diliyle karşımıza çıkmaktadır. Keskin bir dille peyzaj mimarlığının sorunlarını ortaya koyan bildirge, disiplini sadece sıkıntılı olarak tanımlamakla kalmayıp, derhal ilgilenilmesi gereken kronik bir hasta olarak görmektedir. Peyzaj mimarlığını tarih yazımı, biçimsel teori ve tanımı olmayan, yönünü ve odağını tam olarak bulamamış olarak tanımlamaktadır. Bildirge, şu anda akademisyenleri ve profesyonel uygulayıcıları arasında büyük bir bölünme olduğunu ve ofislerde üretilen projelerin birbirlerinin benzeri olduğunu belirterek, disiplinin içinde bulunduğu, hastalıklı olarak tanımlanan bu durumu 6 tane belirti ileortaya koymuştur:

1. Peyzaj mimarlığı, entelektüel düşünce, kültür ve yazın anlamında köklerini kaybetmiştir.
2. Peyzaj mimarlığınınprofesyonel görünürlüğü, güç ve politik çevrelerle ilişkisi eskisi kadar iyi değildir.
3. Peyzaj mimarlığı, entelektüel kökler ve politik destek bakımından kaybının yerine herhangi bir yeni veya önemli bağlam ya da destek koyamamıştır.
4. Peyzaj mimarlığı, hali hazırda uygulandığı gibi, oldukça tutucudur.
5. Günümüzde peyzaj mimarlığının temel değerleri eksik ve odaksızdır.
6. Peyzaj mimarlığı kendine yeni bir yönelim tanımlamazsa, tanımlanmamış ve tanımlanamayan bir meslek olarak statüsüyle de baş edemeyecektir.

Bir diğer bildiriYale Üniversitesi'nden Diana Balmori (2010) tarafından ortaya konan "*A Landscape Manifesto*" ("Bir Peyzaj Manifestosu") dur. Bildirgede Balmori, ABD ve dünyadaki pek çok uygulayıcının da farkında olduğu gibi günümüzün sorunlarının farkında olduğunu ve sağladığı ipuçları ve kritik noktalarla doğanın kentle birlikteliğini kelimelere dökme çabasında olduğunu belirtmektedir. Bildirgede Balmori'nin tasarım çalışmalarından örneklerle anlatım desteklenirken, uygulama projeleriyle peyzajın günümüzdeki rolünü yeniden tanımlayan somut gösterimleri sunulmaktadır. Balmori (2010)'ye göre bildirikelimesi okuyucuyu şaşırtabilecek bir kelime olabilir; ancak peyzaj mimarlığının üstlendiği görevleri gerçekleştirmek için gereken kritik değişiklikler ve durumun aciliyeti bakımından bu ifade yöntemi seçilmiştir. Yüksek sesle ifade edilen bildirimetinlerine göre "Bir Peyzaj Manifestosu" nun dili oldukça sakindir. Artık kendi zamanına uymayan çalışmaların yeni bir bildirigerekliliğini ortaya çıkardığını belirten Balmori (2010), peyzajların yaşanabilir şehirler yaratabileceğini ve tasarımın insanın doğanın geri kalanıyla yaşamaya aracılık edebileceğini belirten görevleri tanımlamaktadır.

2015 yılına gelindiğinde ise eleştirel bir dille yazılan "*An Apocalyptic Manifesto*" ya karşılık olarak onun tam tersi tavır sergileyen "*An OptimisticManifesto*" yayımlanmıştır. İngiltere'de Robert Holden ve TomTurner tarafından ortaya konan bildiriise oldukça olumlu gözükmektedir. Hohmann ve Laghorst'un yayınladıkları bildirgede ortaya koydukları mesleğin tanımı, kuramı ve tarih yazımının olmayışı eleştirilerini, Holden ve Turner çeşitli kanıtlar göstererek yıkmaya çalışmışlardır (Erbaş Gürler 2012). Peyzaj mimarlığının ekoloji, toplum ve estetik olarak üç temel ayak üzerine oturtulmasını savunan yazarlar, bugünkü küresel problemlerin mesleğin yönelimi için bir fırsat olduğunu vurgulamışlardır (Erbaş Gürler 2012). Mesleğin tutucu olmasına yönelik iddialara ofisler ve işin pratiğini yapanlar bakımından değerlendirildiğinde katıldıklarını belirtirlerken; bireysel ölçekte öyle olmadığını savunarak, akademisyenlerin son 50 yılda entelektüel anlamda çok sayıda yenilikler ortaya koyduğunu söyleyerek bu eleştiriyi de çürütmeye çalışmışlardır (Erbaş Gürler 2012).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Bu çalışmanın ana materyalini Diana Balmori tarafından 2010 yılında yayımlanan "Bir Peyzaj Manifestosu" ("*A Landscape Manifesto"*) oluşturmaktadır. Bildirinin ortaya çıkışında ve bildirinin meslek pratiğine yansımasına temel olan Diana Balmori'nin çalışmaları, gerçekleştirdiği söyleşiler ve uluslararası literatürdeki ilişkili kaynaklar tez çalışmasının diğer materyallerini oluşturmaktadır.

Türkiye'de peyzaj mimarlığı disiplininin geleceğine ait önermelerin geliştirilmesinde ise, Balmori'nin (2010) bildirgesinde belirtilen ilkelerin ışığında eğitim ve uygulama sektörlerindeki peyzaj mimarlarının görüşlerine başvurmaya yönelik uygulanan anket çalışması da tez çalışmanın ikinci materyalini oluşturmaktadır. Ayrıca tez çalışması kapsamında peyzaj mimarlığı disiplinine ilişkin eleştirel yaklaşımları içeren ulusal ve uluslararası literatür de değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada uygulanananketler Google platformunun sağladığı anket uygulaması üzerinden uygulanmıştır. Anketin başında çalışmanın amacı ve kapsamı belirtilmiştir ve gönüllük esasına dayanmaktadır. Anket formu üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde katılımcıların demografik ve sektörel özelliklerine (yaş, cinsiyet, eğitim derecesi, mezuniyet tarihleri, çalışılan sektör) ilişkin sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümü Balmori'nin (2010) Bir Peyzaj Manifestosu kapsamında değinmiş olduğu ilkelere bağlı olarak geliştirilen ifadelerin 5'li likert tip ölçek kullanılarak değerlendirilmesine dayanmaktadır. Anketin son bölümünde ise bir peyzaj mimarı olarak verilen ifadelerin mevcut meslek pratiğinde ülkemizde ne kadar dikkate alındığını düşündükleri yine 5'li likert tip ölçek kullanılarak sorgulanmıştır. Anket çalışması %95 oranda güven aralığında gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması sonucu elde edilen verilerin sayısal olarak değerlendirilmesinde SPSS (v.22) yazılımı kullanılmıştır.

3.2 Diana Balmori ve Bir Peyzaj Manifestosu

3.2.1 Diana Balmori'nin hayatı

Tasarım çalışmalarında ekolojik duyarlılığı öne çıkararak, peyzaj mimarlığı alanında uluslararası anlamda öne çıkan isimlerden biri olan Diana Balmori, 1932 yılında İspanya'da doğmuş; 2016 yılında ise ABD'de hayatını kaybetmiştir.

Balmori (2010), çocukluğunu, İngiltere ile İspanya arasındaki iki dilli bir çocuk olan, Arjantin ve ABD arasında genç ve yetişkin olan, yoğun bir Yunanca ve Latin eğitimi alarak büyüyen, Güney Amerika'daki Amerikan Kızılderililerini dilbilimci babasıyla ve müzik ve konferans turları düzenleyen müzisyen annesiyle birlikte şarkı söyleyerek gezen biri olarak tanımlamaktadır. Dayısı İngiliz bir mimar ve şehir plancısı olan Balmori'yi, annesi bu yönde teşvik etmiş ve Arjantin'de dönemin en iyi mimarlık okulu olan Tucuman Üniversitesi'nde okumasını onaylamıştır. Balmori'nin okuduğu yıllarda henüz kimse peyzaj mimarlığını duymamışken son derece iyi bir Arjantinli ressam olan IdealSánchez, sabahın erken saatlerinde öğrencilerini dağlara götürerek çizim ve resim sanatını öğretmiştir. Başlangıçta sürrealist, doğaüstü bir ressam olan ve daha sonraları figüratif çizimegeçen İdeal Sánchez öğrencilerine asla stil veya yöntem empoze etmemiştir, sadece form hakkındaki fikir ve kavramları tartışarak öğrencilerine çizimin amacını hissetmelerini sağlamıştır (Balmori2010). Üniversitedeki mimarlık profesörlerinin de alanlarında başarılı kişiler olmasına rağmen o dönemde kadınlara karşı koydukları mesafeden dolayı stüdyolarındaki kadın öğrencilerinin kritiklerini genellikle es geçmişlerdir ve bu sebeple Balmori, yoğun olarak çizim ve resim kurslarıyla eğitimine devam etmiştir (Balmori 2010).

Tucuman Üniversitesi (Arjantin) Mimarlık Bölümü'nü (1949-1952) tamamlayan Balmori, 1973 yılında Kent Tarihi üzerine doktora derecesini Los Angeles California Universitesi'nden (UCLA) almıştır (Anonymus 2019a).

Doktora çalışmalarını takiben New York Eyalet Üniversitesi'nde ve Yale Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde akademisyen olarak göreve başlamış; peyzaj tarihi konusunda lisans seviyesinde seminerler vermiştir. Eğitim yaşantısına Redcliffe College'da Peyzaj Mimarlığı okuyarak devam eden Balmori, 1990 yılında kendi şirketi olan "Balmori Associates"i kurana dek "Cesar Pelli Associates" firmasında ortak olarak çalışmış ve burada peyzaj mimarlığı bölümünü kurmuştur. Yale Üniversitesi Orman Fakültesi ve Mimarlık Fakültesi'nde akademik çalışmalarına da eş zamanlı olarak devam etmiştir (Anonymus 2019a).

Profesyonel meslek hayatı süresince Amerikan Peyzaj Mimarlığı Topluluğu (ASLA), Amerikan Mimarlar Enstitüsü (AIA) ve Avrupa Kent Plancıları Konseyi de dahil olmak üzere bir çok kurum ve vakıftan ödüller kazanmıştır. Bu ödüller arasında; Sağlıklı Kentler için Yeşil Çatılar Üstün Ödülü (2004), BiennalediVenezia kapsamında "Cittad'Aqua" Özel Ödülü (2004), AIA/COTE En İyi 10 Yeşil Proje Ödülü (2004), AIA New York Tasarım Ödülü (2005), Doris Duke Tarihi Koruma Ödülü (2007) ve Yeşil Profesyoneller Enstitüsü (IGP) Sürdürülebilirlik Onur Ödülü (2009) bulunmaktadır (Anonymus 2019a).

Balmori peyzaj mimarlığına ve yapılı çevreye ilişkin kendine özgü bir anlayış getirmiş ve mimarlık ile peyzaj arasındaki ayrımı reddederek; kentsel dokunun insan faaliyetleri, doğal güçler ve tasarlanmış ortamlar ve yapılar arasında dokunduğunu ileri sürmüştür (Anonymus 2016b). Balmori, benzer şekilde bir çok röportajı ve eserince peyzaj mimarlığının yalnızca yapıları güzelleştirmeye yönelik bir meslek alanı olduğu anlayışını reddetmiş ve peyzaj mimarlarının iklim değişikliği, artan deniz seviyesi, ekstrem hava koşulları gibi günümüz çevre sorunlarına yönelik tasarım anlayışları geliştirmesi gerektiğini savunmuştur (Anonymus 2016c). Bununla birlikte çalışmalarında ekolojik endişelerle beraber sosyal sorunları da çözmeye yönelik bir tutum sergilemiştir. BalmoriAssociates'in web sayfasında şirketin temel prensibi "... kendimizle doğanın unsurları (toprak, su, hava, bitkiler ve hayvanlar) arasında farklı türde bir ilişki kurmaktır" biçiminde ifade edilmiştir (Anonymus 2019b). Çalışmalarında amaç doğanın unsurlarına olan mevcut müdahale biçimini değiştirmek

ve onlara bizlerin parçası olarak yaklaşmaktır. Bunu başarmada iki temel prensip belirlenmiştir:

(i) düşük etki yaratmak,
(ii) tasarım alanlarının kendini yeniden yaratmasını sağlamak (Anonymus 2019b)

Bu kapsamda Balmori, kendi firmasında farklı ölçeklerde çok sayıda projeye imza atmıştır.

3.2.2 Bir peyzaj manifestosu

Diana Balmori (2010) tarafından ortaya koyulan bildirgede, peyzaj mimarlığının rolünün yeniden tanımlanması gerektiği ve bu durumun oldukça acil olduğu belirtilmektedir. Bu hedefe, peyzajı yeniden tanımlayan yaşanabilir kent peyzalarının tasarımlarıyla ve insanoğlunun doğanın geri kalanıyla bir arada olmasını sağlayacak yaklaşımlarla ulaşılması düşünülmüştür. Vermek istediği mesajları kendi çalışmalarıyla örneklendiren Balmori (2010), projelerinin bir kısmının burada görünmesine rağmen, yayının kendi çalışması olarak algılanmamasını, peyzajların somut gösterimleri adına bildirgede yer aldıklarını belirtmektedir. Bu bağlamda bildirgede ortaya koyduğu açıklamalar ile kritik noktaları ön plana çıkararak ifade etmeyi amaçlamıştır. Balmori (2010), yazdığı bildirgede disiplinin kalıcı olarak yeniden oluşturabilmesine katılabilmek için hayatın ve çalışmaların gerektirdiği düzenlemeleri önermektedir. Peyzaj mimarlığı disiplininin içinde bulunduğu durumu ise 25 madde olarak bildirgede şu şekilde açıklanmaktadır:

1. Geçmişe yönelik duyulan nostalji ve gelecekle ilgili sahip olduğumuz ütopik hayaller bizi günümüze bakmaktan alıkoymaktadır.
2. Doğa, içinde insanların davar olduğu sürekli değişen bir olgudur. Evrim, doğanın tarihidir. Ekoloji, doğanın günümüzdeki durumuyla ilgili anlayışımızdır.
3. Doğadaki her şey sürekli değişim halindedir. Peyzaj tasarımlarının bu değişimin

sürekliliğini göz önüne alarak tasarımlarının gerçekleştirirken insanlarla doğadaki diğer varlıkların bir arada yaşamasını kolaylaştıracak yeni bir yol izlemeleri gerekir.

4. Peyzaj içinde gözle görülmeyen varsayımlar yer alır. Balmori, burada değişen algımızı ve peyzaja müdahalelerimizin arkasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik süreçleri kastetmektedir. Bunları açığa çıkarmak, günümüzün ekonomik ve estetik mücadelelerine dahil olmak demektir.
5. İnsan müdahalesinin her zaman doğaya zararlı olduğu şeklindeki yaygın ön yargı, tarihteki örnekler tarafından desteklenmemektedir.
6. Gözümüzün önünde büyük değişimler gerçekleşmektedir. Peyzaj mimarların bu değişimlere isim verip onları görünür kılması gerekir. İnsanlarla doğa arasındaki ilişkilerin kamusal alanlara taşınabilmesi için estetik boyutunda uzmanlığa gerek vardır.
7. Görünürlük, çoklu ittifaklar ve kamuoyu desteği, günümüzü yansıtan yeni peyzaj tarzları için kritik öneme sahiptir.
8. Yeni peyzaj unsurları vasıtasıyla peyzaj kentte kendine yer bulur ve kentteki yaşam biçimimizi değiştirir (Balmori, burada doğal unsurları kastetmektedir).
9. Yeni peyzaj unsurları, asıl ortamlarından uzaklaşmak zorunda kalan türler için sığınılacak köşeler olabilir.
10. Bitkilerin birbirinden bağımsız ve sabit unsurlar olarak değil, birbiriyle bağlantılı ve birbirini değiştiren gruplar olduğu şeklindeki yeni yaklaşım, peyzaj formunun da önemli bir özelliği olan akışkanlığa örnek olarak verilebilir.
11. Doğayla ilgili nostaljik imgeler kolayca kabul görmektedir, ancak bunlar başka bir tiyatro oyununa aitmiş gibi duran sahne dekorları gibidir.
12. *"History of the Modern Taste in Gardening*" (Bahçecilikte Modern Zevkin Tarihi) (1780) başlıklı kitabında Horace Walpole, William Kent'in "çitin üzerinden atlayan ve doğanın tamamının bir bahçe olduğu gösteren ilk kişi" olduğunu yazar. Günümüzde peyzaj çitin üzerinden tekrar, ama bu sefer diğer yönde, kente doğru atlamış ve onu doğanın bir parçası haline getirmiştir.
13. Mevcut kentsel mekânların doğa ile kurdukları tahrip edici etkileşimden kurtarılmaları mümkündür.
14. Peyzaj tasarımcıları kentlerin altında yatan doğanın güçlerini açığa çıkararak

bunlardan yeni bir kent kimliği oluşturabilirler.

15. Peyzaj, insanların beklenmedik şekillerle ve mekânlarla karşılaşmaktan zevk alacakları ve bunların kıymetinin neden ve nasıl takdir edilmesi gerektiğini keşfedecekleri karşılaşma alanları oluşturabilir.
16. Peyzaj zaman gibidir, asla aynen tekrarlanmaz. Bu sabit olmama özelliği, peyzajı değerli yapan şeylerden biridir.
17. İnsanlarla doğa arasında hiç beklenmedik bir yerde, yani metruk alanlarda yeni etkileşimler olması arzusunu güçlendirebiliriz.
18. Ortaya çıkan yeni peyzajlar, siyasi arenada da yepyeni aktörler olarak yer almaya başlamaktadır.
19. İklim, coğrafya ve tarihteki değişime karşılık olarak değişen peyzaj sayesinde kent de sürekli değişme imkânı bulur.
20. Peyzaj, önceden belirlenmiş bir anlamı kullanıcıya zorla dayatmaksızın sanatsal niyetini yansıtabilir.
21. Peyzaj, kendimizle doğanın başka unsurları arasında, örneğin kendimizle bir nehir arasında köprüler kurabilir.
22. Peyzaj sadece bir ziyaret yeri olmanın ötesinde kent sahnesindeki en önemli aktör hâline gelmektedir.
23. Mimari ile peyzaj arasındaki sınır geçirgen olabilir.
24. Peyzaj şiir gibi, belli bir anlamı telkin ederken aynı zamanda farklı yorumlara da açık olabilir.
25. Yirmi birinci yüzyılda kentin içinde doğa olmamalı, kent doğanın içinde olmalıdır. Kentin doğanın içinde olması, formunu doğadaki sistemlerden alan ve onlar gibi işlev gören planlanmış sistemler kullanmayı gerektirir.

Balmori'nin 'Bir Peyzaj Manifestosu'nda en çok üzerinde durduğu yaklaşımlardan biri insan ve insan olmayanların birlikteliğine verdiği önemdir. Bildirinin birçok kısmında ve çalışmalarındaki yaklaşımlarda bunu yoğun bir şekilde görmek mümkündür. Bunun için tarihsel örneklere dikkat çekerek bu birlikteliğin sağlanabilmesinin daha mümkün olacağı görüşündedir. Ancak tarihsel durumların zaman ve mekânla sürekli değişime uğramasıyla bunun oldukça zor olduğunun da farkındadır. İnsan yapımı olan uygulamaların ise ekolojik bağlamda ele alınmasının önemini vurgulamaktadır. Ancak

doğa gibi çalışan sistemler ile yapılacak olan uygulamaların bu bütünlüğü sağlayabileceği düşüncesi hakimdir. Tarihsel gelişimle birlikte yoğun problemleriyle ortaya çıkan kentleriçin de yine bu bakış açısını taşımaktadır. Kentlerde, bu bağlantının kentin doğa gibi çalışarak, birlikteliğin sağlanması ile olacağı görüşündedir. Tüm bunları yaparken mekânı peyzaj, tasarımı da araç olarak görmektedir.

Balmori'nin tasarımlarının prensibi, yeni inşa edilmiş bir doğayı ifade eden ve insan ve insan olmayanlar arasında sürdürülebilir bir denge sağlayan topoğrafik formlarla donatılmış, zevkli ve çekici bir yer yaratmaktır. Oluşturduğu topoğrafya ile yeni bir biyolojik süreç ve estetik bir görünüme ulaşmak düşüncesindedir. Balmori'ye (2010) göre topoğrafik özellikler, yeryüzünün kendine özgü ruh halini ve uyarıcı halini ortaya çıkartmaktadır. Balmori (2010) mevcut olan mimari yapı, yol ve birtakım düzenlemenin yanında topoğrafya oluşturmak için şu öğeleri kullanmaktadır (Şekil 3.1).

Ayarlar: Balmori için ayarlar, kompozisyonun konusudur ve bir sanatın kurallarından ve malzemelerinden diğerininkine geçişin yapıldığı noktalarda önem kazanmaktadır. Kelimelerin müziğe ayarlandığı gibi, mimarlık da peyzaja ayarlanmalıdır. Birinin diğerinden bağımsızlığını sağlayacak görsel bir çerçeve yerine birlik duygusuyla daha kapsamlı bir yapıya dönüşmeleri gerekliliğini ifade etmektedir.

Kontrast ve geçiş: Kontrast elemanlarıyla geçişlerin yapılması Balmori'nin tasarım oluşturma şekillerinden biridir. Bir peyzaj tasarımcısı olarak Balmori kariyeri boyunca doğa ve sanat arasındaki ayrımın ideolojik karakterini ortaya koymakla ilgilenmiştir. İnsan tarafından yapılan tüm nesneler doğal malzemelerden yapılmıştır fakat doğal elemanların yapay nesnelere dönüştürülmesi birçok aşamayı içermektedir (Balmori 2010). Bu bağlamdadoğanın farklı biçimleri arasındaki karşıtlıklarının sistematik şekilde kullanılmasını sağlamıştır vedoğal çevre ile mimarlık arasındaki zıtlığı reddeden doğa çeşitliliğinin estetik bir deneyimini yansıtmak niyetindedir (Balmori 2010).

Birleştirme:Çalışmalarında birleştirme tekniğini kullanarak; mimarlık, inşaat mühendisliği ve peyzaj düzenlemeleri arasındaki heterojenliğin üstesinden gelerek estetik bir ilişki yaratmaktadır. Keskin kenarların silinmesiyle peyzaj düzenlenmesine odaklanmaya yardımcı olmaktadır.

Kolaj:Çalışmalarında belirli bir peyzaj biçimini ve onun topladığı tüm kültürel hatıraların uyandırılmasını sağlayan, tipik bir sanatsal hareket olan kolajtekniğini kullanmaktadır. Böylelikle proje alanlarındaki kullanıcıların hayali bir manzaraya girmelerini ve farklı bitki ve topoğrafik dokularla çeşitli deneyimler yaşamalarını sağlamaktadır.

Dokuma: Balmori'nin çalışmalarında kullanarak estetiği ön planda tuttuğu ilkelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Balmori (2010)'a göre dokuma kurgudan kolaja kadar insan yapımı olanlar ve doğa arasında sürekliliğin estetik deneyimine katkıda bulunmaktadır. Farklı türlerdeki doğa dokularını bir araya getirerek dikey yapıdaki binalar yeşil teraslarla desteklenmekte ve böylelikle binalar, peyzaja gömülerek, toprağın yeşil kanatları gibi sunulmaktadır (Balmori 2010).

Bağlantı: Bu tasarım unsuru ile alan içerisinde birbirine dokunan farklı bağlantılar sayesinde bir doğa formundan diğerine geçiş teşvik edilerek, kullanıcıya tasarımın doğa ile bütünleşmesinin sağlandığı deneyimler sunulmaktadır. Balmori (2010)'a göre bağlantılar, sadece alanlar arası bir bağlantı kurmakla kalmamakta; aynı zamanda tasarımın yapısı sayesinde kullanıcı ve doğa unsurlarını da birbirine bağlamaktadır.

Heterojenlik:Balmori'nin önemli tasarım araçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Balmori'ye (2010) göre tüm canlı ve cansız varlıkların yaşamlarını birleştiren yeni doğa yaratma stratejileri, imarın derin bir şekilde reddedilmesine dayanmaktadır. Balmori'nin bu noktada karşı olduğu: imarın homojen arazi kullanımlarının uygulanmasını teşvik etmesi ve imarların bir kısmı doğa korumaya adanabiliyorken; en iyimser görüşle uygulamaların insan ve insan olmayanlar arasında ayrıma ve insan ve doğa arasında ideolojik karşıtlığa izin vermesidir (Balmori 2010).

Balmori'nin kentsel peyzajları üç işlevsel fonksiyona hizmet etmektedir. Bunlar: kentsel çalışma hayatı, iç ve dış bağlantılar ve kentteki herkes için çeşitli aktiviteleri yapabilecekleri ilgi çekici yerlerdir (Balmori 2010). Yoğun tipik kentsel aktiviteler ile örgülü peyzajın birlikteliği, mekânları doğa ve insan arasında yenilenen yoğun sembollere dönüştürmektedir (Balmori 2010). Peyzaj, böylelikle kullanıcılara doğayla farklı şekillerde ilişki kurabilecekleri yeni deneyimler sunmaktadır. Bununla birlikte tasarladığı mekânları kullanan ya da ziyaret edenlerin kendi amacını paylaşmaları

arzusunu taşımaktadır. Bu amaç insan ve doğanın birlikte yaşadıkları ve geliştikleri yerlere dönüşmesidir. Doğaya saygılı olmanın gerektiğine sık sık vurgu yaparak bunun teşvik edilmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadır.

Şekil 3.1 Balmori'nin kullandığı peyzaj öğeleri (Balmori 2010)

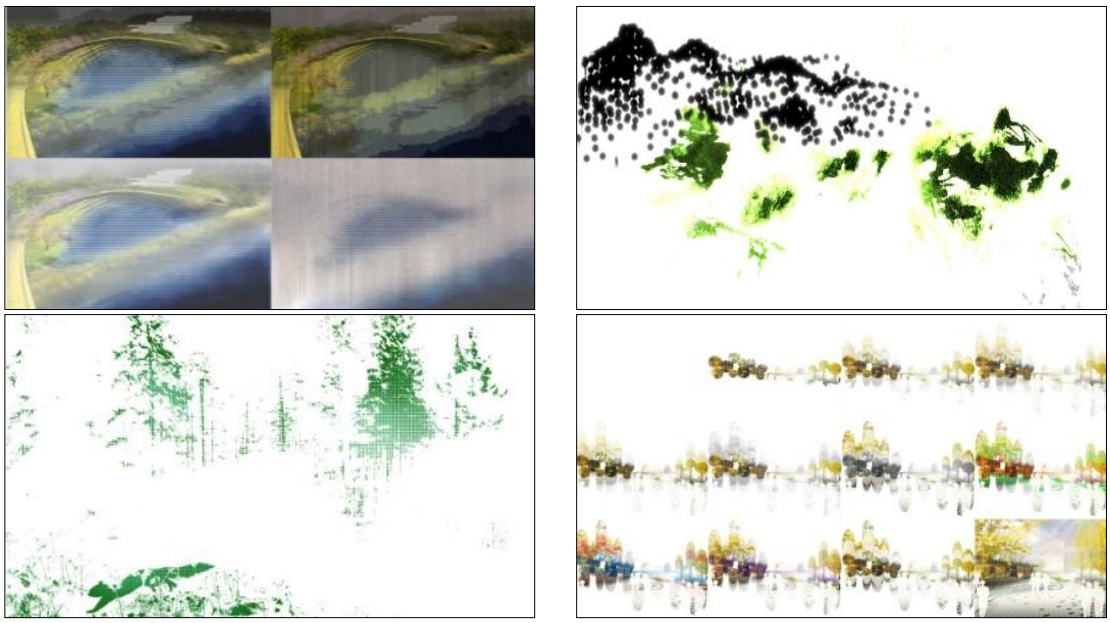
Balmori (2010), kentsel alanları sadece insanların günlük olarak rahatlayacakları yerler olarak tasarlamadığını, aksine insanların dünyanın dönüşümünde aktif katılımcı olarak yer alacakları mekânlarüretmeyi hedeflediğini belirtmektedir. Tasarladığı alanların geçmiş yüzyıllarda ortaya konan idealize edilmiş doğa biçimlerinin aksine, kentlinin zaman içinde bilinçli davranışlarından kaynaklanan ve değişen doğa biçimlerini ortaya çıkarmasını amaçlamaktadır (Balmori 2010). Balmori (2014), projelerinin sunum yollarını ararken genel olarak dört amaçları olduğunu belirtmektedir (Şekil 3.2):

Mekân:Peyzajı mekân olarak temsil etmenin yollarını ararken, akış hissini vermek ve kenarlarını bulanıklaştırmak veya silmek için farklı stratejiler seçilmektedir.

Renk:Düşünce dünyasından ziyade algı dünyasının bir parçası olan, sunumdaki önemi açısından açıklanması zor olan renk, karakter vermek ve bir peyzaja yaklaşmanın farklı bir yolunu oluşturmak için büyük önem taşımaktadır.

Arayüz: Mekânı vurgulamaya çalışarak, aynı zamanda, her ikisinin de sürekli olarak olmasa da bütünleşik olduğu hissini yaratmak için bina ve peyzaj, nesne ve mekân arasındaki ayrım düşüncesi parçalanmaya çalışılmaktadır.

Görsel veri sunumu: Bir tasarımın dayandığı verileri almanın bir yolunu bulurken, onu görsel olarak temsil ederek, görüntülemeye entegre etmek gerekmektedir.

Şekil 3.2 Balmori'nin kullandığı peyzaj sunum teknikleri (Balmori 2014)

Bilgisayar teknikleri bir süredir tasarım alanında değişimi sağlamış olsa da peyzaj mimarlığında sunum, çekişme ve tartışmaya konu olmuş ve yeni bir keşif süreci geçirmesine sebep olmuştur. Hızlı kentleşmenin başlaması ve doğa ile değişen ilişki neticesinde peyzaj mimarlığı, dünyada gerçekleşen daha geniş bir diyaloğu ifade etmek için güçlü bir bakış açısı olduğunu ortaya koymuştur (Anonymous 2019b). Bununla birlikte, dijital, analog veya hibrit olsun, yenilikçi temsil biçimlerinin tanıtımı yoluyla, yeninin ortaya çıkışını en canlı şekilde gören yine peyzaj mimarlığı olmuştur (Anonymous 2019b).

Balmori tasarım stüdyosu 2006'dan bu yana; biri peyzajı yapılı bir alan olarak araştıran peyzaj uygulaması, diğeri disiplinler arası iş birlikleri, yeni teknolojilerin araştırılması, Balmori tasarım ofisi tarafından ortaya konan projeler, çevresel görüş, sıfır atık şehri, peyzaj temsili ve yüzen manzaralar gibi birçok konuda ortaya koyulan fikir, proje ve yazıları içeren Bal/Lab olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Konseptler, araştıran, beyin fırtınası yapan ve teknolojik uygulanabilirliğini değerlendiren iki ya da üç grup tarafından ele alınmaktadır. Balmori'ye (Anonymous 2019b) göre laboratuvarlar fikir taslakları gibidir, eğlencelidirler, sürekli gelişirler; laboratuvarlarda geliştirilen fikirler bazen projelerde uygulanmaktayken bazen bir proje haline gelmekte ve daha sonra laboratuar gibi takip edilmektedir.

Geçici peyzaj uygulamaları Bal/Lab tarafından ortaya koyulan tasarım fikirlerinden biridir ve Balmori'ye göre (Anonymous 2019b) tüm peyzajlar doğadaki her şey gibi zaman içinde değişim gösterirken bazı peyzajlar ise tasarım gereği geçici olabilmektedir. Balmori bir yerin karakterini hızlıca değiştirebilmeleri ve düzenleyebilmeleri açısından kentler için bu geçici manzaralara oldukça önem vermektedir. Aynı zamanda düşük bütçeli girişimler olan geçici peyzajlar, kısa sürede uygulanarak, fikirlerin geri dönüşlerinin alınması ve değerlendirilmesi açısından da önemli olmaktadır (Anonymous 2019b). Bilbao, İspanya'da yarışma projesi olarak tasarlanan "Merdivenleri Çıkaran Bahçe" (*The Garden That Climbs the Stairs*) Balmori'nin geçici peyzajlarına bir örnektir (Şekil 3.3). Merdivenlerin kullanıcılar tarafından algılanma biçimini değiştiren bir peyzajtasarımı ile Roma'daki ünlü "İspanyol

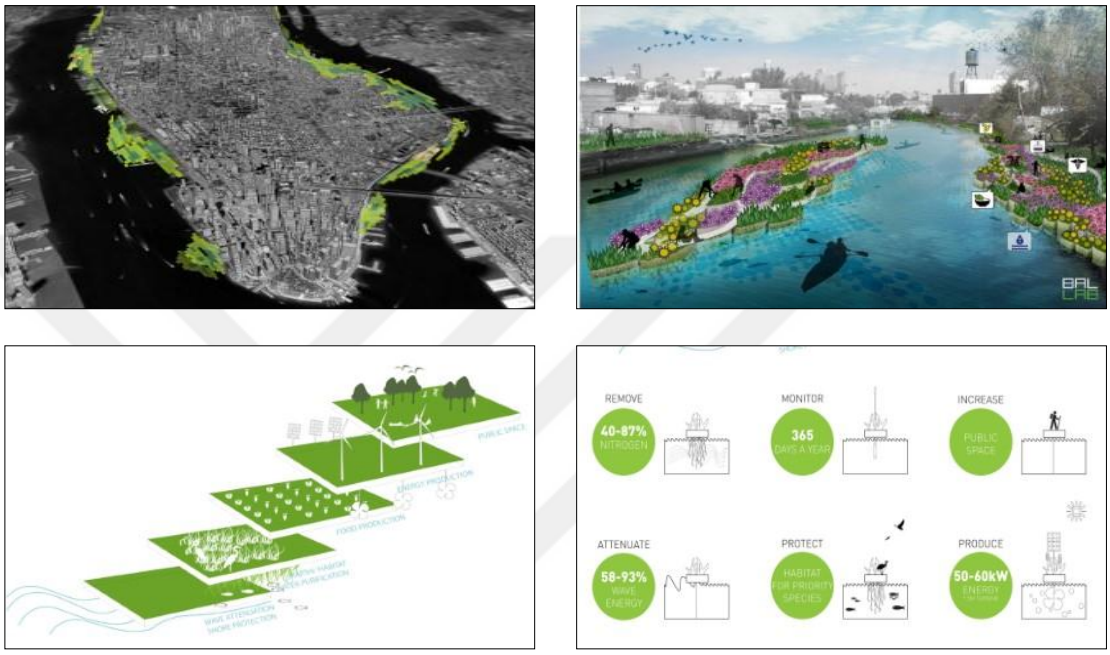
Merdivenleri" (*Spanish Steps*) gibi, bahçe sadece ziyaretçilerin inip çıkmaları için değil aynı zamanda oyalanmaları için de tasarlanmıştır (Anonymous 2019b).

Şekil 3.3 Geçici Peyzaj Çalışması, Bilbao, İspanya (Balmori 2010)

19. yüzyıl sonrası sanayileşmenin sağlığa zararlı etkileriyle birlikte dünya nüfusunun kentlere kayması en acil müdahale gerektiren yerler olarak kentleri işaret etmektedir. Böylece şehir, peyzajın nesnesi olarak, peyzaj tasarımcılarının çalışma şeklini değiştirmektedir. Balmori (2010), kentin çağdaş peyzaj tasarımındaki önemini bildiriboyunca dile getirirken; ofis projelerinin kent merkezli hale gelmesinin zaman aldığını belirtmektedir. Yale Üniversitesi'nden meslektaşı ve ekolojist olan Herb Bormann'ın asit yağmuru üzerine araştırma yaparken su havzasının (iki su toplama alanını ayıran bölme) asit yağmuru varlığını ortaya çıkaran coğrafi birim olduğunu keşfetmesi; Balmori'ye örnek teşkil ederek, çalışması için sürekli uygun ölçeği aramasını sağlamıştır (Balmori 2010). Örneğin yeşil çatılar gibi küçük ölçekli gözükebilecek tasarım çalışmaları ile bir park büyüklüğünde yeşil bir yüzey oluşturularak; kenti doğanın dışında bulunan bir sanayi kuruluşu gibi görmekten vazgeçmelerini sağlamıştır (Balmori 2010).

Bal/Lab tarafından geliştirilen bir diğer tasarım fikri ise yüzen peyzajlardır. Yeşil çatılar veya trafik refüjlerine benzer şekilde, şehirlerin kenarlarında ve az kullanılan alanlarda yüzen manzaralar oluşturulmaktadır (Şekil 3.4). Yeşil çatılar peyzaj ve mimarlık arasında bir kesişme noktasıyken; yüzen adalar, ara yüzün bir modeli ve nehir, peyzaj ve şehir arasındaki geçişlerdir (Anonymous 2019a).

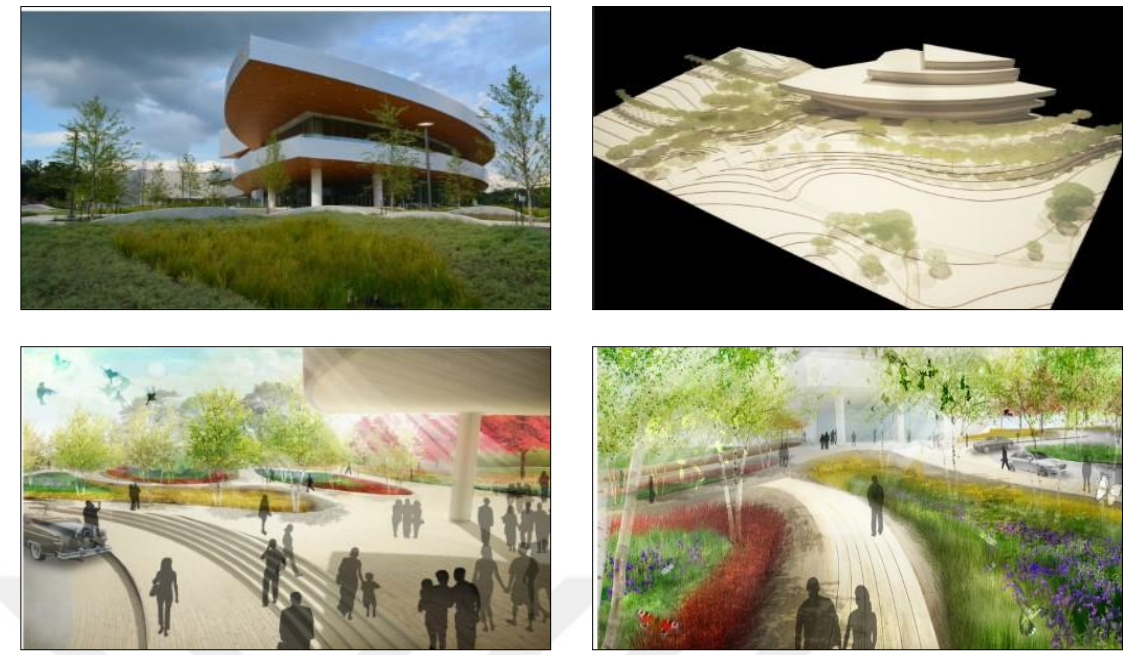

Şekil 3.4 Yüzen Peyzajlar (Anonymous 2019b)

Yüzen adalar veya yüzen manzaralar ağının birçok sosyal ve ekolojik yararları vardır: Yeni rekreasyonel kamusal alan için heyecan verici fırsatlardır ve kentsel alanları ve parkları düzenlemek için hareket edebilirler ve kent genelinde gereğinden fazla tesis kurmak yerine, mevsimlik ya da haftalık olarak farklı mahallelere hizmet verebilmektedirler. Adalar, suyu filtreleyen ve temizleyen ve yaban hayatı ortamlarını sağlayan süngerler gibi davranmaktadırlar. Balmori (2010) için yüzen adaların finansal olarak sürdürülebilirliği de yine çalışmasını yönlendiren önemli bir detay olmuştur. Botanik Bilimi Başkan Yardımcısı ve New York Botanik Bahçesi'ndeki İktisat Botanik Enstitüsü Direktörü ve Philecology Sorumlusu Dr. Michael Balick, bitki yetiştirmeyi önermiştir; bitkiler diğer mahsullere kıyasla az bakım gerektirmekte ve yüzer peyzajı ekonomik olarak uygun bir program haline getirebilecek finansal getirileri olmaktadır (Anonymous 2019b). Balmori'nin yüzen peyzajlar oluşturmakta nihai hedefi, kirli

nehirleri olan şehirlerde büyük ölçekte yenilenebilir yüzer manzaralar üretme kapasitesini göstermek ve kamusal alan, biyolojik çeşitlilik habitatları ve kıyı şeridi koruması sağlayabilen çok fonksiyonlu yeşil bir altyapı olarak kentsel potansiyellerini araştırmaktır (Anonymous 2019b).

2008'de büyük bir sel felaketi tarafından etkilenen Iowa Üniversitesi Sanat Kampüsü'nün büyük bir bölümü için Balmori tasarım ofisi, Iowa Nehri ile Sanat Kampüsü'nün çevresiyle peyzaj arasındaki ilişkiyi yeniden kurmak için çalışma yapmışlardır (Şekil 3.5). Yeni konferans salonu çevresindeki topografik çöküntüler, nehrin değişken karakterini kucaklamak için esnek ve yapılandırılmış alanlar yaratırken; çöküntüler, büyük açık hava performansları ve sosyal etkinlikler için kamusal alan sağlamak için tasarlanmıştır ve aynı zamanda nehrin büyük sel olayları sırasında genişlemesine de izin vermektedir (Anonymous 2019b). Bu bağlamda Balmori'nin stratejisi, 2008 selinin daha büyük etkileri göz önüne alındığında, su yönetimi için bir prototip olarak görülebilir ve bölgesel düzeyde çoğaltılırsa, Iowa Nehri Koridoru'nun kentleşmesinin getirdiği artan sel tehditlerini hafifletme kabiliyetine sahip olabilecektir (Anonymous 2019b). İlave edilen su arıtma ve sızma alanları, yağmur suyunun doğrudan nehre bağlanması yerine, toplanmasına, temizlenmesine ve nüfus etmesine yardımcı olur. Bu, nehrin su akış ve hızını azaltarak güçlü bir taşkın yönetim aracı haline gelen bir strateji olacaktır (Anonymous 2019b).

Şekil 3.6 Tucuman Havaalanı, Arjantin (Anonymous 2019b)

Balmori'nin tasarımlarından bir diğeri Tucuman Havaalanı şekil 3.6'da gösterilmektedir. 11 yağmur bahçesi 600 araçlık parkın içinden geçerek ağaçlarla yoğun bir gölge oluştururken, yüksek boylu çim alan ile hoş bir görünüm yaratmaktadır (Anonymous 2019b). Oval şekilli üç ana bina altında operasyonel, biniş ve bagaj taşıma

alanlarının inşa edileceği yeşil bir çatı ile birbirine bağlanırken; güçlü geometriler havaalanına gelen ve uçakla yaklaşan ziyaretçiler için tasarlanmıştır (Anonymous 2019b).

3.3 Diana Balmori'nin Çalışmalarından Örnekler

Bu bölüm Balmori'nin (2010) "*Bir Peyzaj Manifesto*" ndaki anlatımları derlenerek ve irdelenerek aktarılmıştır.

3.3.1 Doğrusal parklar

Balmori, çalışmalarında şehri dönüştürerek, kamusal alan yaratılmasının sadece orada yaşayan ve çalışan insanları değil, çok daha fazla canlıyı ilgilen bir değişim olduğunu düşünmektedir (Balmori 2010). Sürdürülebilirliğe verdiği önem sebebiyle kenti doğadan koparmadan, onun içine dahil ederek, bir doğa koridoru yaratma düşüncesiyle uzun yıllar boyunca doğrusal parkların geliştirilmesi üzerine çalışmıştır. Doğrusal parklar sürekliliği nedeniyle çok daha fazla tür zenginliğine ev sahipliği yapmakta ve yalıtılmış açık alanlarda bitki ve hayvanlar için sığınaklar haline gelmektedir (Anonymus 2019b). Aynı zamanda, bu doğrusal parklar, kullanıcıların bisiklete binerek, yürüyüş, koşu yaparak, paten sürerek farklı deneyimler yaşayabilecekleri çeşitli bağlantılarla zenginleştirilmektedir. Balmori'ye (2010) göre bağlanma sadece yerler arasında bağlantı kurmakla kalmamakta, aynı zamanda tasarımın yapısı sayesinde doğa unsurlarıyla çok radikal bir şekilde bütünleşmek anlamına gelmektedir.

Şekil 3.7 Farmington Kanalı, New Haven Doğrusal Park Tasarımı (Balmori 2010)

Farmington Kanalı için temel yaklaşım, kanalı sadece homojen bir şerit olarak görmenin ötesinde, onu çevreleyen kent bölgelerinin koşullarına cevap veren, faklı bölümlerden oluşan bir dizi park oluşturmaktır (Şekil 3.7). Terkedilmiş olan demiryolu ve eski kanal New Haven ve Hamden boyunca master plan oluşturulmuştur. Projede kuzeydeki Northampton, Massachusettes demiryolu hattından 84 mil kadar uzanan, 24 metre genişliğindeki koridorun olanaklarını anlamaya yönelik çok sayıda araştırma yapılmıştır. Farmington kanalı biyolojik olarak daha çeşitli bir koridorun geri dönüşü olarak tanımlanabilmektedir. Kanalın ilk olarak kanaldan demiryoluna ve daha sonra demiryolundan doğrusal bir parka dönüştürülmesi hibrit bir varlığın ortaya çıktığını göstermektedir. Projede uygulanan fikirlerin sonucu Los Angeles'ta Çağdaş Sanatlar Müzesi (Museum of Contemporary Art)'nde 15 yeni ABD kentsel projesinin bir parçası olarak 1994'te sergilenmiştir.

Projenin Yale Üniversitesi ile bağlantı sağlanan bölümünde sel sularını yönetmek için karmaşık bir dikim stratejisi geliştirilmiştir. Bu bölüm, kuzeydoğu ormanlarının bir gösterimi haline getirilmek istenmiş ve kanal çevresindeki bitki topluluklarının evrimini etkileyen ve biyoçeşitliliği teşvik eden bir yol olarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Yaban hayatı için seçici ekimlerle, gerekli yiyecek ve barınaklarla desteklenen yaban hayatı koridoru oluşturulmuştur. Mühendislik Merkezi boyunca teraslar ve enerji dağıtıcıları bir arada tasarlanarak, özel bitki dikimleri ile kanala yardımcı olunurken, yüzey akışı geciktirilmeye çalışılmıştır. Bu bahçe kuşlar ve akan su ile taşınan tohumların ve dikili bitkilerin bir karışımı haline gelmiştir. Sert zeminler için gözenekli asfaltlama kullanılarak, suyun akış hacmi ve hızı azaltılmıştır. Dikim stratejisi, güneş ışığının /

gölgesinin toleransına bağlı olarak gölgeliğin doğal dağılımını taklit etmekte ve böylece mevut doğal düzenleri güçlendirerek çevreyle bağlantı kurmaktadır.

Balmori'nin bir diğer doğrusal park çalışması New York'taki The High Line için olmuştur. The High Line doğrusal parkların kamu yararı adına yapılan diğer bir örneğidir. Balmori ve ekibi Manhattan'da 1,5 km lik kullanılmayan demir yolu için yarışmaya seçilen beş takımdan biridir. Başka ofis ve profesyonellerle iş birliği içinde hazırladıkları projeyle yarışmayı kazanamamışlardır ancak ekip ile inanılmaz bütünleşerek bir proje ortaya koyulmuştur. Balmori (2010), proje kazanılmış olsaydı alışılmadık bir mühendislik, peyzaj ve kentsel tasarım entegrasyonu ile enerji sürdürülebilirliği ortaya koymuş olabileceklerini belirtmektedir. Proje kitle kaynak kullanımının iyi bir örneğidir. İki girişimci Robert Hammond ve Josh David ve kurdukları grup, New York politikacılarıyla çalışarak projeyi desteklemek için bağışta bulunmuşlardır. Böylelikle grup High Line'ın kamu koridoru ve kamusal alan olarak yenilenmesinin adımlarını atmıştır. Yerden yükselen çelik bir yapı olması sebebiyle tipik bir demiryolu hattından farklı bir tasarımdır. Kullanımıyla ilgili tasarımcı grubun fikri, hafta sonları ve akşamları dışa doğru uzanan kolları olan çift taraflı bir koridor olmasıdır. Kuzey tarafta en yeşil, merkezde daha az yeşil, güneyde ise en aktif olmak üzere aşamalı olarak değişim gösteren bir bitkilendirme tekniği tasarlanmıştır.

3.3.2 Çatı bahçeleri

Bir özel mülk parçasının yeşil alana dönüşümünü sağlayan çatı bahçeleri, doğal döngüleri yenileyerek dönüştürme potansiyeline sahiptirler. Bu bakımdan aktif ve şehri değiştirebilecek peyzajlardır. Sığ bir toprak örtüsü ve sığ bir su rezervuarı bir dizi katmanlı filtre oluşturmaktadır. Bu mütevazi sayılabilecek peyzaj müdahalesinde, bitkiler örtülen alanı soğutmakta ve yağmur sularını depolayarak temizlemektedirler. Ayrıca, şiddetli sağanak yağışlar sırasında akan suların akıntılara girmesi önlenerek akarsuların drenaja baskın çıkması sağlanmaktadır. Her biri ayrı ayrı bağımsız olarak oluşturulmuş olsalar da biraraya gelecek birçok çatı bahçesinin toplam etkisi, birçok binanın üzerindeki "ısı adası" etkisini azaltabilmektedir.

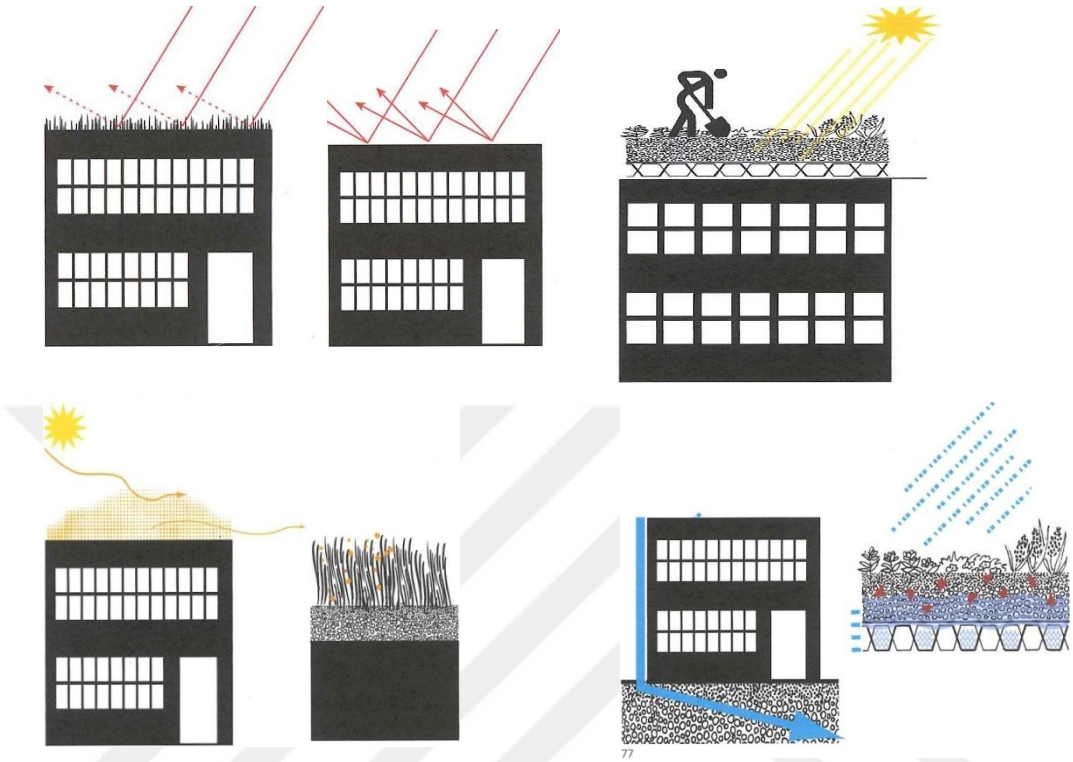
Sürekli güneşe maruz kalan siyah katran çatıları ve ardından sıcaklık yavaş yavaş salıverildiği için hem gündüz hem de gece sıcaklıklarını artırarak büyük miktarda ısı emmektedirler. Soğutma etkisi, yapraklar gece soğuduğunda daha da artar ve ertesi gün daha fazla ısı almalarını sağlar. Beton, asfalt yüzeylerin içinde daha zevkli alanlara dönüşmesini sağlayan yeşil çatılar; "küresel düşünüp, yerel hareket etme" eylemlerinden biri olarak tasarımda yerini almaktadırlar. Yeşil çatılar, bütün bir şehir bağlamında düşünüldüğünde önemi daha da artmaktadır. Belirli bir bölgedeki yeşil çatıların yoğunlaşmasının, büyük bir parkın yaptığı gibi, havanın ve kentsel ısı adasının üzerinde belirgin bir etkisi olabilmektedir (Şekil 3.8). Tüm bunların yanı sıra, böcekler ve şehir içinde yeniden bulunması gereken kuşlar için yaşam alanı sağlamaktadırlar.

Silvercup çatı bahçesi tasarımı Diana Balmorinin önemli tasarım örneklerinden biridir. Devlet tarafından ayrılan fon ile gerçekleştirilecek bir proje olduğundan her masrafın anlamlı olması gerektiğinden projede asgari düzeyde kullanılabilecek en ekonomik ve en sürdürülebilir yeşil çatıyı oluşturma düşüncesi önemli olmuştur. Bu sebeple çok az bakım ve ilk büyüme döneminden sonra çok az sulama gerektirecek bir bitkilendirme planlanmıştır. Ağırlık yükü dikkate alındığından, farklı topoğrafya özelliklerinin kullanılamayacağı sığ bir dikim derinliği kullanılması gerekliliğini doğmuştur. Ancak ekonomik ve yapısal kısıtlamaları olmasına rağmen görsel etkisi yüksek bir yeşil çatı oluşturmanın önemli olduğu düşünülmüştür.

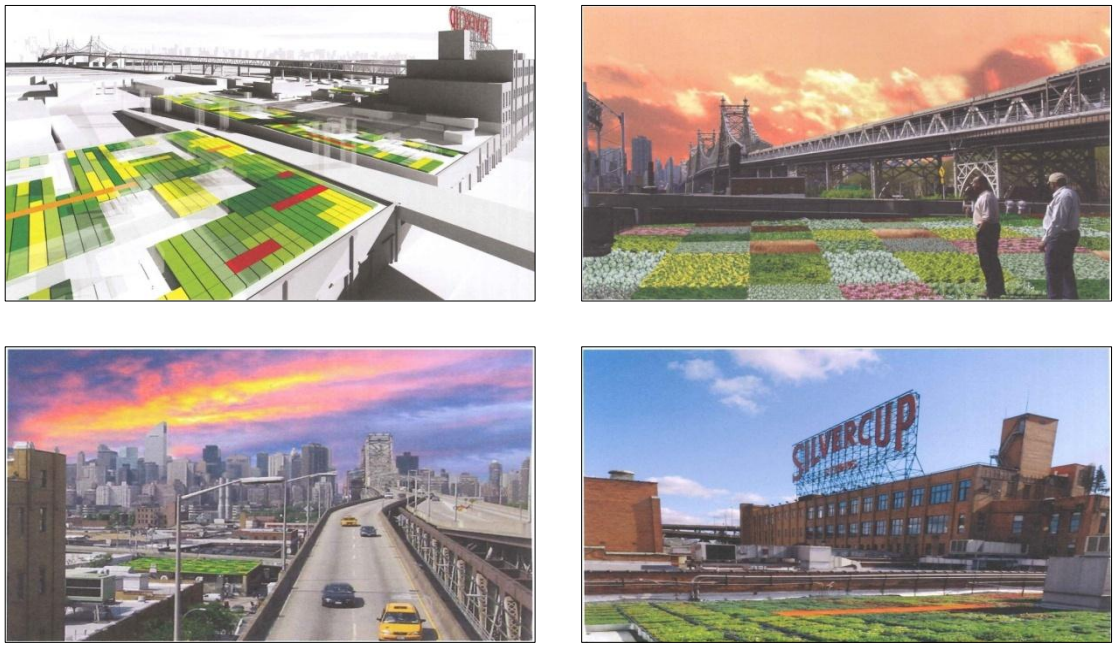
Bu proje için ortaya konan asıl hedef oluşturulan yeşil çatının yenilerini teşvik etmesi için kullanılacak tasarım olanaklarıdır. Çatının bir bilim deneyi gibi görünmemesi ve bitkilerin çatıda kendi kendilerine yayılmış gibi durmamaları için halkın ilgisini çekebilecek beklenmedik bir imaj yaratılmak istenmiştir. Böylelikle Silvercup boyunca ilerleyen binlerce kişiye otuz beş bin metrekarelik alanda bitkilerin nasıl bir etki yarattığı düşündürülmeye çalışılmıştır.

Projedeki zorluk ise az bir yeşil çatı tesisatı için çok fazla işçilik gerekmesidir. Bitki dikim alanları için oluşturulan kalıplar için bitkisel olarak iyi sonuç verecek yirmi çeşit sedum çeşidini belirlemek için Emory Knoll Farms'tan Ed Snodgrass'la çalışılmıştır.

Farklı renk ve boyut gibi çeşitliliğe sahip bitkilendirme ile mevsimler ve yıllar boyunca sürekliliği olan görüntü oluşturmak istenmiştir (Şekil 3.9).

Şekil 3.8 Çatı Bahçeleri (Balmori 2010)

Şekil 3.9 Silvercup Çatı Bahçesi Tasarımı (Balmori 2010)

3.3.3 Yağmur bahçeleri

Arazide yağmur sularının toplandığı bir çöküntü şekli olan hendeklerin yağmur bahçelerine dönüştürülmesi, fırtınaları yavaşlatma, su toplama, temizleme ve gerektiğinde toplayarak yeniden kullanma özelliğine sahiptirler. Balmori'nin (2010) park alanı için kullandığı bu tasarım yöntemi, çatılarla birlikte aktif bir sel suyu yönetim sistemi olarak görüldüğünde ekolojik bir çalışma sistemi haline gelmektedirler. Çatılardan toplanan su bir sarnıçta depolanarak su birikintisi elde edilir ve kuraklıktaki bitkileri sulamak için tekrar kullanılabilmektedir. Böylelikle her park koridorunun düzenlenmesini sağlayan ağaçlardan oluşan yoğun bir gölge oluşturacak üst örtü ve su toplayan tepelerle ile hem yeşil bir alan hem de kendi sulama alanı oluşturulmuş olmaktadır.

Balmori'nin bu alanda yaptığı bir tasarım örneği Texas'ta Botanik Araştırma Enstitüsü için yapılan çalışmadır. Botanik Araştırma Enstitüsü'nün proje çalışması alanın yeniden yapılandırmasını, Brit ve Forth Worth Botanik Bahçesi için ortak bir park alanı oluşturması üzerinedir. Peyzajlar yalıtılmış alanlar olmanın aksine bir alanın parçası olması durumundan projeyi daha geniş ölçekte düşünmek önemli olmuştur. Bu amaçla küçük bir düzlemle başlayıp çevresine etkileri de düşünülerek daha büyük bağlantılar üzerinden tasarlama yapmak gereklidir. Brit'in peyzajı bu ölçekte bakıldığında Trinity nehrinin bir parçasıdır. Fakat hemen yanındaki botanik bahçesiyle birlikte düşünüldüğünde aralarında süreksizliğin hâkim olduğu görülmektedir. Ancak peyzajların sürekliliği, bulundukları sistemlerin sürdürülebilirliği açısından önemli olduğundan proje tasarımının ana amacının bu bağlamda oluştuğu gözlenmektedir. İlk etapta park yeri için gerekli olan alan kendini oldukça fazla bütçe tüketecek bir sorun olarak sunmaktadır. Ancak park yeri çatılarla birlikte aktif bir yağmur suyu yönetim sistemi olarak planlandığında, bu bir sorun olmaktan ziyade kullanıcıların da memnuniyetinin sağlandığı ekolojik bir çalışma sistemi haline gelmesi planlanmıştır. Bu anlamda iki kurum arasında fiziksel ve görsel olarak da bütünlüğün sağlanması düşünülmüştür. Texas güneşinin sürekli varlığı ve aşırı, sabit olan ısısı göz önüne alındığında gölge çok önemli bir hale gelmiştir. Su yönetimi suyun, kuraklık süresi boyunca tekrar kullanılabilmesi için ideal olarak depolanması bakımından da ayrıca bir

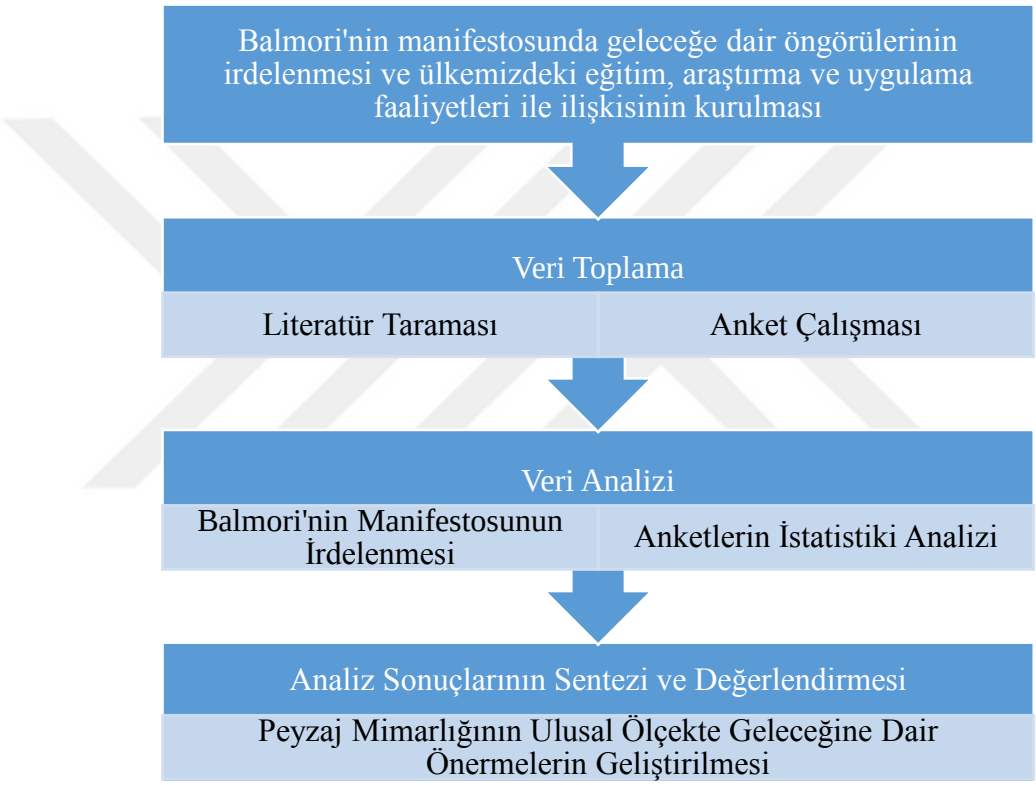
öneme sahip olmuştur. Her bir park koridoruna yoğun bir şekilde gölge oluşturacak üst örtü ve su toplama kanalları bu amaç için oluşturulmuştur. Otoparka girmek ve arabadan çıkmak botanik deneyiminin başlangıcı olarak tasarlanmıştır. Brit'in çalışma esası bir araştırma türü olan "sistematik" e dayanan bir dikim şeklini ortaya koymasıdır. Brit, sistematiği türler arasında evrimsel ilişkilerin anlaşılmasını amaçlayan araştırmalar olarak tanımlanmaktadır. Türler arasındaki ilişkiler stabil durumlar olarak değil gelişen sistemler olarak değerlendirilmektedir. Bu ilişkileri bitki yapısı, kimya ve genler hakkındaki bilgiler ortaya koymaktadır. Numune seviyesindeki yapılarla çalışan Brit'in Kuzey Orta Texas'taki sistematiği konusundaki çalışmaları ana girişlerdeki bitki gruplarının belirlenmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda *Asteraceae, Cyperacieae, Poaceae, Rosaceae* ve *Verbenacea*e türleri kullanılmıştır. Brit projesi genel olarak değerlendirildiğinde peyzajın değişkenliğini ve gelişen sistemler arasındaki etkileşimi içermektedir (Şekil 3.10).

Şekil 3.10 Texas Botanik Araştırma Enstitüsü, Texas (Balmori 2010)

3.4 Yöntem

Çalışmanın yöntemini veri toplama, analiz, sentez ve değerlendirme aşamaları oluşturmaktadır. Yöntem akış şeması şekil 3.11'de verilmiştir. Veri toplama aşamasında çalışma konusuna ilişkin ulusal ve uluslararası literatür araştırılmış ve tez çalışmasının kuramsal temelleri ortaya koyulmuştur. Bu aşamada ayrıca anket çalışmasının gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan veriler de toplanmıştır.

Şekil 3.11 Yöntem Akış Şeması

Analiz aşamaları anket çalışmasının gerçekleştirildiği ve sayısal olarak değerlendirildiği aşamaları ifade etmektedir. Bu süreçte gerçekleştirilen sayısal değerlendirmeler sonucunda elde edilen değerler ışığında peyzaj mimarlığının geleceği ve sürdürülebilirlik doğrultusunda önermeler yapılmıştır.

Anket çalışması (Ek 1), peyzaj mimarlığı alanında çalışılan sektör gözetilmeksizin, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Genel Merkez ve Şubeleri yoluyla iletişim bilgileri

temin edilebilen oda üyelerine internet ortamında uygulanmıştır. Oda üyelerinin mesleki olarak faal oldukları varsayılarak, katılımcı grubu bu yaklaşımla seçilmek istenmiştir. Ancak Peyzaj Mimarları Odası Genel Merkezi talebimize olumlu dönüş yapmamıştır. Tarafımızdan gönderilen dilekçe ile Genel Merkez kurul toplantısında görüşülen talebimize karşı, anketin üyelere gönderilemeyeceği bilgisi verilmiştir. PMO il temsilciliklerine gönderilen talebimize ise toplam 6 temsilcilikten ise sadece 3 tanesi olumlu dönüş yapmıştır. Dönüş yapan oda temsilcilik üyelerine, elektronik posta ile ankete katılma daveti gönderilmiştir. Ancak ankete katılım sayıları ise düşük olmuştur ve toplamda 25 kişiden geri dönüş alınabilmiştir. Bunun dışında kartopu yöntemiyle ulaşılabilen 88 çalışan peyzaj mimarı ankete katılım göstermiştir. Böylelikle 113 kişiyle kısıtlı kalan anket çalışması, 8 kişinin demografik alanlara katılım göstermemesi sebebiyle toplamda 105 kişi üzerinden değerlendirmeye alınmıştır.

Yapılan normallik testinde çarpıklık ve basıklık değerleri -2 +2 arasında dağılım gösterdiği için dağılım normal olarak kabul edilmiş ve parametrik testler uygulanmıştır. Parametrik testlerden “t-testi” ve “tek yönlü varyans analizi” (ANOVA) gerçekleştirilmiştir.

Anket çalışması kapsamında sorulan 25 yargı cümlesinin kaç faktörle ifade edildiğinin tespiti faktör analizi ile yapılmıştır.

Elde edilen bulgular sentezlenerek peyzaj mimarlığının ulusal ölçekte geleceğine dair önermelerin yapıldığı değerlendirmeler sonuç bölümünde verilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde; Materyal bölümünde sunulan Diana Balmori'nin (2010) "Bir Peyzaj Manifestosu" ve örnek çalışmalarının irdelenmesi sonucu ortaya çıkan Balmori'nin tasarım krtierleri, literatür kapsamında tartışılarak sunulmuş ve gerçekleştirilen anket çalımasının bulgularına yer verilmiştir.

4.1 Balmori'nin Tasarım Kriterleri

Bildirgede, yeni alanların üretimi için üç önemli öneride bulunulmaktadır. Bunlardan biri insan ve insan dışı varlıklar arasındaki gelecekteki uzun vadeli karşılıklı etkileşimin gelişimi için sürdürülebilirliğin sağlamasıdır. Bir diğeri ortaya koyulan fikir ve uygulamaların son derece zevkli ve sürekli olarak kullanıcının ilgisine teşvik etmesidir. Son olarak da doğa ile yeni bir etkileşime işaret etmeleri ve mevcut ortamlardan farklı olmaları gerekliliğidir. Çalışmaları incelendiğinde özellikle tasarımını oluşturan bu temel ilkelerin önemle üzerinde durduğu açıkca görülmektedir. Bu bağlamda Balmori'nin tasarım kriterleri: sürdürülebilirlik, estetik ve çalışmalarında ekolojik yaklaşımı temel alması sebebiyle üç başlık altında incelenecektir.

4.1.1 Sürdürülebilirlik

Sanayi Devrimi sonrasının insan merkezli düşüncesi doğayı temel enerji ve malzeme gereksinimini karşılayan sistemler olarak görmektedir. Diğer canlı türleri içerisinde düşünebilme yetisiyle üstünlüğe sahip olan insanlar doğayı kendi haz ve gereksinmeleri doğrultusunda araç olarak kullanmakta fauna ve floraya da yaşam şansı için çok az destek sunmaktadırlar. İnsan faaliyetlerinden kaynaklanan doğanın tahribi diğer canlı ve cansız varlıkları etkilediği gibi yine insanlar içinde sürdürülemezliğin özünü temsil etmektedir. İnsanın doğa üzerindeki olumsuz etkilerinin oluşturduğu tehdit giderek artan boyutlara ulaşmaktadır. İnsanların oluşturduğu doğaya zararlı, kimyasal maddeler, ham maddelerin tükenmesi, bazı canlı türlerinin yok olması, verimli toprak ve arazi parçalarının çölleşmesi, "sera etkisi" enerji krizi, yenilenemez, kirletici enerji kaynakları, insan aktivitelerinin zararlı sonuçlarının anlaşılmasını sağlamıştır. Bu

etkilerin meydana çıkmasıyla çevre konusunda farkındalığın artması için birtakım yayınlarla konunun önemine vurgu yapılmıştır.

1962'de Rachel Carson'un "Sessiz Bahar" (*Silent Spring*) adlı kitabı, 1967'de Lynn White'ın yaşanmaya başlanan bu çevre bunalımının gerisinde "Judeo-Christian" düşünce çerçevesinin bulunduğunu iddia eden ve çok atıf alan yazısı, 1968'de Garre tHardings'in "*The Tragedy of Commons*" yazısı, 1971'de Barry Commoner'in Amerikan ekonomisinin ekolojinin bükülmez yasasına göre yeniden düzenlenmesini savunan ve büyük kitleleri sürdürülebilirlik kavramıyla ilk kez tanıştıran "*The Closing Circle*" kitabı ve 1972'de Roma kulübünün "*The Limits to Growth*" kitabı, insan etkisinin yaşam üzerindeki olumsuz etkilerinin kavranması için alarm veren temel yayınlar olmuşlardır (Ataöv ve Tekeli 2017). Artan yayınlarla çevre sorunlarının etkisinin sadece çevresel bir kirlenme olarak ifade edilebilecek kadar küçük boyutlu olmadığı anlaşılarak, çevre konusundaki uyanış hızlanmıştır.

Karşılaşılan çevresel problemlerin çoğu insan davranışının bir sonucudur. Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan bireycilik, bireyin kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmesini sağlarken gelecek kuşakların çıkarlarını düşünmemesine sebep olmuştur. Toplumsal sistemler ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin üretimini sürdürebilmek için yalnızca doğadan temin edilebilen hammadde kaynaklarına gereksinim duymuşlardır. Ancak kaynakların sürdürülebilirliğini düşünmeden hareket etmişlerdir. Kaynakların hiç tükenmeyecekmiş gibi kullanılması ve bu hoyrat kullanımın oluşturduğu çevre sorunlarının sadece tek bir alanda olmayışının anlaşılmasıyla beraber problemin küresel çevre bağlamında ele alınmasının önemi ortaya çıkmıştır. Sorunun küreselliği birçok ülkeyi birlikte çözüm aramaya ve birlikte çalışma yapmaya sevk etmiştir. Uluslararası kuruluşlar, bünyelerinde çevre konuları ile ilgili teşkilatlar ve bölümler oluşturarak çevre sorunlarının tespiti ve çözümleri yolunda ortak politikalar belirlemiş, kurallar ve ilkeler geliştirerek bu yönde eylem planlarını uygulamaya koymuşlardır.

Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), 1965 yılında; okullarda, yüksek eğitimde ve toprakla ilgili meslekleri yapacak insanların yetiştirilmesinde çevre eğitiminden

yararlanılmasını önerirken, UNESCO'nun 1968 yılında Paris'te düzenlediği Biyosfer Konferansında eğitimin her düzeyinde çevre eğitimi verilmesi çağrısı yapılmıştır (Miser 2019).

Çevre eğitimi kavramının gelişimine büyük katkı sağlayan konferanslar ise Stockholm, Belgrat Tiflis Konferanslarıdır. UNEP'in (1972) belirttiği üzere çevrenin durumuna ilişkin ilk kapsamlı uluslararası toplantı olan ve "şu anda yaşayan insanların" ve gelecek kuşakların zarar görmemesi için tüm bireyleri ve çevreyi korumaya, iyileştirmeye çağıran "İnsan Çevresi Konferansı" 1972 tarihinde Stockholm'de Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenirken, konferansın düzenlendiği 5 Haziran günü her yıl "Dünya Çevre Günü" olarak kutlanmaktadır (Miser 2019). Bu gelişme sonrasında 1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu "Birinci Çevre Eylem Programını" yürürlüğe koyarken, 1974 yılının başlarında yaşanan petrol bunalımı çevreci hareketlerin düşüncelerini daha önemli hale getirmiştir (Ataöv ve Tekeli 2017).

1975 yılında BM Çevre Eğitimi Programı (UNEP) ve Uluslararası Çevre Eğitimi Programı (UNESCO IEEP) başlatılmış ve UNESCO Uluslararası Çevre Eğitimi Programı yine 1975 yılında Belgrat kentinde bir toplantı düzenlenmiş ve Belgrat Şartı (*Belgrade Charter*) adı verilen ve gereksinmenin küresel etikten başka bir şey olmadığını, insan ile insan ve insan ile doğa arasındaki karmaşık ve sürekli değişen ilişkileri tanıyan ve bu ilişkilere duyarlı bir şekilde tepki veren bir etiğin tüm dünya uluslarında ortaya çıkması gerektiğini belirten bir bildiriyayınlanmıştır (Miser 2019).

1977 yılında ise yine UNESCO tarafından Tiflis'te 'Hükümetler arası Çevre Eğitimi Konferansı' düzenlenerek, bilim ve teknolojinin bulgularından yararlanan eğitimin çevre sorunlarına ilişkin farkındalığın oluşmasında ve çevre kaynaklarının kullanımı konusunda olumlu davranış kalıplarının desteklenmesi gerektiğini belirten Tiflis Bildirgesi ve Önerileri yayınlanmıştır (Miser 2019).

Hübler Hermann (2001), sürdürülebilirlik kavramın oldukça eskiye dayandığına, Avrupa'da 12. yüzyılda bu kuralların var olduğuna ve ormancıların sadece yetiştirilen miktar kadar ağaç kesebildiklerine işaret etmekteyken (Korkut vd. 2017); Can (2017)

sürdürülebilirlik kavramının ilk olarak 18. yüzyıldan sonra ormancılık ve balıkçılık gibi alanlarda, insan ihtiyaçlarının sürekliliğini sağlamak için kullanıldığını belirtmekte; Tekeli (tb), sürdürülebilirlik kavramının, ilk olarak 1977'de Denispirages'in *"Sürdürülebilir Toplum"* kitabında gündeme gelmiş ve bunu Dennis Hayes'in *"Sürdürülebilir Topluma Doğru ilk Adımlar-Onarımlar, Yeniden Kullanım, Geri Kazanımlar"* kitabının izlemiş olduğunu ifade etmektedir. Ancak kavramın çevre hareketinde merkezi bir konum kazanması, küresel düzeyde ses getiren çalışmalar, eylemler ve konferanslar sırasında çevre sorunlarının gündeme gelmesiyle birlikte, Çevre ve Kalkınma Konusundaki Dünya Komisyonu'nun 1987 yılında yayımladığı, Brutland Raporu (Gro Harlem)'nda "Ortak Geleceğimiz" (Our Common Future) çalışmasıyla olmuştur. Daha sonra 1992 yılında Rio'da toplanan Çevre ve Kalkınma Konferansıyla sürdürülebilirlik kavramı, evrensel olarak benimsenerek çevre ve kalkınma hareketlerinin merkezi haline gelmiştir. Konferans sonrası geliştirilen Gündem 21'de çevre eylem programının kavramsal dayanağı olmuş ve sürdürülebilirlik kavramının küresel ortaklık anlayışı içinde gerçekleştirilebileceği düşünüldüğünden "Birleşmiş Millletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu" kurulmuştur (Tekeli tb).

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'na göre sürdürülebilirlik; çevresel, toplumsal ve ekonomik sürdürülebilirlik unsurları arasında iyi bir denge bulmayı içermektedir (Miser 2019). Fakat doğayı tahrip etmeden kaynakların kullanımı ve geri dönüşümü; gelişen, kentleşen, tüketici odaklı bir dünyada imkansız bir amaç olarak görülmektedir. Ekonomik olarak üretim, tüketim ve dönüşüm döngüsü ise denge konumuna ulaşmadığı takdirde doğa sunduklarıyla insanı geliştirebildiği gibi yok da edebilecektir. Tüm bunlarla birlikte, insanların iyilik halini, radikal davranış değişikliği ve azaltılmış konfor nedeniyle tehdit edebilecek saf bir ekolojik sürdürülebilirlik yaklaşımı da sınırlı kalmaktadır ve bu konuda insan perspektifinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Perlaviciute ve Steg 2015). Diğer canlıların doğayla etkileşme biçimi her zaman aynı kalırken, planlama, üretme ve örgütleme kapasitesi bakımından insanın doğayla etkileşimi çeşitlilik göstermiştir (Ataöv ve Tekeli 2017). Bu sebeple sürdürülebilirliği sağlayabilmek için insan müdahalesinin hangi noktalarda ve nasıl olduğunu anlamak önem kazanırken; insan kaygılarının da bilinmesi gerekmektedir. İnsanların en büyük kaygıları bilindiğinde, politikacılar bu kaygıları azaltmak için bazı

stratejiler uygulamaktadırlar (Perlaviciute ve Steg, 2015). Bu noktada kapitalist sistemin özelliklerine dokunmadan çözüm arayan stratejiler ve bu sistemi değiştirerek doğayla uyumlu ortaya konan stratejiler karşımıza çıkmaktadır. Bu iki karşıt düşüncenin sunumu da önem kazanmaktadır. Serres'e (1994) göre bilim, sahici bir dille; yönetim, normatif bir dille; medyalar ise sansasyonel bir dille durumu ortaya koyarken, yöneticiler devamlılığı ellerinde tutmakta, medyalar günü birlikteliği, bilim ise tek gelecek projesini sunmaktadır. Balmori'ye (2014) göre, doğanın sürekli değişen yönüyle yüzleşenler ve bu fikre direnenlerin statik bir dengede kalmayı umarak teknolojik düzeltmelerle statükoyu koruyabilenleri arasında derin bir kültürel bölünme vardır. Bu da peyzaj mimarlığı disiplinini siyasi ve kültürel olarak tartışmalı bölgede tutmaktadır ve tartışmanın en acil etkisi iledisiplin; çağdaş, sosyal ve politik sorunların tam ortasında yer almaktadır (Balmori 2014).

Yeni doğa anlayışı henüz toplumun tamamı tarafından paylaşılmıyor olsada yaklaşık son 50 yıldır yaşanan küresel farkındalıkla birlikte bilim, insanların doğaya yönelik tutumlarınındeğiştiğini ortaya koymaktadır. Peyzaj mimarlığı, 1980'lerden bu yana, gezegenin sağlığına artan ilgi nedeniyle, sürdürülebilirlik fikirlerine iyi uyum potansiyeline sahip bir disiplin olarak kendini tanımlamıştır. Conan'a göre Diana Balmori ise, 20. yüzyılın son üçte birinde Amerikan peyzaj mimarlığının ekolojik ve çevresel farkındalığa geçişinde rol alırken; bilimde ekolojik ve sürdürülebilir düşüncenin dönüşümüne büyük katkı sağlamıştır (Balmori2014). Farklı zamanlarda farklı alanlarla birleşen peyzaj mimarlığının kaygılarını dikkate alarak disiplinin karakterini ortaya koyan çalışmalara imza atmıştır. Ayrıca kendi çalışma ofisiyle birlikte yürüttüğü çalışmalar, sürdürülebilirlik fikrine önem verdiğinin açık bir göstergesidir.

Balmori önce peyzaja bakış açısındaki sürdürülebilirliğin önemi vurgulamaktadır. Peyzaj mimarlığına sağlam bir temel oluşturmak için peyzaj ve disiplin arasında yapıcı bir süreklilik sağlanması gerekmektedir. Süreklilikle bağlantılı olarak peyzajlara yeni yaklaşımlar üretmekle kalmayıp ekolojik anlamda sürdürülebilirliğin de çalışmalara yansıyacağı düşüncesini taşımaktadır. Balmori'ye (2010) göre peyzajdaki tüm unsurlar birbirleriyle bağlantılıdır ve bütün parçaların birlikteliği sağlanmadan, hiçbirinin

sağlığını korumak mümkün değildir; bağlanabilirliği sağlamanın özü ise, doğayı bir ekosistem olarak görmemizle mümkündür. Bu konuda Ernst Haeckel'ın yaşanılan dünyanın gezegenin bir parçası olduğunu ortaya koyması ve 1866'da ilk defa 'ekosistem' terimini kullanması aslında bir dönüm noktasıdır ve ancak yaklaşık yüzyıl sonra önemi anlaşılan bu bakış açısıyla fiziksel, biyolojik sistemlerin birbirleriyle bağlantılı olduğu anlaşılarak; 1980'lerden bu yana, gezegenin sağlığına yönelik ilgi artmıştır (Balmori2010). Buna paralel olarak sadece insanlığın yaşamı üzerine kurulan bir geleceğin içinden çıkılmaz sorunlara öncülük edeceği anlaşılmıştır. Balmori'ye (2010) göre doğaya karşı daha saygılı bir tutum arayışı son kırk yıl boyunca peyzaj mimarlığının özeti olmuştur ve peyzaj fikrinin bütünleştirici ve sınır ötesi bir kavram olarak ortaya çıktığı 21. yüzyılın başları, peyzaj mimarlarının çevre tasarımcıları ve planlamacıları arasında lider olarak ortaya çıktığı kritik bir zamandır. Bu bağlamda disiplinin daha iyi anlaşılması konusundaki artan ilgi ve bilim insanları tarafından ortaya konan yenilikçi yaklaşımlar, peyzaj mimarlarının sürdürülebilirlik konusunda yeni görevler üstlenmelerini sağlamıştır. Balmori'ye (2010) göre bu gelişmeler disiplini sadece bitki bilimi olmanın çok ötesine taşımıştır.

Kişisel normlar, çevreci niyetle başlanan tüm davranışları etkileyebilmektedir (Steg ve Nordlund 2015). Bu bağlamda Balmori (2010), sürdürülebilirliğin çalışanları aktivistlere dönüştürmesinin şaşırtıcı olmadığını belirtmektedir. Çevresel aktivizm, özel alan çevreselliği ve organizasyonel eylemler bu davranışlara örnek oluştururken (Steg ve Nordlund 2015); Balmori (2010) de bu aktivizmin farklı şekillerde ortaya çıkabileceğini ve kendisi içinde bunun "Bir Peyzaj Manifestosu"nu yazmak anlamına geldiğini belirtmektedir.

4.1.2 Estetik yaklaşım

1750'li yıllarda Alman filozof Alexander Baumgarten 'ın ortaya attığı "estetik" terimi, Yunanca algılamak anlamına gelen "*aisthanesthai*" ve algılanabilir nesneler anlamına gelen "*aistheta"* kelimelerinin türevidir ve sözlük anlamı olarak, "duyulardan türetilmiş bilgi" olarak tanımlanmıştır (Porteous 1996; Çakcı 2007). TDK ise "sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi" ve "güzellik duygusu ile

ilgili olan" olarak tanımlamaktadır (Anonim 2019a). Son derece geniş ve derin bir anlam ifade ettiğinden estetiği tanımlamak kolay olmamaktadır. Meining'e (2001) göre güzellik yalnızca dış görünüşe bağlı olmayan, taşınan sembolik değerleri de içeren bir kavramdır (Çınar ve Özgüç Erdönmez 2007). Bu bakımdan peyzajdaki estetik kavramına da çeşitli yaklaşımlar söz konusudur. Lothian (1999), görsel kalitenin manzaranın özünde olduğunu gözeten nesnelci yaklaşımla, görsel kalitenin gözlem yapanın kurgusu olduğunu ileri süren öznelci yaklaşımları birbirinden ayırırken; peyzaj estetiği uygulamalarında ise genellikle görsel manzara kalitesinin formel bilgiye göre uzmanlarca değerlendirildiği nesnel bir yaklaşım egemendir (Tveit vd. 2015). Bu bağlamda peyzaj mimarlığı disiplininde estetik, tasarımın önemli bir aşamasını oluşturmaktadır.

Ettegervd.'e (2016) göre bilime ve rasyonelliğe değer veren bir çağda, peyzaj mimarlığı söylemi, işlevsel ve sürdürülebilir tasarım kavramları lehine estetik fikirlerinden kaçınmaya meyillidir ve bu sebeple çağdaş peyzaj mimarlığı için sunulan pek çok tanım, sanat, vizyon, yaratıcılık, zevk ve güzellik kelimelerini kullanmaktan kaçınmaktadır. Balmori de buna benzer bir görüş ortaya koymaktadır. Balmori (2010), peyzaj estetiğinin, zaman zaman ekolojik sonuçlara ulaşmak için olduğu varsayımlarından dolayı, ayrı şekilde ilgilenilmesi gerekenfarklıbir süreç olduğunu düşünmektedir. Burada Balmori, yeni doğa anlayışı için bir şeyler yapmanın yollarını aramak gerekmediğini söylemenin aksine; bu yaklaşımla estetik formların oluşturulmasında fark olduğunu dile getirmektir (Balmori 2010). Ekolojinin geçmişte estetikten kaçınılması gereken bir öğe olarak ele alındığını bahsetmesine rağmen, Balmori; estetiğin bir süs olmaktan ziyade, peyzaj tasarımı için bir zorunluluk olduğunu belirtmektedir. Ekolojik yaklaşımlarla üretilen bir tasarımın yanı sıra zevkli, tercih edilebilir alanlar sunmak tasarımlarının ana kriterlerinden biridir. Bu bağlamda ekolojik kaygıların estetiğin karşısında algılanmaması gerekmektedir. Burada ekoloji ve estetik için bilimsel açıdan güdülen kaygıya Balmori (2010) bildirgesinde sanatsal bir cevap vermiş ve estetikle ekolojinin bütünleştirilmesinde anahtar olacak fikirler öne sürmüştür. Bu bağlamda Balmori'nin bildirgesinden hareketle bu sorunun daha detaylı olarak çözümlenmesi için, Balmori'nin metnine atıflar yapılarak bunların yorumlamaları sunulacaktır.

Balmori (2010); peyzaj tasarımlarının, kendisi için üç estetik kriteri olduğunu belirtmektedir:

- başlangıç noktası, peyzaj içindeki nesnelerin değil, alanların şekillendirmesi anlayışına dayanmaktadır,
- mümkün olduğunca doğanın geri kalanı ile birçok unsuru içeren, gözle görülür şekilde bir bağlantı kurulmalıdır,
- yapı sanatı, diğer iki boyutlu alanların görünürlüğü ve bağlanabilirliğini güçlendirmek için kullanılabilir.

Balmori (2010), doğayla olan ilişkiyi yeniden tanımlayan yeni düzenlemelerin estetik çözümlerle yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Çalışmaları, bir alanın mekânsal kalitesini iletmenin ve bir aura oluşturmanın önemini yansıtmaktadır. Estetik takdir için yeni formların önemine de sık sık değinmektedir. Estetik burada sadece görsel algı temelinde ele alınmamalıdır. Mimarlıkta Pallasmaa'nın (1997) başını çektiği fenomenolojik tasarım bağlamında sadece göze değil diğer duyulara hitap ederek de estetik kaygı gerçekleştirilebilir. Balmori'ye (2010) göre, yeni form, doğa ile yeni bir ilişki kurmanın yolu iken; bunların görünürlüğü olmadan ne bir dönüşüm ne de doğa ile yeni bir etkileşim ortaya çıkması mümkün değildir.

Bir peyzaj tasarımcısı olarak Balmori, sanat ve doğa arasındaki ayrımın düşünsel karakterini ortaya koymakla ilgilenmiştir (Balmori 2010). Farklı doğa biçimleri arasındaki karşıtlıkların sistematik şekilde kullanılmasını sağlayarak doğal çevre ve mimarlık arasındaki, doğa ve sanat arasındaki zıtlığı reddeden estetik bir deneyim sunmaktadır. Burada önemli olan peyzaj ve mimarinin iç içe geçmesidir. İkisinin birlikteliğiyle sürekliliğin estetik deneyimine katkıda bulunulmaktadır.

Balmori tasarımlarında estetik bir dil ortaya koyma niyetindedir. Geleneksel ya da tarihi estetik anlayışların da dışına çıkarak tasarımcının kendi estetik dilini oluşturması gerektiği düşüncesindedir. Sürekli aynı ya da eski biçimlerde yol almak tasarım alanlarını kullanan insanlar için yeni bir etkileşim şekli yaratmayacaktır (Balmori 2010).

Bu sebeple Balmori'nin tasarımlarında kullandığı estetik form, hareket eden ve insanlara ulaşan bir öğe olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle kullanıcıların kendilerini yeni alanlarda farklı deneyimler içinde bulmaları sağlanmaktadır. Bu durum, sadece görsel değeri bulunan tasarımların ötesine geçerek dokunsal ve kokusal peyzajların belli bir hareket dahilinde kurgulanmasına yardımcı olacaktır (Reid 2007).

4.1.3 Ekolojik yaklaşım

Ekolojinin Yunan kökenli olduğu göz önüne alındığında, yaşam alanı ve çevre anlamına gelen '*oikos*', çevreyi yaratmak, değiştirmek ve korumakla meşgul olan, çağdaş doğa bilimidir ve sahip olduğu özelliklerle (kapsayıcı, dinamik ve doğrusal olmayan) tüm çağdaş çevre bilimleri arasında en bütünsel olandır (Koh 2008). Ekoloji düşüncesi, hayatın bütün alanlarının birbirleriyle ilişkisi olduğunu düşünerek topyekûn bir paradigma dönüşümünden yanadır (Görmez 2018).

Sanayi Devrimi ve aydınlanma düşüncesinin oluşturduğu çevre sorunları, insan doğa ilişkisinin yeniden gözden geçirilmesini sağlamıştır ve doğaya ilişkin bilinç artmıştır. İngiltere'de kurulan Alpçilik Kulübü, Açık Alanları Koruma Derneği, Kraliyet Kuşları Koruma Derneği ve aynı dönemde Amerika'da kurulan benzeri dernekler bunlardan bazılarıdır (Görmez 2018).

Rousseau ve Freud gibi düşünürler moderniteyi sorgularken; Malthus ve Darwin'in ekolojik düşünce içinde önemli bir yeri olduğu iddia edilmektedir (Görmez 2018). Malthus'un nüfus teorisi, Darwin'in evrim teorisinde insanın doğadaki diğer canlılar gibi herhangi bir canlı olduğunu belirten bakış açısı, insan merkezli bir bakış açısının sonunu getirirken, ekolojik düşüncenin kökleri arasında sayılmalarını sağlamıştır (Görmez 2018).

Heackel, ekolojiyi ilk defa 1866 yılında yayımlanan "*Generelle Morphology*" isimli eserinde kullanmış ve 'Bir hayvanın veya bitkinin organik ve diğer canlı varlıklarla kurduğu dostça veya düşmanca ilişkilerinin toplamıdır' şeklinde tanımlamıştır (Görmez

2018). Ancak bu bilim dalının profesyonel statü kazanması 1930'larda gerçekleşmiştir (Şahin 2018). Uluslararası düzeyde çevre ile ilgili faaliyetler yoğunlaşmış ve toplumlar ölçeğinde kitle hareketleri görülmüştür. Böylelikle yeni bir dünya görüşü oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak günümüzde hala herkesçe kabul edilebilir bir yapısını ortaya koymak mümkün değildir ve farklı ekolojik gruplar, ekolojik çevre sorunlarının sebeplerini farklı şekillerde ortaya koymaktadırlar. Bu bağlamda önerilen strateji ve toplum modellerinde de farklılıklar gözlenmektedir. 20. yy. da çevreciler tarafından önerilen yaklaşım, insan müdahalesiyle kirletilmemiş, rehabilite edilmiş bir doğal ortam sağlamaktır (Balmori 2010). Ancak Balmori'ye (2010) göre bu kendi kendini yitiren bir yaklaşımdır; ekolojik rehabilitasyonda herkes tarafından verilmeyen bir çabayı ve kamuoyunu harekete geçirmeyen bir doğa şeklini sunarak, insan ve insan dışı varlıkları ayırır ve yoğun insan kullanım alanlarında uygulanamaz. Bu sebeple Balmori'nin yaklaşımları insan ve insan dışı varlıkları bütünleştiren sürdürülebilir bir denge sağlayan biyolojik süreçlerden yanadır.

Steg ve Nordlund'a (2015) göre ekolojik dünya görüşü, problem farkındalığını tahmin etmekte; problem farkındalığı da kişinin çevresel tehditleri azaltmak için eyleme geçip geçmeyeceğini, kişisel normlarını ve sonra da davranışını etkilemektedir. Balmori'ye(2010) göre 19. yüzyıl sonrası sanayileşmenin sağlığa zararlı etkileriyle birlikte dünya nüfusunun kentlere kayması en acil müdahale gerektiren yerler olarak kentleri işaret etmektedir. Hizmet verilen kamunun tercihleri şekillenirken, kentlerin karmaşıklık düzeyleri giderek artmakta ve bu sebeple ekolojiyi ve kentsel formu şekillendirmek önem kazanmaktadır (Özdil 2018). Bu bakımdan kent, peyzajın nesnesi olarak, peyzaj tasarımcılarının çalışma şeklini değiştirmekte olduğunu; kentin çevresel ve ekolojik problemlerine çözüm getiren ve insan doğa ilişkilerini ön plana çıkaran bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır (Balmori 2010).Bu bakış açısıyla Balmori (2010) kentlerdeki doğa stratejilerini tersine çevirerek; kentsel ısı adalarını azaltmak, suyun yeşil sistemlerden geçerek nehirlere girmeden önce temizlenmesini sağlamak, caddeleri yeşil koridorlar haline getirmek, toplu taşıma araçlarını kullananlar için bir cezadan ziyade arzu edilen yollara dönüştürmek ve benzinle kirlenmemiş bir havaya sahip olmak ve doğayı deneyimleyebilecekleri alanlar yaratmak niyetindedir.

4.2 Anket Çalışmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde Balmori'nin (2010) "Bir Peyzaj Manifestosu"nda ve tasarım anlayışında öne çıkan geçmiş, bugün, gelecek, değişim, ekonomi, politika, doğa ve sürdürülebilirlik kavramları temel alınarak oluşturulan ve çeşitli sektörlerde çalışan peyzaj mimarlarına uygulanan anketlerin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

4.2.1 Frekans analizi bulguları

Tez çalışması kapsamında ilk olarak katılımcıların anket sorularına verdikleri cevaplar frekans analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Buna göre katılımcıların demografik özellikleri ve mezuniyet yıllarına göre dağılımları çizelge 4.1'de verilmiştir. Çizelgeden de anlaşılacağı üzere katılımcıların büyük kısmı (%56,2) 26-35 yaş aralığındadır. 55 yaş üzeri katılımcı bulunmamaktadır. Bununla birlikte ankete cevap veren katılımcıların büyük bir oranı (%75,2) da kadındır. Katılımcıların yalnızca %28,6'sı lisansüstü derecesine sahiptir ve büyük bir kısmı (%48,6) 2013 ve sonrası lisans mezunudur.

Çizelge 4.1 Katılımcıların demografik özellikleri ve mezuniyet yıllarına göre dağılımları

Değişken	Kategori	Frekans	Yüzde (%)
Yaş Grubu	21-25	23	21,9
	26-35	59	**56,2**
	36-45	15	14,3
	46-55	8	7,6
	Toplam	105	100
Cinsiyet	Kadın	79	**75,2**
	Erkek	26	24,8
	Toplam	105	100
Eğitim Durumu	Lisans	75	**71,4**
	Yüksek Lisans	23	21,9
	Doktora	7	6,7
	Toplam	105	100
Mezuniyet yılı	1988-1992	4	3,8
	1993-2002	10	9,5
	2003-2012	40	38,1
	2013-2018	51	**48,6**
	Toplam	105	100

Çalışılan sektör ve çalışma yılı bazında katılımcıların profili değerlendirildiğinde ise katılımcılarının yarıdan fazlasının (%54,3) özel sektörde 10 yıl ve daha az süreden beri (%80,9) çalıştığı görülmektedir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2 Katılımcıların çalıştıkları sektörler ve çalışma sürelerine göre dağılımları

Değişken	**Kategori**	**Frekans**	**Yüzde (%)**
Çalışılan sektör	Kamu	20	19
	Özel sektör	57	**54,3**
	Eğitim	10	9,5
	Diğer	18	17,1
	Toplam	105	100
Çalışma yılı	Bir yıldan az	26	24,8
	1-5 yıl	39	37,1
	6-10 yıl	20	19
	11-15 yıl	7	6,7
	16-20 yıl	5	4,8
	20 yıldan fazla	8	7,6
	Toplam	105	100

Anketin ikinci bölümünde katılımcılara bir peyzaj mimarı olarak kendilerine verilen yargıların mevcut meslek pratiği dahilinde ülkemizde ne kadar dikkate alındığını düşündükleri sorulmuştur (EK 1). İlk iki ifade katılımcıların tasarladıkları peyzajların geleceğin ütopyalarını yansıtıp yansıtmadıklarını ve geçmişin yansıması olup olmadıklarını kapsamaktadır. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların %43,8'i tasarladıkları peyzajların geleceğin ütopyalarını yansıttığını düşünürken, %15,2'si karasız, %41'i yansıtmadığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte

tasarladıkları peyzajların geçmişin bir yansıması olduğunu düşünen katılımcıların oranı %57,2'dir. Bu soruya katılımcıların %18,1 kararsız olarak cevap vermişlerdir.

Her ne kadar tasarımlarının geleceğin ütopyalarını yansıttığını düşünen ve düşünmeyen katılımcıların oranı birbirine yakın olsa da, katılımcıların %78,1'i peyzaj mimarlarının geleceği şekillendiren aktörlerden biri olduğunu düşünmektedir. Ayrıca katılımcıların büyük bir oranı (%75,2) "şu an için" tasarım yapmanın önemli olduğunu düşünmektedirler.

Peyzajın dinamik bir yapıda olduğu ve değişimin peyzajı biçimlendiren önemli süreçlerden biri olduğu göz önüne alınarak katılımcılara değişimin önemi ve peyzajın değişkenliği bazında da ifadeler yöneltilmiş, bu ifadelere ilişkin sonuçlar çizelge 4.3'de ve çizelge 4.4'te verilmiştir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluığu (%73,4) değişimin peyzaj mimarlığı disiplininde önemli bir unsur olduğunu kabul etmektedirler. Yine benzer şekilde katılımcıların büyük çoğunluğu (%81,9) tasarımlarının zamanın koşulları bağlamında değişebilir nitelikte olması gerektiğini düşünmektedirler.

Değişimin peyzaj mimarlığında önemli bir unsur olduğu göz önüne alınarak katılımcılara yöneltilen değişim ile ilgili ifadeye katılımcıların %32,4'ü katıldığını belirtirken; %41'i kesinlikle katıldığını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.3). Benzer şekilde tasarımların zamanın koşullarında değişebilir nitelikte olması gerektiği ifadesine de katılımcıların %37,1 katılmakta ve %44,8'i kesinlikle katılmaktadır (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.3 "Peyzaj mimarlığında diğer etkenlere göre en önemli unsurun değişim olduğunu düşünüyorum" ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri

	Frekans	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	7	6,7
Katılmıyorum	6	5,7
Kararsızım	15	14,3
Katılıyorum	34	32,4
Kesinlikle katılıyorum	43	41,0
Toplam	105	100,0

Çizelge 4.4 “Peyzaj tasarımlarının zamanın koşulları bağlamında değişebilir nitelikte olması gerektiğini düşünüyorum” ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri

	Frekans	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	6	5,7
Katılmıyorum	3	2,9
Kararsızım	10	9,5
Katılıyorum	39	37,1
Kesinlikle katılıyorum	47	44,8
Toplam	105	100,0

Bilgi birikimi üretme pratiğinin önemli süreçlerden biri olduğu göz önüne alınarak katılımcılara, tasarımlarında geçmiş deneyimlerinin çalışmalarında etkili olduğuna dair yöneltilen ifadeye, %40 oranında katıldığını belirten ve %45,7 oranında kesinlikle katıldığını belirten cevaplar alınmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu için geçmiş deneyimleri, çalışmalarına yön veren bir unsur olarak görülmektedir.

Peyzaj tasarımlarının oluşmasında ekonomik etkenlerin etkili olup olmadığı ifadesine, katılımcılar, %26,7 oranında katıldığını belirtmiş, %59 oranında da kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir. Bu oran katılımcıların büyük çoğunluğun ekonomik etkenlerin peyzaj tasarım çalışmalarını şekillendiren önemli bir etken olarak düşündüğünü göstermektedir.

Tasarım üretme süreçlerinde kamuoyu desteğinin önemli olduğu düşünülerek kamuoyu desteğini yeterli gördükleri ifadesine, katılımcıların nispi olarak büyük bir çoğunlu (%64,8) yeterli görmediğini belirtmiştir. %14,3’lük gibi düşük bir oranda kamuoyu desteği yeterli görülmüştür.

Çok aktörlü yaşam alanı üretme sürecinin önemi düşünülerek disiplinler arası çalışmanın önemli olup olmadığında dair yöneltilen ifadeye, katılımcıların %4,8’i kesinlikle katılmıyorken; %3,8’i katılmamakta ve %7,6’sı kararsız olduğunu ifade etmektedir. Buna göre büyük bir oranda (%83,9) katılımcının peyzaj tasarımı çalışmalarında disiplinler arasında çoklu ittifağın önemine inanmakta olduğu görülmüştür.

Mimari ile peyzaj arasındaki sınırın geçirgen olup olmadığına dair yöneltilen ifadeye, katılımcıların %41'i geçirgen olduğunu düşünüyorum ifadesine katıldığını belirtirken; %14,3'ü ise karasız olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.5). Peyzaj tasarımlarının kentler üzerinde etkili olduğu göz önüne alınarak peyzaj mimarlarına yöneltilen, tasarladıkları peyzajların kentsel kimlikler yarattığı düşüncesine ise katılımcıların %31,4'ü kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.5 "Mimari ile peyzaj arasındaki sınırın geçirgen olduğunu düşünüyorum" ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri

	Frekans	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	7	6,7
Katılmıyorum	6	5,7
Kararsızım	15	14,3
Katılıyorum	43	41,0
Kesinlikle katılıyorum	34	32,4
Toplam	105	100,0

Çizelge 4.6 "Tasarladığım peyzajların, yeni kentsel kimlikler yarattığını düşünüyorum" ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri

	Frekans	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	8	7,6
Katılmıyorum	10	9,5
Kararsızım	26	24,8
Katılıyorum	28	26,7
Kesinlikle katılıyorum	33	31,4
Toplam	105	100,0

Peyzaj mimarlığının, insan ve doğanın kesiştiği bir disiplin ve çalışma alanı olduğu düşüncesiyle yöneltilen, peyzaj tasarımcısının insanlar ve doğa arasında bir köprü görevi görüp görmediği ifadesine, katılımcıların %22,9'u katıldığını belirtirken; %62,9'u kesinlikle katıldığını ifade etmiştir. %6,7'lik bir katılımcı oranı ise kararsız olanları ifade etmektedir. Bu bağlamda peyzaj mimarlığı büyük oranda (%85,8) insan doğa etkileşimini sağlayan bir disiplin olarak görülmektedir.

Anketin üçüncü ve son bölümünde ise katılımcılara bir peyzaj mimarı olarak verilen yargıların mevcut meslek pratiği dahilinde ülkemizde ne kadar dikkate alındığını

düşündükleri sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların %41,9'u uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmalarının ülkemizde geleceği yansıttığına katılırken; %25,7 oranında katılımcı kararsız kaldıklarını ve %32,4 oranın da katılımcı da uygulamaya dönük çalışmaların geleceği yansıtmadığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların üçte biri (%33,3) ülkemizde uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmalarının geçmişi göz önüne almadığını düşünmekteyken; %33,1'lik oranı da geçmişin uygulamada yansıtıldığını düşünmektedir.

Yine peyzajın dinamik yapısı göz önüne alınarak katılımcılara yöneltilen, uygulamaya yönelik çalışmalarda değişimin göz önüne alınıp alınmadığı ve değişimlere karşı esneklik barındırıp barındırmadığı ifadesine % 30,5 oranında bu fikre katıldığını belirten cevap alınırken; % 21 oranında katılımcının kararsız olduğu görülmüştür. %9,5 oranındaki katılımcı ise kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir.

Ekonomik etkenlerin uygulamaya yönelik çalışmaların biçim ve içeriğini etkileyip etkilemediği ifadesine, katılımcıların %34,3'ü katıldığını ifade ederken; %52,4'ü kesinlikle katıldığını belirtmiştir. Bu da göstermektedir ki katılımcıların nispi olarak büyük çoğunluğu (%86,7) ekonomik etkenlerin uygulama faaliyetlerine yön verdiği düşüncesini taşımaktadır. Ekonomik etkenlerin yanı sıra, uygulama süreçlerinde politik etkenlerin de çalışmaları yönlendirdiği ifadesine, katılımcıların %41 oranında katıldığı görülürken; %31,4 oranındaki katılımcının ise kesinlikle katıldığı görülmüştür. Bu bağlamda katılımcıların büyük çoğunluğu uygulamaya yönelik tasarım çalışmalarının biçim ve içeriğinin ekonomik ve politik nedenlerle şekillendiğini düşünmektedir.

Çevre dengelerinin sürdürülebilirliğinin önemli olduğu düşünülerek mevcut uygulama pratiklerinde ekolojik olarak sürdürülebiliğin peyzaj mimarı ve işveren tarafından dikkate alınıp alınmadığı değerlendirilmek istenmiştir. Katılımcıların, %28,6'sı mevcut uygulamalarda peyzaj mimarları tarafından dikkate alındığını ifade ederken; %27,6'sı kesinlikle dikkate alındığını belirtmiş ve %21'i de bu konuda kararsız kalmıştır. İşveren tarafından dikkate alındığı ifadesine ise %25,7 oranında katılımcı kesinlikle katılmadığını belirtirken; %18,1'i katılmadığını ve % 20'sinin ise kararsız olduğu

görülmüştür. Bu bakımdan sürdürülebilirliğin peyzaj mimarıtarafından işverene kıyasla daha çok dikkate alındığı gözlenmektedir.

Peyzaj mimarlarına yöneltilen ortaya koydukları uygulamaların yaşam kalitesi açısından öneminin kamuoyunca takdir edilip edilmediği ifadesine katılımcıların %30,5'i kararsız olduğunu ifade etmiş ve en düşük oranı %12,4 ile kesinlikle katılıyorum ifadesi almıştır (Çizelge 4.7). Peyzaj mimarlarının disiplinlerarası çalışmalarda sorunsuzca yer alıp aldıkları ifadesine katılımcıların %26,7'si kesinlikle katılmadığını belirtirken; %29,5'i kararsız olduklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.7 "Peyzaj mimarlığı uygulamalarının yaşam kalitesi açısından önemi kamuoyunca takdir edilmektedir." ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri

	Frekans	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	15	14,3
Katılmıyorum	23	21,9
Kararsızım	32	30,5
Katılıyorum	22	21,0
Kesinlikle katılıyorum	13	12,4
Toplam	105	100,0

Çizelge 4.8 "Peyzaj mimarları disiplinlerarası çalışmalarda sorunsuzca yer almaktadır." ifadesine ilişkin katılımcıların düşünceleri

	Frekans	**Yüzde (%)**
Kesinlikle katılmıyorum	28	26,7
Katılmıyorum	14	13,3
Kararsızım	31	29,5
Katılıyorum	19	18,1
Kesinlikle katılıyorum	13	12,4
Toplam	105	100,0

Katılımcılara, mimarlar ve peyzaj mimarlarının ortak zeminde çalışabildiklerine dair ifade yöneltilmiş ve %22,9'u bu ifadeye katılmadığını belirtirken; %21,9'u kararsız kalmış; %28,6'sı ise birlikte çalışabildikleri ifadesine katılmıştır. %14,3 oranında bir katılımcı grubu da peyzaj mimarları ve mimarların uygulama çalışmalarında birlikte sorunsuzca yer aldığını düşünerek kesinlikle katıldığını ifade etmişlerdir.

Peyzaj mimarlarının kentsel kimlik oluşturmadaki önemi düşünülerek katılımcılara yöneltilen peyzaj mimarlarının bu rolüne katılıp katılmadıkları ifadesine, katılımcıların, %36,2'si kesinlikle katıldığını; %21,9'u katıldığını ifade ederken; %19'u ise bu ifade karşısında kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu bakımdan katılımcıların büyük çoğunluğunun (%58,1), peyzaj mimarlarının kentsel kimlik oluşturmada etkin rol aldığını düşündükleri tespit edilmiştir.

Yine peyzaj mimarlığının, insan ve doğanın kesiştiği bir disiplin ve çalışma alanı olduğu düşüncesiyle yöneltilen, peyzaj tasarımcısının insanlar ve doğa arasındaki etkileşimin mevcut uygulamalarla sağlandığı ifadesine, katılımcıların %37,1'i katıldığını belirtirken; %27,6'sı kesinlikle katıldığını ifade etmiştir. %9,5'lik bir katılımcı oranı kesinlikle katılmadığını ifade ederken; %11,4'ü ise katılmadığını belirtmiştir. Bu bağlamda peyzaj mimarlığının mevcut peyzaj tasarım uygulamalarının büyük oranda (%64,7) insan doğa etkileşimini sağladığı düşünülmektedir.

4.2.2 Güvenilirlik analizi sonuçları

Güvenilirlik analizi, ankete verilen yanıtların güvenirliğini ölçmek üzere daha önceden belirlenmiş bir ölçek türünü temel alır. Güvenilirlik analizi için en sık kullanılan temel analiz değeri "Cronbach Alpha" (α) değeridir. Genel bir yaklaşım olarak bu değerin 0.7′den büyük olması beklenir.

Güvenilirlik kategorilerinin sınıflandırılması çizelge 4.9'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.9 Güvenirlik kategorileri

Cronbach's alpha	**Güvenilirlik**
$\alpha \geq .9$	Mükemmel
$.9 > \alpha \geq .8$	İyi
$.8 > \alpha \geq .7$	Kabul edilebilir
$.7 > \alpha \geq .6$	Şüpheli
$.6 > \alpha \geq .5$	Kötü
$.5 > \alpha$	Güvenilmez

Çalışma kapsamında uygulanan anket için yapılan güvenirlilik analizi sonucu aşağıdaki çizelgede verilmiştir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10 Güvenirlik analizi sonuçları

Cronbach's Alpha	Standartlaştırılmış Cronbach's Alpha	N
,933	**,934**	**25**

Crnobach'salpha değeri 0.933 değeri ile ankette 5'li likert ölçeğine göre sorulan 25 sorunun yüksek derecede güvenilir sonuçlar verdiği görülmektedir.

Çalışmada 25 önerme kullanılmıştır ve analizin başında bütün bu 25 önerme analize alınmıştır (Cronbach α =0,93, r=0,36). Ancak ilk analizde faktör yükü 0,6'dan düşük olan iki tane madde olduğu ve bu maddelerden birinin tek bileşenli bir faktör oluşturduğu gözlemlendiğinden dolayı analiz bu iki önermenin çıkartılmasıyla tekrarlanmıştır. Bu 23 madde arasındaki güvenilirlik, daha önce analize alınan 25 madde arasındaki güvenilirlikle eşit seviyede çıkmıştır (Cronbach α =0,93, r=0,38). Güvenirliliğin yanı sıra Kaiser Meyer Olkin (KMO) ve Bartlett testlerinin sonuçları analizin bu veri setine uygun olduğunu onaylamaktadır.

4.2.3 Faktör analizi sonuçları

Peyzaj mimarlarının önermelere katılım durumunu puanları arasında hipotetik ilişkileri çözümleyebilmek ve mümkün olduğunca çok önermeyi mümkün olan en az değişkenle açıklayabilmek için önermeler kategorilendirme işlemine tabii tutulmuştur. Bu işlem peyzaj mimarlarının önermelere ilişkin belirttikleri katılım puanlarına uygulanan faktör analizi yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Analiz 2 aşamada tamamlanmıştır ve en son K=23 madde ile yapılan analiz sonunda KMO değeri çok yüksek (KMO=0,881) ve Bartlett küresellik testine göre veri setinin farktörleşmeye uygun olduğu ($p<0,001$) açık olarak ortaya çıkan, herhangi bir bileşenin iki faktörde yüklenme göstermediği, her bir faktörde 0,6 yük değerinin altında bileşenin bulunmadığı ve her faktörün en az üç bileşenden oluştuğu bir kategorilendirme gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 4.11 Kullanıcıların beğeni puanlarına uygulanan faktör analizi

	Component				
	1	2	3	4	Ort
Peyzaj tasarımı çalışmalarında çoklu ittifağın (disiplinlerarası çalışmanın) önemli olduğunu düşünüyorum	,866				4,31
Peyzaj tasarımcısının insanlar ve doğa arasında bir köprü görevi gördüğünü düşünüyorum	,855				4,35
Peyzaj tasarımının oluşmasında ekonomik etkenlerin önemli olduğunu düşünüyorum	,853				4,30
Peyzaj tasarımında, tasarımcının geçmiş deneyimlerinin, yaptığı tasarımların formunun belirlenmesinde etkili olduğunu düşünüyorum	,839				4,15
Peyzaj tasarımlarının zamanın koşulları bağlamında değişebilir nitelikte olması gerektiğini düşünüyorum	,829				4,12
Peyzaj mimarlığında diğer etkenlere göre en önemli unsurun değişim olduğunu düşünüyorum	,751				3,95
Ekonomik etkenler, uygulamaya yönelik tasarımın biçim ve içeriğini yönlendirmektedir	,742				4,25
Mimari ile peyzaj arasındaki sınırın geçirgen olduğunu düşünüyorum]	,724				3,86
Politik etkenler, uygulamaya yönelik olarak tasarımın biçim ve içeriğini yönlendirmektedir	,684				3,81
Peyzaj mimarının geleceği şekillendiren aktörlerden biri olduğunu düşünüyorum	,684				4,17
Şu an için(şimdi) tasarım yapmanın önemli olduğunu düşünüyorum]	,615				3,96
Peyzaj mimarları disiplinlerarası çalışmalarda sorunsuzca yer almaktadır		,842			2,76
Mimarlar ve peyzaj mimarları ortak zeminde çalışabilmektedir		,817			3,09
Peyzaj mimarlığı uygulamalarının yaşam kalitesi açısından önemi, kamuoyunca takdir edilmektedir		,783			2,95
Peyzaj mimarları, kentsel kimlik oluşturulmasında etkin rol oynamaktadır		,720			3,62
Mevcut uygulama pratiği dahilinde ekolojik sürdürülebilirlik, işveren tarafından dikkate alınmaktadır		,615			2,82
	%30,36	%14,51	%13,49	%13,26	

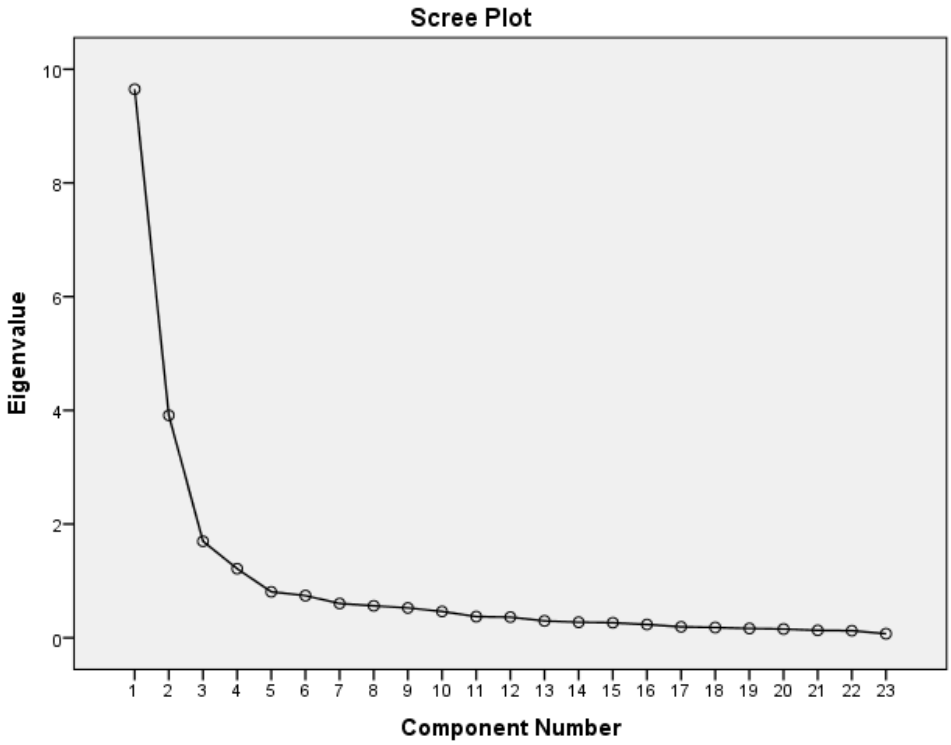
Çizelge 4.12 Kullanıcıların beğeni puanlarına uygulanan faktör analizi (devam)

Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, peyzajdaki değişimi göz önüne almaktadır ve zaman içerisindeki olası değişimlere karşı esneklik barındırmaktadır			,806		3,30
Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, geleceği yansıtmaktadır			,782		3,11
Mevcut uygulama pratiği dahilinde ekolojik sürdürülebilirlik, peyzaj mimarı tarafından dikkate alınmaktadır			,710		3,51
Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, geçmişi göz önüne almaktadır			,688		3,15
Tasarladığım peyzajlarda, zihnimdeki nostaljik mekânların (geçmiş) yansımalarının olduğunu düşünüyorum				,832	3,32
Tasarladığım peyzajların, geleceğin ütopyalarını yansıttığını düşünüyorum				,828	3,01
Tasarladığım peyzajların, yeni kentsel kimlikler yarattığını düşünüyorum				,693	3,64
Varyans%	%30,36	%14,51	%13,49	%13,26	

Bu kategorilendirme Kaplan ve Kaplan (1989)'nın belirtiği yönerge ile tam bir uyum içerisindedir (Çizelge 4.11). En son aşamada yapılan faktör analizine 23 önerme değişken olarak alınmış ve çizelge 4.11'de verilen "Varyans %" ve ortak varyans satır ve sutünlarına bakıldığında, analize alınan k=23 maddenin 4 faktör altında toplanabildiği görülmektedir. Bu dört faktörün döndürme öncesi öz değerleri (eigenvalue) ise Faktör 1=9,65, Faktör 2 = 3,91, Faktör 3 = 1,70 ve son olarak Faktör 4 =1,22 şeklinde olmuştur. Bundan sonraki faktörlerin öz değerleri 1'den küçük çıkmıştır. Maddelerle ilgili olarak tanımlanan dört faktörün ortak varyanslarının ise 0,866 ile 0,615 arasında değiştiği gözlemlenmektedir. Buna göre analizde önemli faktör olarak ortaya çıkan dört faktörün birlikte maddelerdeki toplam varyansın ve ölçeğe ilişkin varyansın çoğunluğunu açıkladıkları görülmektedir.

Bu durum öz değerlere göre çizilen çizgilen çizgi grafiğinde ise farklı bir durum ortaya koymaktadır (Şekil 4.1). Her ne kadar dördüncü faktörden sonra yatay seyire geçse de grafikte ikinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüş gözlemlenmektedir. 4'üncü ve sonraki faktörlerde grafiğin genel gidişi yatay olup, eigenvalue değeri 1'in altına

düşmüştür ve önemli bir düşüş eğilimi gözlenmemektedir. Yani, 5'inci ve daha sonraki faktörlerin varyansa olan katkıları birbirine yakındır (Şekil 4.1). Önemli olarak belirlenen faktörlerden birincisi %30,36'sını, ikincisi %14,51'ini, üçüncüsü %13,49'unu, dördüncüsü %13,26'sını açıklamaktadır.

Şekil 4.1 Kullanıcıların beğenisine uygulanan faktör analizi sonucu çıkan screeplot

Faktör döndürme sonrası ölçeğin birinci faktörünün on bir maddeden (*"Peyzaj tasarımı çalışmalarında çoklu ittifağın (disiplinlerarası çalışmanın) önemli olduğunu düşünüyorum"; "Peyzaj tasarımcısının insanlar ve doğa arasında bir köprü görevi gördüğünü düşünüyorum"; "Peyzaj tasarımının oluşmasında ekonomik etkenlerin önemli olduğunu düşünüyorum"; "Peyzaj tasarımında, tasarımcının geçmiş deneyimlerinin, yaptığı tasarımların formunun belirlenmesinde etkili olduğunu düşünüyorum"; "Peyzaj tasarımlarının zamanın koşulları bağlamında değişebilir nitelikte olması gerektiğini düşünüyorum"; "Peyzaj mimarlığında diğer etkenlere göre en önemli unsurun değişim olduğunu düşünüyorum"; "Ekonomik etkenler, uygulamaya yönelik tasarımın biçim ve içeriğini yönlendirmektedir"; "Mimari ile peyzaj arasındaki sınırın geçirgen olduğunu düşünüyorum"; "Politik etkenler, uygulamaya yönelik olarak*

tasarımın biçim ve içeriğini yönlendirmektedir"; "Peyzaj mimarının geleceği şekillendiren aktörlerden biri olduğunu düşünüyorum"; "Şu an için(şimdi) tasarım yapmanın önemli olduğunu düşünüyorum"), ikinci faktörün beş maddeden *("Peyzaj mimarları disiplinlerarası çalışmalarda sorunsuzca yer almaktadır"; "Mimarlar ve peyzaj mimarları ortak zeminde çalışabilmektedir"; "Peyzaj mimarlığı uygulamalarının yaşam kalitesi açısından önemi, kamuoyunca takdir edilmektedir"; "Peyzaj mimarları, kentsel kimlik oluşturulmasında etkin rol oynamaktadır"; "Mevcut uygulama pratiği dahilinde ekolojik sürdürülebilirlik, işveren tarafından dikkate alınmaktadır"),* üçüncü faktörün dört maddeden *("Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, peyzajdaki değişimi göz önüne almaktadır ve zaman içerisindeki olası değişimlere karşı esneklik barındırmaktadır"; "Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, geleceği yansıtmaktadır"; "Mevcut uygulama pratiği dahilinde ekolojik sürdürülebilirlik, peyzaj mimarı tarafından dikkate alınmaktadır"; "Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, geçmişi göz önüne almaktadır"),* dördüncü faktörün üç maddeden *("Tasarladığım peyzajlarda, zihnimdeki nostaljik mekânların (geçmiş) yansımalarının olduğunu düşünüyorum"; "Tasarladığım peyzajların, geleceğin ütopyalarını yansıttığını düşünüyorum"; "Tasarladığım peyzajların, yeni kentsel kimlikler yarattığını düşünüyorum"),* oluştuğu belirlenmiştir.

Birinci faktörde yer alan maddelerin yük değerleri 0,615 ile 0,866 arasında değişmektedir. İkinci faktörde yer alan maddelerin yük değerleri 0,615 ile 0,842 arasında değişmektedir. Üçüncü faktörde yer alan maddelerin yük değerleri 0,688 ile 0,806 arasında değişmektedir. Dördüncü faktörde yer alan maddelerin yük değerleri 0,693 ile 0,832 arasında değişmektedir.

Son olarak faktördeki önermelerin içeriklerine bakılarak faktörler isimlendirilmeye çalışılmıştır. Faktörlerin isimlendirilmesinde uzmanların önermelere verdikleri puanlar ile önermelerin temasının oluşturduğu izlenimler kullanılmıştır. Birinci faktördeki önermelere bakıldığında önermelerin büyük çoğunluğunun ortak yanının zamansallık, tasarım hakkındaki ekonomik politik kısıtlayıcı düzenleyiciler, değişim mimarlıkla ortak çalışma zemini ve tasarımın formu ve anlamının ne olduğuna ilişkin görüşlerden oluştuğu gözlenmiştir, bu yüzden bu kategori "zamansallık bağlamında tasarım, ortak

zemin, değişim ve kısıtlayıcılar" olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktörde önermelerin içeriğine bakıldığında bu faktördeki önermelerin genel bağlamda peyzaj mimarlarının kamuoyunda tanınırlığı, disiplinler arası çalışma, kentsel tasarım, işveren sorumlulukları ve ekoloji ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bu önermeler peyzaj mimarlarının kimliğine ve disiplinler arasına atıf yaptığından "disiplinler arası kimlik" isimlendirmesi yapılmıştır. Üçüncü faktörün altında toplanan önermeler genel olarak mevcut uygulamalara atıf yaptığından "mevcut uygulamaların bağlamı" ismi bu kategoriye verilmiştir. Son faktör altında toplanan önermelerin ise genel olarak yaratıcılık bağlamında tasarımla ilişkili olduğu görülmüştür bu bağlamda bu faktör "tasarımda yaratıcılık" ismiyle adlandırılmıştır.

Kullanıcıların beğenilerinin açıklayıcı istatistikleri çizelge 4.13'de, faktörlere göre Anova Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları çizelge 4.14'de verilmiştir. Analiz sonuçları kullanıcıların önermelere katılım düzeyleri arasında faktörler bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(3\text{-}19)=28{,}342$, $P<0{,}01$. Başka bir değişle Peyzaj Mimarlarının önermelere katılımı, faktörlere bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Yani bazı faktörlere bazı faktörlerden daha fazla katılım vardır. Faktörler arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testinin sonuçlarına göre Faktör1 "Zamansallık bağlamında tasarım, ortak zemin, değişim ve kısıtlayıcılar" ($\bar{x}$ =4,11) 'ın, Faktör2 disiplinler arası kimlik ($\bar{x}$ =3,05), ve Faktör3 mevcut uygulamaların bağlamı ($\bar{x}$ =3,27) ve Faktör4 tasarımda yaratıcılık ($\bar{x}$ =3,32)'na göre daha çok tercih edildiği ve Faktör1'in tek başına en çok beğenilen grup olduğu belirlenmiştir. Bu analiz sonucunda Tukey sınıflandırmasına göre iki ana grup oluşmuştur. Faktör1 en çok beğenilen grup olurken, Faktör2 Faktör3 ve Faktör4 ise en az beğenilen grubu temsil etmektedir (Şekil 4.13).

Çizelge 4.13 Kullanıcının beğeni puanı ortalamalarının faktörlere göre değişimi Anova Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları

Değişken	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
Önermeye katılım	Faktör 1	11	4,11a	0,19	3-19	28,342	0,000
	Faktör 2	5	3,05b	0,34			
	Faktör 3	4	3,27b	0,18			
	Faktör 4	3	3,32b	0,31			

a b Tukey'e göre oluşan gruplar a en çok beğeniyi temsil eder.

Çizelge 4.14 Kullanıcıların beğeni puanı ortalamalarının faktörlere göre Anova Tek Yönlü Varyans Analizi sonucu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	5,055	3	1,685	28,342	0,00
Gruplariçi	1,130	19	0,059		
Toplam	6,185	22			

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde araştırma bulgularına dayanarak planlama ve tasarım alanında çeşitli çalışma ölçeklerine sahip olan peyzaj mimarlığı disiplininin ulusal ölçekte geleceğine dair önermelerde bulunulmuştur. Buna göre, Balmori'nin (2010) "Bir Peyzaj Manifestosu" ve bildirgede belirtilen ilkeler kapsamında sektör ayırt edilmeksizin çalışan peyzaj mimarlarının görüşlerine dayanan anketuygulamasından elde edilen sonuçlar tartışılmıştır. Ayrıca tez çalışması kapsamında peyzaj mimarlığı disiplinine ilişkin eleştirel yaklaşımları içeren ulusal ve uluslararası literatür de bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Tartışmadan ve önerilerden önce araştırmanın kısıtlarının belirtilmesinin bu bölümün değerlendirilmesinde faydalı olacağı düşünülmektedir. Araştırma konusunun arka planındaki kuramsal bilgisini, kapsamlı bir şekilde açıklayabilmek için, araştırılan konuyla ilgili literatürün yeterli sayı ve nitelikte olması gerekmektedir. Ancak bu araştırmadaki kuramsal sınırlılıkların nedenlerinden biri, peyzaj tarihinin, uzun dönemler Türkiye'de bahçe sanatı olarak nitelenmesinden dolayı peyzaj tarihi ile ilgili ulusal bilimsel veri kaynaklarının sayısının yeterli olmamasıdır. Çalışmanın kısa sürede yapılmış olması ve çalışma evrenindeki kişilerin anadili ile araştırmada kullanılan veri toplama aracının dilinin farklı olması da bir diğer kısıtlayıcıdır. Araştırma evreni içerisindeki anket çalışmasına katılımın oldukça az olması da araştırmanın kısıtlayıcı yönlerinden biri olmuştur. Katılımcı örneğiyle ankete katılıma güçlü destek olabilecek PMO Genel Merkezinden olumsuz dönüş alınması, PMO üyelerin bu tarz anket uygulamalarına katılmak istememelerini belirtmeleri sebebiyle, üyelere ulaşmak için kurumsal nedenlerle izin alınamaması anket katılım sayısını kısıtlı sayıda tutmuştur.

Çalışmanın önceki bölümlerinde elde edilmiş bilgiler ışığında görülmektedir ki, peyzaj mimarlığı özellikle son 50 yılda gerek dünyada gerekse ülkemizde kavramsal, metodolojik ve profesyonel alanlarda oldukça mesafe kaydetmiştir. Dünya genelinde çok sayıda profesyonel araştırmacı dünyayı tehdit eden çevresel sorunların farkındalığını dile getirerek, bu sorunlarla mücadele etmektedir. Bu süreçte gelişim gösteren peyzaj mimarlığının kazandığı ivme, kapsamı genişleyen rolünün tekrar

tanımlanması için önemli bir fırsat olabilir. Bu bakımdan Balmori (2010), yazdığı bildirgede, disiplinin kalıcı olarak yeniden oluşturabilmesine katkı sağlayabilmek için yaşam ve peyzaj çalışmaları için gereken düzenlemeleri önermektedir. Yine Balmori'nin (2010) belirttiği üzere bu ancak derin bir meslek reformunun gündemini yakalamaya etik bir bağlılık ile mümkündür.

Balmori'nin (2010) bildirgesi ve tasarım yaklaşımları irdeleğinde bazı temel olgu ve kavramların öne çıktığı görülmektedir. Özellikle peyzajın zaman ve değişim boyutu sıklıkla vurgulanmıştır. Balmori, değişimi peyzajın temeli ve kaçınılmaz bir olgu olarak görmüş, insan müdahalelerinin ise her zaman olumsuz bir etken olmayabileceğini vurgulayarak, peyzaj mimarlarının bu müdahaleleri doğayı anlayarak ve özümseyerek gerçekleştirmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Politika, ekonomi, toplum gibi sosyokültürel peyzaj boyutunu da tüm çalışmalarında öne çıkarmıştır. Balmori'nin çalışmalarının bir sentezi olan bildirgesinin ortaya çıkışında çok kültürlü yaşantısının, ABD ve dünyanın farklı ülkelerindeki proje deneyimlerinin rolü olduğunu ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Aldığı eğitim kadar, uluslararası deneyimlerinin de bu düşüncelerin oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Ülkemizde peyzaj mimarlığı disiplini peyzaj tasarımı, peyzaj planlama ve süs bitkileri üretimi ve pazarlaması konuları temel olmak üzere farklı alanlarda faaliyet göstermektedir. Tez çalışmasından elde edilen sonuçlar çerçevesinde Balmori'nin bildirgesinde yer alan 25 maddeden peyzaj tasarımı ile ilişkili olan 11 tanesinin faktör değeri bağlamında diğerlerine göre daha ön plana çıktığı görülmektedir. Öyle ki peyzaj tasarımı ile ilişkili yargı cümlelerinin peyzaj tasarımının önemini açıkladığı görülmektedir. Bu noktada tez çalışması kapsamında peyzaj tasarımı ve peyzaj planlama ayrımının yapılmadığını, her iki kavramın bütünlüğü göz önüne alınarak peyzaja peyzaj mimarları tarafından müdahalenin kastedildiğini hatırlatmak yerinde olacaktır. Bununla birlikte Erdem Kaya (Anonim 2017a) çalışmasında disiplinin meslek pratiği anlamında tam karşılığını bulmayan işler üzerinden tartışılması ve mevcut eğitim programlarından mezunların 'tasarımcı kimliği'nden yoksun olarak mesleği icra etmeleri peyzaj mimarlığı disiplinine ülkemizde eleştirel yaklaşılmasının temel nedeni olarak göstermektedir. Bu durumun bir göstergesi olarak tez çalışmasının bulgularının

Erdem Kaya'nın (Anonim 2017a) çalışmasında eleştirdiği tasarımcı kimliğinden uzak olarak mesleğin icra edilmesindeki eleştirisi ile örtüştüğü açıkça görülmektedir.

Balmori'nin bildirgesinde yer alan 25 maddeden geliştirilerek oluşturulan anket çalışmasındaki diğer faktör yükünün doğayla uyum, kentsel kimlik, ekolojik sürdürülebilirlik ve disiplinler arası etkileşim gibi peyzaj yönetimi ile yakından ilişkili kavramların ifade edildiği yargı cümlelerinde toplandığı görülmektedir.

Anket çalışmasının faktör yükü en az çıkan maddesi peyzaj çalışmalarında kamuoyu desteğinin yeterli görülmemesi olmuştur. Ancak bu bulgu ulusal ölçekte meslek disiplininin gelişmesi karşısında aslında önemli bir engel teşkil etmektedir. Erdem Kaya (Anonim 2017a) peyzajın ülkemizde "kapitalist" yaklaşımla ele alınarak yalnızca bir estetik unsura indirgendiğini ve ekolojik anlamda duyarlı olmayan mekânların yaratıldığını, bununla bağlantılı olarak da disiplinler arası ilişkilerde peyzaj mimarlığı alanına karşı önyargıların geliştiğini öne sürmektedir. Benzer şekilde 2011 yılında TMMOB PMO Genel Merkezi tarafından yayımlanan bir çalışmada Türkiye'nin içinde bulunduğu neo-liberal süreçte kapitalist ekonominin ülkemiz peyzajı üzerinde ciddi ve geri dönüşü olmayan tahribatların söz konusu olduğu belirtilmektedir (Anonim 2019d). Anket çalışması kapsamında elde edilen bulgular da sürdürülebilirlik doğrultusunda mekânsal çözüm ve tasarım üretiminin gerek peyzaj mimarları gerekse de işveren yönünden kısıtlı kaldığını desteklemektedir. Yine bulgular, politik ve ekonomik etkenlerin Türkiye'de peyzaj tasarımında uygulama sürecinde etkili olduğunu desteklemektedir. Bu bağlamda, Balmori'nin (2010) doğayı ve sürdürülebilirliği temel alan bildirgesinin aslında ülkemiz meslek pratiğinde ve peyzaj mimarlığının geleceğinde ne ölçüde yer aldığını tartışmak oldukça zordur. Benzer şekilde Tekeli'nin (2009) belirttiği üzere kentlerin kalitelerini belirleyen aktörlerin egemenlik kaybı, üretim ve pazarlama süreçleri içindeki tüketiciler ve kullanıcılar karşısında değil kapital karşısında olmaktadır ve kalite yaklaşımı doğrudan kullanıcı tercihlerini değil, ticarileşmiş tercihlere duyarlılık biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda günümüzde fiziksel, sosyal ve ekonomik etkileri giderek artan küresel çevre sorunlarına karşı peyzaj mimarlığının doğayı ve sürdürülebilirliği esas alan temellerini gerek

kuramsal olarak gerekse de meslek pratiğinde öne çıkmasını sağlayacak kamusal destek kritik önem taşımaktadır.

Çalışmanın bulgular kısmında elde edilmiş faktör analizi sonuçları üzerinden uygulanan ikinci analiz uygulaması ile faktörler arasındaki ilişkiler ve aralarındaki sıralama göstermektedir ki peyzaj mimarlarının önermelere katılımı faktörlere bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. "Zamansallık bağlamında tasarım, ortak zemin, değişim ve kısıtlayıcılar" olarak tanımlanan ilk grup, katılımcılar tarafından fikir birliğine varılan faktör olurken "mevcut uygulamaların bağlamı" "disiplinler arası kimlik" ve "tasarımda yaratıcılık" daha az fikir birliğine ulaşılanfaktör grubunu oluşturmaktadır. Bu da göstermektedir ki mevcut durumdaki ekonomik politik ve zamanın getirdiği kısıtlayıcılar tasarımcıyı etkilemekte ve peyzaj mimarlarının yaratıcı davranma istekleri bir anlamda kısıtlanmaktadır. Toplumsal konjektür peyzaj mimarlarını sınırlandırmaktadır.

"Zamansallık bağlamında tasarımın", aynı yönde fikir paylaşıldığı grubun içinde yer alması Türkiye'deki peyzaj mimarlarının Balmori'nin peyzaj tasarımı anlayışı ile örtüştüğünü göstermektedir. Balmori'ye (2010) göre eski formların ve kelimelerin yenilere dönüştürülmesi dünyaya genişlik, yükseklik, derinlik ve zamansallıkta bakacak yeni gözler verilmesi gibidir. Bu bağlamda geçmiş deneyimlerden yararlanarak ortaya koyulacak çalışmalar geleceğe dair tasarım hedeflerinin tasarım ilke ve elemanlarının seçiminde faydalı olacaktır. Özdil'in (2018) belirttiği gibi peyzaj performansını araştırma ve geçmiş proje deneyimlerinden bilgi birikimi üretme pratiği, yalnızca akademi ile uygulama arasındaki mesafeyi kapatmakla kalmamakta, aynı zamanda tasarımın peyzaj mimarlığı disiplininin operasyon alanının bir parçası olduğunu vurgulaması açısından da önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra yine tasarımcılar tarafından fikir birliğine varılan grubun içinde yer alan "ortak zemin" oluşturabilmenin önemi peyzaj mimarları tarafından belirtilmiştir. Kaplan'ın (2007) belirttiği üzere peyzaj kavramının içeriğinde birbirine zıt gibi görünen doğa-bilim-kültür-sanat olgularını ve bunların birbirleriyle olan etkileşimini barındırması; kamu, özel sektör ve akademik anlamdaki çalışmaların bütünlüğünün sağlanamaması, çalışmaların içerik ve yaklaşım olarak birbirinden farklı ve kopuk işlemesine sebep

olmaktadır. Bu noktada Balmori'nin (2010) bildirgede peyzajın tarih-doğa-sanat ile ilişkisini incelemesi de konunun önemine yaptığı vurgu bakımından Türkiye'deki peyzaj mimarlarının bu konudaki düşünceleriyle benzerlik göstermektedir.

Faktör analizinde de ortaya çıktığı gibi peyzaj mimarlarını sınırlandıran bir diğer etmen "disiplinler arası kimlik" olmaktadır. Evyapan'a (1993) göre, disiplinler arası ilişkiler, disiplinlerin kendi alan tanımlarına ait belirsizlikler nedeniyle "disiplinlerin birbirine baskısı" şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada peyzaj mimarlığının kendi alan sınırlarının tanımlanması önem kazanmaktadır. Balmori (2010) bildirgeyi yazma amacında belirttiği üzere peyzaj mimarlığının günümüzdeki rolünün yeniden tanımlanması gerekliliği üzerinde durmuştur. Böylelikle ortaya çıkacak bu belirlilik hali ile Evyapan'ın (1993) ifade ettiği gibi disiplin; bir başka alanı, kendisi ile olan ilişkisini, kesişmesini veya kapsayıcılığını anlayabilir ve diğer disiplinle ilişkisinin türünü belirleyebilir hale gelecektir. Benzer şekilde Özdil'in (2018) belirttiği üzere doğal ve yapılı çevre dengelerinin sürdürülebilir olup olmadığının temelden sorgulandığı 21. yüzyılda, bir akademik ve profesyonel çalışma alanı olarak peyzaj mimarlığı yeniden tanımlanmaktadır. Balmori'ye (2016) göre mimarlık ve peyzaj mimarlığının anlaşma noktaları aslında her iki meslek dışında olmakta ve bu anlaşma dramatik olarak değişen doğanın yeni tanımında yatmaktadır ve doğaya karşı yeni bakış açısı düşüncemizin temelini değiştirmektedir. Benzer şekilde Lokman'a (Anonymous 2016d) göre durağan peyzaj formlarının tasarlanmasından; değişen koşullara adapte edilebilecek tasarım stratejilerine doğru bir bakış açısı söz konusudur. Yeni dinamiklerle disiplinin tanımlanması aynı zamanda kamuoyu tanınırlığı açısından da önemli olacaktır. Aksi takdirde yapılan çalışmalar ekolojik ve toplumsal sürdürülebilirliğin meslek pratiğine aktarımını zorlaştıracaktır. Yine Balmori'nin (2010) belirttiği üzere herkes tarafından verilmeyen bir çaba ve kamuoyunu harekete geçirmeyen çözümler sunmak, ekolojik olarak sürdürülebilirliği tam anlamıyla sağlayamayacaktır. Bu görevin yerine getirilebilmesi için ikinci faktör analizinden çıkan maddelerin zincirleme olarak birbiriyle bağlantılı olduğu görülmekte ve Türkiye'deki peyzaj mimarlarının da bu görüşte olduğu ortaya çıkmaktadır. Peyzaj mimarlığının tanımının iyi yapılarak disiplinler arası çalışmalarda ilişkisinin türünün belirlemesi, kamuoyu tanınırlığını sağlarken; peyzaj mimarının işveren ve toplum tarafından kimliğinin tanınmasını

destekleyecek ve çoklu farklındalık ile ekolojik olarak sürdürülebilirliğin peyzaj çalışmalarında yerini almasını kolaylaştıracaktır.

Tez çalışması kapsamında irdelenen literatür, Diana Balmori'nin çalışmaları ve anket sonuçlarını kapsayan bulgulara dayanarak Türkiye'de peyzaj mimarlığı disiplininin sürdürülebilir mekânlar yaratılmasında katkıda bulunmasında öncelikli konular ve öneriler aşağıda maddelenmiştir:

1. Peyzajın yalnızca bir estetik öğesi ya da arkaplan olarak değil, bir bütünü ve dinamikleri ifade ettiğini ortaya koyabilmek adına peyzaj mimarlarının bu doğrultuda mekân çözümleri üretmeleri gerekmektedir.
2. Her ne kadar sürdürülebilirlik kavramı gerek akademik çalışmalarda gerekse de çevre ve kalkınma politikalarında değinilse de uygulama sürecinde sürdürülebilirlik kavramının gerek nitelik gerek nicelik olarak ölçülebilir olmasını sağlayan yöntemler ve çerçeveler geliştirilmelidir.
3. Sürdürülebilirlik kavramı yalnızca ekolojik bağlamda değil, peyzajın insan boyutu da dikkate alınarak sosyal sistemleri (toplumsal yapı, politikalar vb.) destekleyecek bir anlayışla ele alınmalı ve kültürel kimliğin bir yansıması olarak peyzaj tasarım ve planlama çalışmalarına yansıtılmalıdır.
4. Peyzajın çok boyutlu bir kavram olması nedeni ile peyzaja müdahalede aktör olan tüm disiplinlerin arasındaki ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesi ve peyzaj mimarlarının nitelikli ve ikna edici çözümlerle meslek alanlarına sahip çıkmaları gerekmektedir.
5. Yukarıda değinilen maddelere ilişkin olarak gerekli bilimsel altyapının eğitim sürecinde ele alınması; uygulama kadar kuramsal altyapıyı oluşturacak yönde eğitim programlarının içeriklerinin güncellenmesi gereklidir. Farklı fakülteler altında yapılanan peyzaj mimarlığı eğitiminin, uygulamada ve özellikle disiplinlerarasıçalışmalarda mesleğin yansıyan kimliği açısından kargaşa yaratabileceği göz önüne alınmalıdır. Farklı fakültelerden mezun ancak aynı ünvanı alan peyzaj mimarlarının mühendislik alanında mı yoksa mimarlık alanında mı, ya da bu alanların her birinde mi sorumluluk sahibi olacağı konularının açıklığa kavuşturulmadan gerek kamuoyunda, gerek farklı disiplinlerce, gerekse de yasal

zeminde mesleğin sağlam bir zemine oturtulması süreci gecikmekte ve güçleşmektedir.

6. Bu tez çalışması kapsamında her ne kadar ulusal politikalar ve yasal mevzuat incelemedışı bırakılmış olsa da, meslek disiplinin geleceği açısından peyzaj mimarlığı hizmetlerine ve peyzaj kavramına ilişkin daha somut ve bütüncül ulusal politikalara ihtiyaç duyulmakta; bu anlamda meslek odasına önemli görevler düşmektedir.

Sonuç olarak Türkiye'de peyzaj mimarlığı meslek olarak son 50 yılda oldukça yol almış olsa da, değişen küresel toplumsal ve çevresel yapıya cevap veren ve Balmori'nin esas aldığı temellere dayanan mekânsal çözümlere mevcut pratikte örnek vermek oldukça zordur. Mesleki bildiriler peyzaj mimarları ve özellikle peyzaj mimarlığı eğitimcileri tarafından küresel ve toplumsal ihtiyaçlara cevap vermek üzere sürdürülebilirlik esasında değerlendirmeye alınmalıdır. Buna bağlı olarak mesleğin günümüz çevre sorunlarına ve toplumsal ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde kuramsal ve yasal zemine oturtulması için gerekenlerin belirlenmesi ve eyleme geçirilmesi yönünden adımlar atmanın çok daha verimli olacağı düşünülmektedir. Peyzaj mimarlığı alanında, özellikle ülkemizde, etkin söylemler ve eylemler yaratabilmek amacıyla çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Tüm bunlara ek olarak; peyzaj mimarlığı disiplininin Türkiye'de gelişimini değerlendirmek üzere mezun sayısı, istihdam sayısı, sektörlere göre istihdam dağılımı gibi verileri içeren veri tabanlarının oluşturulmasına yönelik, ayrıca peyzaj mimarlığı disiplininin toplumda ve farklı meslek disiplinleri arasında nasıl algılandığına yönelik çalışmalar mesleğin yönelimini belirlemede faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

Anonim. 2017a. https://xxi.com.tr/i/peyzaj-ve-mimarligi-uzerine-derlemeler Erişim Tarihi: 18.07.2019

Anonim. 2019a. http://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 20.05.2019

Anonim. 2019b. Web Sitesi:http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-dogayi-koruma-birligi-_iucn_.tr.mfa Erişim Tarihi: 10.06.2019

Anonim. 2019c. http://peyzaj.agri.ankara.edu.tr/tarihce/ Erişim Tarihi: 28.04.2019

Anonim. 2019d. http://www.peyzajmimoda.org.tr/ Erişim Tarihi: 16.07.2019

Anonymous. 2016a. Web Sitesi: https://dirt.asla.org/2016/10/24/laf-creates-vision-for-the-next-50-years-the-new-landscape-declaration/

Anonymous. 2016b. Web Sitesi: https://www.nytimes.com/2016/11/18/ arts/ design/ diana-balmori-landscape-architect-with-a-blending-philosophy-dies-at-84.html. Erişim Tarihi: 15.07.2019

Anonymous. 2016c. Web Sitesi: https://www.washingtonpost.com/lifestyle/diana-balmori-visionary-landscape-designer-dies-at-84/2016/11/22/3adada78-af91-11e6-8616-52b15787add0_story.html?noredirect=on&utm_term=.eb6ced37b61c.b Erişim Tarihi: 15.07.2019

Anonymous. 2016d. Web Sitesi: http://www.arkitera.com/soylesi/864/kees-lokman1 Erişim Tarihi: 15.07.2019

Anonymous. 2017a. Web Sitesi: https://www.amazon.com/New-Landscape-Declaration-Twenty-First-Century/dp/1945572698

Anonymous. 2019a. https://yale.academia.edu/DianaBalmori/CurriculumVitae. Erişim Tarihi: 15.07.2019

Anonymous. 2019b. Web Sitesi: http://www.balmori.com/studio/about. Erişim Tarihi: 15.07.2019

Antrop, M. 2013. A Brief History of Landscape Research. The Routledge Companion to Landscape Studies. 12-22.

Aran, S. 1977. Peyzaj Mimarisi 'Temel Prensipleri'. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Yayın No:635, Ankara.

Arı, Y. 2005. Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı. Doğu Coğrafya Dergisi 13; 311-339.

Ataöv, A. ve Tekeli, İ. 2017. Sürdürülebilir Toplum ve Yapılı Çevre. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 205, İstanbul.

Balmori, D. 2010. A Landscape Manifesto Diana Balmori. Yale University Press, 279, New HavenandLondon.

Balmori, D. 2014. Drawing and Reinventing Landscape. John Wiley&Sons Ltd, 200, United Kingdom.

Bayındır Eren, G. 2014. Frederick Law Olmsted: Hayatı, Tasarım Yaklaşımı ve Planlamada Peyzaj Mimarlığının Yükselişi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 133, Ankara.

Bora, E. S. 2016. Yapım ve Yıkım Eylemi Olarak Mimari Manifestolar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, 131, İstanbul.

Can, F. 2017. Sürdürülebilir Kalkınmanın Yeni Boyutları. International Journal of Academic Value Studies, ISSN:2149-8598; 138-146.

Cauquelin, A. 2016. Peyzajın İcadı. Çev: Cedden, M. Dost Kitabevi, 132, Ankara.

Colman, F. 2010. Notes on the Feminist Manifesto: The strategic Use of Hope. Journnal for Cultural Research, 14:4, 375-392.

Çınar, H. Sanem, Özgüç Erdönmez, İ. M. 2007. Peyzaj Tasarımında Biçim Geometrisine Estetik Bir Yaklaşım. academia.edu. 2007; 23-40.

Çavdar, S. 2012. Yatırımcı Peyzajlar: Küresel Kentlerin Yeni Mitleri. dosya 30 TMMOB Mimarlar Odası Dergisi, 2012-12; 56-61.

Değerliyurt M., Çabuk S. N. 2015. McHarg'ın Doğayla Tasarım Kuramı ve Geotasarım. International Journal of Social Science, 39; 293- 306.

De Jonge, J. 2009. Landscape Architecture Between Politics and Science An integrative perspective on landscape planning and design in the network society. PhD Thesis, Wageningen University, 238, Netherlands.

Eaton, M. 2006. Revisiting Philosophy and Education in Landscape Architecture. 2006 Design Research Society. International Conference in Lisbon.

Engin, A. O., Calapoğlu, M., Seven, M.A., Yörük, A.K. 2008. Davranışlarımızın Genetik ve Çevresel Boyutları. Kafkas Üniv. Fen Bil. Derg. 1(2):37-56.

Erbaş Gürler, E. 2012. Peyzaj Tasarım Kavramlarının Disiplinlerarası Etkileşimler Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 225, İstanbul.

Erbaş Gürler, E. 2017. Peyzaj Mimarlığında Söylem(sizlik) Sorunsalı ve Çözüm Önerileri. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası 6. Peyzaj Mimarları Kongresi (Uluslararası Katılımlı) Bildiriler Kitabı, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayınları, 2017-01., 619; 297-333, Ankara.

Evyapan, G. 1972. Peyzaj Mimarlığı ve Peyzaj Planlaması. Mimarlık 106, 1972-8; 35-36.

Evyapan, G. 1993. Peyzaj Tasarımı. Deyim Olarak Anlam ve Kapsamı. Mimarlık 254, 1993-4; 30-31.

Görmez, K. 2018. Çevre Sorunları. Nobel Akademik Yayıncılık, 175, Ankara.

Gürkaş, T. 2003. Erken Cumhuriyet Türkiyesi'nde Kamusal Yeşil Alanın Doğuşu. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, 175, İstanbul.

Hohhman, H.,M. and Langhorst J., 2004. An Apocalyptic Manifesto. Iowa State University, Landscape Architecture Publication, 2004.

Kaplan, R. and Kaplan, S. 1989. The Experience of Nature: A Psychological Perspective. Cambridge University Press. 1989. USA.

Kaplan, A. 2007. Eğitim-Öğretim-Araştırma-Uygulama Etkileşimi Bağlamında Peyzaj Mimarlığı Meslek Disiplininde Orta Bir Platform Oluşturma Gereği. Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 2007(1-2); 62-67.

Kaymaz, I. ve Hoşgör, E.2018. Özel Sektörün Peyzaj Mimarlığı Lisans Eğitiminden ve Mezunlarından Beklentileri. Türkiye Ormancılık Dergisi, 19(4); 403-412.

Kırılmaz, H. ve Ayparçası, F. 2016. Modernizm ve Postmodernizm Süreçlerinin Tüketim Kültürüne Yansımaları. İnsan&İnsan, 3; 32-58.

Kızıldere, A. E. 2009. Sanat Akımları Açısından Türkiye ve Diğer Ülkelerdeki Başlıca Parklar (19.yy - 20.yy Arası), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 225, İstanbul.

Koh, J. 2008. On a landscape approach to design and an eco-poetic approach to landscape. ECLAS- Alnarp 2008, https://core.ac.uk/download/pdf/29257167.pdf, Erişim tarihi: 12.12.2018

Korkut, A., Kiper, T. ve Üstün, T., T. 2017. Kentsel peyzaj tasarımında ekolojik yaklaşımlar. Artium 5 (1), 2017; 14-26.

Lothian, A. 1999. Landscape and the Philosophy of Aesthetics: is Landscape Quality Inherent in the Landscape or in the Eye of the Beholder. Landscape and Urban Planning, 44, 177-198.

Moussa, R. R. and Mahmoud, A. H. A. 2017. Energy-scapeelements: An approach on integrating landscape elements with renewable energy devices. Journal of Cleaner Production, 153; 114-130.

Marcucci, D. J. 2000. LandscapeHistory as a Planning Tool. Landscape and Urban Planning, 49;67-81.

Meinig, D. W. 1979. Introduction, In: D. W. Meinig (Editor), The Interpretation of

Ordinary Landscapes, Geographical Essays, Oxford University Press, 1-7, USA.

Miser, R. 2019. Çevre Eğitimi. Nobel Akademik Yayıncılık, 137, Ankara.

Özdil, R. T. 2018. Kentsel Peyzajın Sanatı mı, Bilimi mi? Amerika'da Performans Araştırmaları Akımı. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Mimarlık 402, Temmuz-Ağustos 2018; 50-54.

Palang, H., Spek, T. and Stenseke, M. 2011. Digging in the past: New conceptual models in landscape history and their relevance in peri-urban landscapes. Landscape and Urban Planning 100 (2011); 344-346.

Pallasmaa, J. 2011. Tenin Gözleri. Yem Yayınları, 90, İstanbul.

Perlaviviute, G., Steg, L. 2015. Çevre Psikolojisi (Environmental Psychology An Introduction), In: Çevre ve yaşam kalitesi. Çev: L. K. Cicerali, E. E.Cicerali, Nobel Akademik Yayıncılık, 108-118, Ankara.

Rainer, T.andWest, C. 2015. Planting in a Post-Wild World: Designing Plant Communities for Resilient Landscapes. Timber Press, ISBN: 978-1604695533

Reid, G. W. 2007. FromConceptto Form in Landscape Design. John Wiley&Sons, 480, New York.

Serres, M. 1994. Doğayla Sözleşme. Çev: Ilgaz. T. Yapı Kredi Yayınları, 143, İstanbul.

Steg, L., Van Den Berg, A. E. ve De Groot, J. I. M. 2015. Çevre Psikolojisi (Environmental Psychology An İntroduction), In: Doğal güzellik: Görsel peyzaj değerlendirmesi ve manzara algısı. Tveit, M., S., Sang A. O. Ve Hagerhall, C. M. Çev: L. K. Cicerali, E. E.Cicerali, Nobel Akademik Yayıncılık, 38-46, Ankara.

Steg, L. ve Nordlund, A. 2015. Çevre Psikolojisi (Environmental Psychology An Introduction), In: Çevresel Davranışı açıklayan modeller. Çev: L. K. Cicerali, E. E.Cicerali, Nobel Akademik Yayıncılık, 186-195, Ankara.

Şahin, Ş. 2018. Peyzaj Ekolojisi.

Taşdemir, D. 2011. Çağdaş Peyzaj Mimarlığı Yaklaşımları Çerçevesinde Peyzaj Mimarlığının Gelişim Süreci. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 182, Ankara.

Tekeli, İ. 2009. Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 215, İstanbul.

Tekeli, İ. Sürdürülebilirlik Üzerine İrdelemeler. academia.edu. (tarihi bilinmiyor)

Türkdoğan, G. 2017. İnsan Doğa İlişkisi Bağlamında 1960 Sonrası Sanatta Doğaya Yönelimler. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Heykel Anasanat Dalı, 82, Eskişehir.

Tveit, M. S., Sang, A. O. ve Hagerhall, C. M. 2015. Çevre Psikolojisi (Environmental Psychology An İntroduction), In: Doğal güzellik: Görsel peyzaj değerlendirmesi ve manzara algısı. Çev: L. K. Cicerali, E. E.Cicerali, Nobel Akademik Yayıncılık, 38-46, Ankara.

Van den Berg, A. E., Konijnendijk, C. C. 2015. Çevre Psikolojisi (Environmental Psychology An İntroduction), In: Doğal güzellik: Doğaya ve doğal manzaralara karşı çelişik duygular. Çev: L. K. Cicerali, E. E.Cicerali, Nobel Akademik Yayıncılık, 68-76, Ankara.

Van Etteger, R., Thompson, H., I. and Vicenzotti V. 2016. Aesthetic creation theory and landscape architecture. Published online:01 Feb 2016; 80-91.

Yiğit Turan, B. 2007. Avrupa Birliği ve Türkiye'de Peyzaj Planlama Mekanizmasının Yapılandırılması. Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 2007(1-2); 44-47.

Young, D. 2014. Bahçede Felsefe. Can Yayınları, 216, İstanbul.

EKLER

EK 1 Çeşitli Sektörlerde Çalışan Peyzaj Mimarlarına Uygulanan Anket Formu

EK 2 Anketin Sayısal Değerlendirmesine İlişkin Bilgisayar Dökümleri

EK 1 Çeşitli Sektörlerde Çalışan Peyzaj Mimarlarına Uygulanan Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket tarafımca Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda gerçekleştirilmekte olan yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Ankette size sunulan ifadeler, tezimin temelini oluşturan Diana Balmori'nin 'Bir Peyzaj Manifestosu' eserinden faydalanılarak hazırlanmıştır. Soruların doğru ya da yanlış cevabı bulunmamaktadır. Cevaplarınız yalnızca bilimsel araştırma dahilinde kullanılacaktır. Anket üç bölümden oluşmaktadır ve anketi tamamlamak için ortalama süre 10 dakikadır.

Yaşınız:……..

Cinsiyetiniz : O Kadın O Erkek

Son Aldığınız Unvan O Lisans O Yüksek Lisans O Doktora

Lisans Mezuniyet Yılınız:……..

Çalıştığınız Sektör: O Kamu O Özel O Eğitim O Diğer

Kaç Yıldır Sektörde Çalışmaktasınız:…….

Aşağıda verilmiş olan önermelere katılım durumunuzu lütfen belirtiniz.

(1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlik Katılıyorum

Önermeler	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
Tasarladığım peyzajların, geleceğin ütopyalarını yansıttığını düşünüyorum	O	O	O	O	O
Tasarladığım peyzajlarda, zihnimdeki nostaljik mekânların (geçmiş) yansımalarının olduğunu düşünüyorum	O	O	O	O	O
Peyzaj mimarının geleceği şekillendiren aktörlerden biri olduğunu düşünüyorum	O	O	O	O	O
Şu an için(şimdi) tasarım yapmanın önemli olduğunu düşünüyorum	O	O	O	O	O
Peyzaj mimarlığında diğer etkenlere göre en önemli unsurun değişim olduğunu düşünüyorum	O	O	O	O	O
Peyzaj tasarımlarının zamanın koşulları bağlamında değişebilir nitelikte olması gerektiğini düşünüyorum	O	O	O	O	O

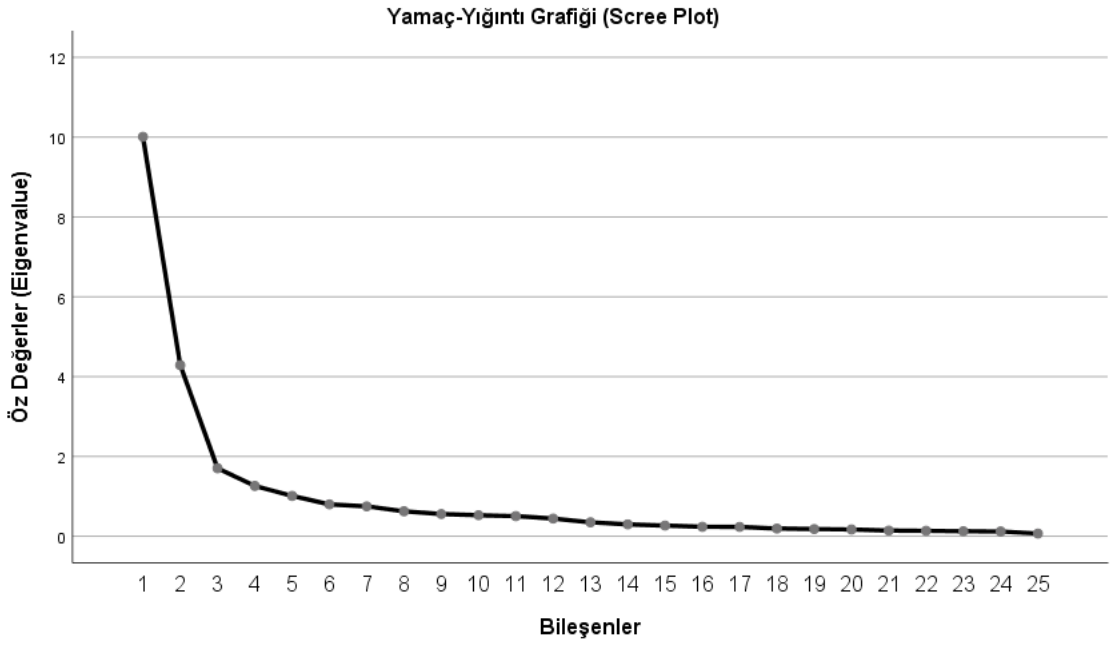
Peyzaj tasarımında, tasarımcının geçmiş deneyimlerinin, yaptığı tasarımların formunun belirlenmesinde etkili olduğunu düşünüyorum	O	O	O	O	O
Peyzaj tasarımının oluşmasında ekonomik etkenlerin önemli olduğunu düşünüyorum	O	O	O	O	O
Peyzaj tasarımı çalışmalarında, kamuoyu desteğini yeterli görüyorum	O	O	O	O	O
Peyzaj tasarımı çalışmalarında çoklu ittifakın (disiplinler arası çalışmanın) önemli olduğunu düşünüyorum	O	O	O	O	O
Mimari ile peyzaj arasındaki sınırın geçirgen olduğunu düşünüyorum	O	O	O	O	O
Tasarladığım peyzajların, yeni kentsel kimlikler yarattığını düşünüyorum	O	O	O	O	O
Peyzaj tasarımcısının insanlar ve doğa arasında bir köprü görevi gördüğünü düşünüyorum	O	O	O	O	O

Bir peyzaj mimarı olarak aşağıda verilen yargıların mevcut meslek pratiği dahilinde ülkemizde ne kadar dikkate alındığını düşündüğünüzü lütfen belirtiniz.	O	O	O	O	O
Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, geleceği yansıtmaktadır	O	O	O	O	O
Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, geçmişi göz önüne almaktadır	O	O	O	O	O
Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, peyzajdaki değişimi göz önüne almaktadır ve zaman içerisindeki olası değişimlere karşı esneklik barındırmaktadır	O	O	O	O	O
Ekonomik etkenler, uygulamaya yönelik tasarımın biçim ve içeriğini yönlendirmektedir	O	O	O	O	O
Politik etkenler, uygulamaya yönelik olarak tasarımın biçim ve içeriğini yönlendirmektedir	O	O	O	O	O
Mevcut uygulama pratiği dahilinde ekolojik sürdürülebilirlik, peyzaj mimarı tarafından dikkate alınmaktadır	O	O	O	O	O
Mevcut uygulama pratiği dahilinde ekolojik sürdürülebilirlik, işveren tarafından dikkate alınmaktadır	O	O	O	O	O
Peyzaj mimarlığı uygulamalarının yaşam kalitesi açısından önemi, kamuoyunca takdir edilmektedir	O	O	O	O	O
Peyzaj mimarları disiplinler arası çalışmalarda sorunsuzca yer almaktadır	O	O	O	O	O
Mimarlar ve peyzaj mimarları ortak zeminde çalışabilmektedir	O	O	O	O	O
Peyzaj mimarları, kentsel kimlik oluşturulmasında etkin rol oynamaktadır	O	O	O	O	O
İnsan doğa etkileşimi, mevcut peyzaj tasarım uygulamaları ile sağlanmaktadır	O	O	O	O	O

EK2 Anketin Sayısal Değerlendirmesine İlişkin Bilgisayar Dökümleri

Dönüştürülmüş Bileşen Matrisi					
	Faktörler				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**
Peyzaj tasarımı çalışmalarında çoklu ittifakın (disiplinler arası çalışmanın) önemli olduğunu düşünüyorum	**,863**	-,061	,074	,231	-,070
Peyzaj tasarımının oluşmasında ekonomik etkenlerin önemli olduğunu düşünüyorum	**,861**	,093	,134	,041	,083
Peyzaj tasarımında, tasarımcının geçmiş deneyimlerinin, yaptığı tasarımların formunun belirlenmesinde etkili olduğunu düşünüyorum	**,854**	-,001	,134	,247	,134
Peyzaj tasarımcısının insanlar ve doğa arasında bir köprü görevi gördüğünü düşünüyorum	**,854**	,086	,052	,246	-,107
Peyzaj tasarımlarının zamanın koşulları bağlamında değişebilir nitelikte olması gerektiğini düşünüyorum	**,833**	,141	,121	,034	,034
Peyzaj mimarlığında diğer etkenlere göre en önemli unsurun değişim olduğunu düşünüyorum	**,755**	,089	,089	,233	,080
Mimari ile peyzaj arasındaki sınırın geçirgen olduğunu düşünüyorum	**,735**	,189	,019	,184	,116
Ekonomik etkenler, uygulamaya yönelik tasarımın biçim ve içeriğini yönlendirmektedir	**,731**	,049	,355	-,034	-,140
Politik etkenler, uygulamaya yönelik olarak tasarımın biçim ve içeriğini yönlendirmektedir	**,687**	,059	,031	,020	,001
Peyzaj mimarının geleceği şekillendiren aktörlerden biri olduğunu düşünüyorum	**,687**	,122	-,006	,546	-,105
Şu an için(şimdi) tasarım yapmanın önemli olduğunu düşünüyorum	**,625**	,107	,201	,475	,015
Mimarlar ve peyzaj mimarları ortak zeminde çalışabilmektedir	,114	**,805**	,214	,087	,052
Peyzaj mimarları disiplinlerarası çalışmalarda sorunsuzca yer almaktadır	,083	**,796**	,142	,127	,290
Peyzaj mimarları, kentsel kimlik oluşturulmasında etkin rol oynamaktadır	,179	**,769**	,137	,283	-,087
Peyzaj mimarlığı uygulamalarının yaşam kalitesi açısından önemi, kamuoyunca takdir edilmektedir	,058	**,759**	,321	-,053	,256
Mevcut uygulama pratiği dahilinde ekolojik sürdürülebilirlik, işveren tarafından dikkate alınmaktadır	,014	**,617**	,509	-,140	,147
İnsan doğa etkileşimi, mevcut peyzaj tasarım uygulamaları ile sağlanmaktadır	,090	**,570**	,488	,301	-,223
Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, peyzajdaki değişimi göz önüne almaktadır ve zaman içerisindeki olası değişimlere karşı esneklik	,181	,295	**,792**	,048	,076

barındırmaktadır					
Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, geleceği yansıtmaktadır	,136	,225	**,768**	,320	,319
Mevcut uygulama pratiği dahilinde ekolojik sürdürülebilirlik, peyzaj mimarı tarafından dikkate alınmaktadır	,175	,342	**,707**	,062	-,211
Uygulamaya yönelik peyzaj tasarım çalışmaları, geçmişi göz önüne almaktadır	,157	,206	**,692**	,275	,153
Tasarladığım peyzajlarda, zihnimdeki nostaljik mekânların (geçmiş) yansımalarının olduğunu düşünüyorum	,295	,087	,072	**,833**	-,022
Tasarladığım peyzajların, geleceğin ütopyalarını yansıttığını düşünüyorum	,150	,124	,225	**,820**	,056
Tasarladığım peyzajların, yeni kentsel kimlikler yarattığını düşünüyorum	,455	,132	,209	**,660**	,268
Peyzaj tasarımı çalışmalarında, kamuoyu desteğini yeterli görüyorum	,026	,306	,136	,087	**,810**
RotationMethod: VarimaxwithKaiserNormalization.					
aRotationconverged in 6 iterations.					

Toplam açıklanan varyans tablosu

	Öncelikli Öz Değerler			Çıkarılan Karaler Toplamı Yük Değerleri (Faktörler)			Döndürülen Kareler Toplamı Yük Değerleri		
Bileşen	Toplam	Açıklanan varyans yüzdesi	Açıklanan Yığılmalı Varyans Yüzdesi	Toplam	Açıklanan varyans yüzdesi	Açıklanan Yığılmalı Varyans Yüzdesi	Toplam	Açıklanan varyans yüzdesi	Açıklanan Yığılmalı Varyans Yüzdesi
1	10,009	40,037	40,037	10,009	40,037	40,037	**7,106**	28,423	28,423
2	4,287	17,149	57,186	4,287	17,149	57,186	**3,700**	14,800	43,223
3	1,705	6,818	64,004	1,705	6,818	64,004	**3,234**	12,935	56,159
4	1,261	5,044	69,048	1,261	5,044	69,048	**3,003**	12,010	68,169
5	1,011	4,044	73,092	1,011	4,044	73,092	**1,231**	4,923	73,092

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Uygunluğu Ölçüsü		,874
Bartlett's Küresellik Testi	Yaklaşık Chi-Square değeri	2049,406
	Serbestlik derecesi (sd)	300
	Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	,000

KMO andBartlett's Test İstatistikleri

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Pınar KESKİN

Doğum Yeri : Karamürsel

Doğum Tarihi : 06.05.1984

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Karamürsel Anadolu Lisesi

Lisans : Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü (2007)

Yüksek lisans :Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı (Ağustos 2019)